

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GENÇLİK EDEBİYATI METİNLERİNİN
ÇEVİRİSİNDE DİL SORUNU VE ÇEVİRMEN
KARARLARINA KURAMSAL AÇIDAN
YAKLAŞIM

MELTEM KILIÇ

2501160113

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. NECDET NEYDİM

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : MELTEM KILIÇ Numarası : 2501160113
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : ÇEVİRİBİLİM Danışmanı : DOÇ.DR.NECDET NEYDİM
Tez Savunma Tarihi : 13.06.2019 Saati : 11:00
Tez Başlığı : "Gençlik Edebiyatı Metinlerinin Çevirisinde Dil Sorunu ve Çevirmen Kararlarına Kuramsal Açıdan Yaklaşım"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.SUEDA ÖZBENT		kabul
DOÇ.DR.NECDET NEYDİM		Kabul.
DR.ÖĞR.ÜYESİ NESLİHAN DEMEZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
DOÇ.DR.NESRİN DELİKTAŞLI		
DR.ÖĞR.ÜYESİ DERYA OĞUZ		

ÖZ

GENÇLİK EDEBİYATI METİNLERİNİN ÇEVİRİSİNDE DİL SORUNU VE ÇEVİRMEN KARARLARINA KURAMSAL AÇIDAN YAKLAŞIM

MELTEM KILIÇ

Ülkemizde henüz oldukça genç ve hâlâ kendine tam anlamıyla bir yer edinememiş olan gençlik edebiyatı yerli edebiyat dizgemize ilk olarak çeviri yoluyla girmiştir. Bu alanın gelişmesi ve telif gençlik edebiyatı eserlerinin çoğalmasının yanı sıra alandaki bilimsel çalışmaların çoğalmasına tanık olmaktayız. Çocuk ve gençlik edebiyatı konusunda farklı bakış açıları var olsa da bu çalışmamızda bu alanların ayrımının yapılması gerektiğini düşündük.

Çalışmamızın odak noktası yerli edebiyat dizgemizdeki gençlik edebiyatı boşluğunu çeviri eserlerin ne derece doldurduğunu görmek, bu türü çocuk edebiyatından ayrı tutarak incelemek, çevirmen ve yayınevlerinin çeviri süreçlerindeki etkilerini saptamak ve değerlendirmek olacaktır.

Bu bağlamda sekiz gençlik romanı incelenmiş; bu eserlerdeki gençlik dili, metnin temel anlayışı, bunlara dönük çevirmen kararları kuramsal çerçeve içinde incelenmiş ve yorumlanmıştır. Erek metinler Itamar Even-Zohar'ın çoğuldizge kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Bunu yaparken, eserlerin tümünde Lawrence Venuti'nin “yabancılaştırma” yöntemi uygulandığından, bu çevirilerin, edebiyat ve kültür dizgemizdeki rolleri de sorgulanmıştır. Ayrıca Almancadan Türkçeye yapılan sorun odaklı gençlik edebiyatı çevirilerinin eğitim sistemimizde yer almalarının zorlukları ve nedenleri de tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: gençlik edebiyatı, edebiyat çevirisi, gençlik edebiyatı çevirisi, çoğuldizge kuramı, erek odaklı çeviri

ABSTRACT

THE LANGUAGE PROBLEM IN THE TRANSLATION OF YOUNG ADULT LITERATURE AND A THEORETICAL APPROACH TO THE TRANSLATOR’S DECISIONS

MELTEM KILIÇ

Young adult literature, which is still very much in its infancy and has not yet gained ground in our country, was introduced into our domestic literary system through translation. We witness an increase in academic research on this field in addition to the expansion of the field and the surge in copyright young adult literature. Although there are different viewpoints on child and young adult literature, we suggest in this study that a distinction needs to be made between these two areas.

The focus of our study is on exploring how far translated works fill the gap in the young adult literature in our domestic literary system and examining this genre by differentiating it from child literature. This study also focuses on identifying and assessing how translators and publishing houses influence the process of translation.

To this end, eight young adult novels have been examined. Specifically, the youth’s language and the text’s understanding of its subject matter in these works and the translator’s decisions in relation to these factors have been investigated and interpreted from a theoretical framework. These target texts have been analysed within the framework of Itamar Even-Zohar’s polysystem theory. In doing so, the role of these translations in our literary and cultural system has also been examined, since Lawrence Venuti’s ‘foreignisation’ method is applied in all the texts. Moreover, the present study discusses the difficulties, and the reasons for these difficulties, involved in incorporating the problem-oriented translations of young adult literature from German into Turkish into our education system.

Keywords: young adult literature, literary translation, translation of young adult literature, polysystem theory, target-oriented translation

ÖNSÖZ

Üniversite hayatımın başlaması ile edebiyata olan ilgim her zamankinden daha fazla artmıştı. Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünün yanı sıra Mütercim-Tercümanlık Bölümünü okumam yüksek lisans eğitimimde her iki alanı kapsayacak bir çalışma yapma imkânı yaratmıştı. Yüksek Lisans programında Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'nı daha yakından inceleme fırsatını yakalamıştım. Daha sonra üzerinde özellikle durmak istediğim konunun “gençlik edebiyatı” olduğuna karar verdim. Bu alanın ülkemizde henüz gelişmekte olduğunu keşfettiğimde ise çalışmamla bu alana destek vermek en büyük hedeflerimden biri haline geldi ve böylece çalışmamın ilk temelleri atılmış oldu.

Çalışmamın sonuçlanmasında büyük emeklerinden dolayı başta değerli danışman hocam Doç. Dr. Necdet NEYDİM'e, aynı zamanda çalışmamın tüm aşamalarında benden desteğini esirgemeyen ve daima yol gösteren sevgili hocalarım Prof. Dr. Sueda ÖZBENT, Dr. Öğr. Üyesi Derya OĞUZ ve Dr. Fayıka GÖKTEPE'ye sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Tez yazım sürecinde beni yalnız bırakmayan çok kıymetli arkadaşlarım Arş. Gör. Aysun KIRAN ve Arş. Gör. Sine DEMİRKIVIRAN'a içten bir teşekkürü borç bilirim. Her zaman sabırla bana yardımcı olmaya çalışan, tüm zorlukları benimle göğüsleyen eşime, aileme ve bütün arkadaşlarıma ayrıca teşekkür ederim.

Meltem KILIÇ

İSTANBUL 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENÇLİK KAVRAMI VE GENÇLİK EDEBİYATI

1.1. Gençlik Tanımı	3
1.2. Almanya ve Türkiye’de Gençlik Edebiyatı	7

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBİYAT ÇEVİRİSİ VE GENÇLİK EDEBİYATI ÇEVİRİSİ

2.1. Edebiyat Çevirisi Tanımı	13
2.2. Gençlik Edebiyatı Çevirisi.....	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMLAR VE ÇEVİRMEN KARARLARI

3.1. Itamar Even Zohar – Çoğuldizge Kuramı	25
3.2. Gideon Toury – Erek Odaklı Çeviri Kuramı	26
3.3. Çeviri Kuramları Bağlamında Çevirmen Kararları ve Metin İnceleme	29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENÇLİK EDEBİYATINDAN ÖRNEKLER VE ÇEVİRİ YAKLAŞIMLARI

4.1. Gençlik Edebiyatında Öne Çıkan Metin Türleri.....	33
4.2. Gudrun Pausewang – Son Çocuklar	34
4.3. Hans Peter Richter - Friedrich – O Benim Arkadaşımdı.....	38
4.4. Maja von Vogel – Yalnız Kalpler Kulübü.....	42
4.5. Luca Bloom – Sınıf Meydan Savaşı	45
4.6. Susan Kreller - Karda Birdoksan	50

4.7. Beate Teresa Hanika – Kırmızı Başlıklı Kız Ağlıyor.....	54
4.8. Daniel Höra – Vahşi Sürü.....	60
4.9. Daniel Höra – Buraya Kadarmış.....	64
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	82

GİRİŞ

“Çocuk ve Gençlik Edebiyatı” Almanya’da yoğun olarak ele alınan bir alandır. Türkiye’de önem kazanması ise 1990’lı yıllardan sonrasına rastlar. Çocuk edebiyatı üzerine yapılan araştırmalar gelişme gösterirken, gençlik edebiyatı çalışmaları henüz yeterli düzeye ulaşmamıştır. Gençlik edebiyatının ülkemizdeki gelişimi en az çocuk edebiyatı kadar önemlidir.

Gençlik edebiyatı metnlerinin çevirisinde ortaya çıkan sorunlar ve çevirmenin bu süreçte verdiği kararlar çocuk edebiyatı metnlerine göre farklılıklar göstermektedir.

Çalışmamızda, erek metinler ve edebiyat dizgemizdeki boşluktan önce “Gençlik” kavramı tartışılacaktır. Duyguları, düşünceleri ve beklentileri çocuklardan farklı olan gençler için bir yaş sınırlamasından söz etmek oldukça zordur. Bu durum edebiyata da yansımakta ve araştırmacılar tarafından genel anlamda bir çocuk ve gençlik edebiyatı ayrımı yapmak güçleşmektedir. Bu belirsizliği ancak bu alanda yapılan ve yapılacak olan çalışmalarla birlikte ortadan kaldırmak mümkün olacaktır. Gençlik tanımına yer verdikten sonra gençlik edebiyatının Almanya’daki ve ülkemizdeki yeri saptanacak, tarihsel açıdan gelişimi irdelenecektir. Burada birçok farklı tür gibi gençlik edebiyatının da ülkemize Batı edebiyatından çevirilerle girmiş olduğunu göreceğiz. Ancak çocuk edebiyatı gibi gençlik edebiyatının da yerli edebiyat dizgemize girmesinin epey zaman aldığı göze çarpacaktır. Bu bölümde, bahsi geçen süreçte rol oynayan yazarlar ve eserlerinden bahsedilecektir.

Toplamda dört bölümden oluşan çalışmamızın ikinci bölümünde ise edebiyat çevirisinin tanımı yapılacak ve gençlik edebiyatı çevirisi ele alınacaktır. Edebiyat çevirisi, edebiyatın ayrılmaz bir parçası olduğu gibi çeviribilimde de bir uzmanlık alanıdır. Edebiyat çevirisi, teknik metinlere göre farklı şekillerde ve farklı kuramlarla ele alınması gereken bir alandır. Edebiyatın alt türleri olan çocuk edebiyatı ve gençlik edebiyatı da bu kuramlar çerçevesinde irdeleneceğinden, “Edebiyat Çevirisi Tanımı” başlığı altında edebiyat çevirisinin özelliklerinden ve bu alana dönük kuramlardan söz edilecektir.

Çalışmamızda irdelediğimiz çeviri metinleri ağırlıklı olarak Itamar Even-Zohar’ın Çoğuldizge Kuramı çerçevesinde ele alacağımız ve verdiğimiz bazı kararları Gideon

Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı ile destekleyeceğimizden, üçüncü bölümde bu iki araştırmacının kuramlarından bahsetmek bir sonraki bölümü açıklamak açısından faydalı olacaktır. Çoğuldizge kuramıyla çeviri metinlerin edebiyatta yarattığı etki değerlendirilecek, çeviri metinlerin gençlik edebiyatı dizgemizdeki boşluğu ne şekilde dolduracağı tartışılacaktır. Tüm bu gençlik romanlarını incelerken çoğunlukla salt erek metinlerden yola çıkılacaktır. Bunun nedeni ise çalışmada Toury'nin erek odaklı çeviri yöntemine dayandırılarak açıklanacaktır.

Bir sonraki aşamada, bu çalışmada ele alınan örnek metinlerin gençler arasında ilgi gören roman türünde olması nedeniyle mümkün olduğunca romanın çeşitli alt türlerinden örnek eserlere değinmeye çalışacağız. Tüm bunlardan bahsettikten sonra Almandan Türkçeye çevrilmiş sekiz adet sorun odaklı gençlik edebiyatı eserinden alınan örneklerle bahsi geçen dil sorunları, bu sorunlara dönük yaklaşım ve bu eserlerin edebiyat dizgemizdeki işlevini değerlendireceğiz.

Alanda yapılan akademik çalışmaların artması ve gençlik edebiyatının çeviri ve yerli eserlerle zenginleşmesi hem bu alanın çocuk edebiyatından ayrılmasına katkı sağlayacak hem de gelişmesine destek olacaktır.

Çocuğa yönelik yapılan edebiyat çalışmaları bir hayli artmış olsa da gençler için durum aynı değildir. Katharina Reiss'in "Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendbüchern" isimli makalesinde görebileceğimiz gibi çocuk ve gençlik edebiyatı iki farklı alandır. Çevirileri de buna göre farklı şekillerde ele alınmalıdır. Ülkemizde gençlik edebiyatına yönelik çalışmalar yavaş da olsa başlamıştır. Yapılan her çalışma ise bu alanın önemini artırmaktadır. Öyle ki bazı kitap ve yayınevleri bu edebiyat türünü çocuk edebiyatından ayırmaya başlamıştır. Bu da bizim gibi gençlik edebiyatı alanında çalışma yapan araştırmacılar için bir umut ışığı olmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENÇLİK KAVRAMI VE GENÇLİK EDEBİYATI

Bu bölümde öncelikle farklı araştırmacıların gençleri farklı yaş gruplarına ayırdıklarını görmekteyiz. Gençlik dönemi, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki bir gelişim dönemi olup çeşitli fizyolojik ve psikolojik özellikler taşır. Ancak bu gelişim döneminde belli bir yaş sınırlandırması yapmak oldukça güçtür. Bu durum bu gelişim döneminin edebiyatına da yansımakta ve bu türün niteliklerinin oluşmasında yol gösterici bir rol oynamaktadır. Almanya, gençlik edebiyatı alanında gelişmiş ülkelerin en başında gelmektedir. Ülkemiz için ise henüz kayda değer bir gelişmeden söz etmek mümkün değildir. Bu bölümde gençlik edebiyatından önce genel anlamıyla gençliğin ne ifade ettiğinden bahsedilmiştir. Daha sonra gençlik edebiyatının Almanya ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi irdelenmiştir.

1.1. Gençlik Tanımı

Çocukluk, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık gibi insan hayatının gelişimsel dönemleri; yaş grubu aralığı olarak sosyoloji ve psikoloji gibi birçok alanda birbirine yakın sayılabilecek biçimde sınıflandırılmıştır. Fakat hangi dönemin tam olarak hangi yaş aralığına denk geldiği konusunda bir görüş birliği yakalamak oldukça zordur. Söz gelimi; psikoloji gelişimsel dönemleri insanın geçirdiği duygusal değişimlere ve gelişimlere göre sınıflarken, sosyoloji bu yaş aralığını bireyin içinde bulunduğu toplumdan yola çıkarak belirlemektedir. Dünya Sağlık Örgütü ise gelişimsel dönemleri sağlıkla ilgili bir yaklaşımdan hareketle çok daha farklı sınıflandırmaktadır¹. Kısacası; çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinin yaş aralıkları kesin sınırlarla çizilememektedir. Ancak bu konu üzerine yapılmış çalışmalar genel bir çerçeve oluşturmamıza yardımcı olacaktır.

Konu edebiyata geldiğinde üretilen eserler belli yaş dönemleri temel alınarak hazırlanmakta ve çocuk edebiyatı, yetişkin edebiyatı gibi kavramlarla karşılaşılmaktadır. Edebiyatta yaş aralığı konusu çok daha belirsizdir. Özellikle çocuk edebiyatının hangi yaş dönemine hitap ettiği konusunda bir karmaşa mevcuttur. Yakın

¹ (Çevrimiçi) <https://www.who.int/hiv/pub/guidelines/arv2013/intro/keyterms/en/>, 28 Mart 2019.

zamana kadar gençlik için üretilen eserler çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirilmekte idi. Günümüzde ise yalnızca gençlere yönelik gençlik yayınları gibi kavramlara ve oluşumlara rastlamak mümkündür. Her ne kadar gençlik yayınları gibi birkaç oluşuma rastlanabilmekte ise de alanın ülkede yeni yeni ele alınmasından dolayı çalışmaların niceliğinin kısıtlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Gençliğin tanımını birçok araştırmacı farklı şekilde yapmaktadır. Araştırmacılardan önce çeşitli kurumlara baktığımızda bu sözcük TDK tarafından “İnsan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönemi”², Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından ise “Ülkemizin şartları göz önüne alındığında gençlik politikalarının hedef grubu, 14-29 yaş aralığında bulunan bireyler olarak kabul edilmektedir” şeklinde tanımlanmıştır³. Millî Eğitim Bakanlığının tanımı ise “Ergenlik dönemi içinde iki dönem vardır. Bunlar 10–18 yaşları ergenlik dönemi, 15– 24 yaşları ise gençlik dönemidir.” şeklindedir.⁴

Ergenlik ve gençlik döneminin iki ayrı evre olduğunu bilmek çok önemlidir. Türkiye Psikiyatri Derneği bu iki dönemi birbirinden aşağıdaki cümlelerle ayırmıştır:

“Ergenlik ve gençlik, kesintisiz devam eden, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe gidilen yolda uzunca kalınan bir ara istasyondur. Ergenlik, gelişimin ve değişimin en çarpıcı olduğu yılları oluşturur. Çok hızlı bir değişim ve hızlı gelişimin getirdiği sarsıntılar sebebiyle herkesin gözünde büyüttüğü bir dönemdir. Gençlik ise ergenlikten kazanılmış olan bu değişimden gelen yeni yetilerin, becerilerin ve özelliklerin pekiştirildiği, kullanıma girdiği ve yerini bulduğu bir dönemdir.”⁵

Sosyoloji alanında çalışan Aylin Görgün Baran “Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış” isimli makalesinde gençlik dönemini, sosyolojik perspektiften incelemiştir. Gençliği, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlayan Baran, gençlerin bu dönemde birçok biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişim yaşadığından bahsetmiştir.

²(Çevrimiçi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2c7012ce8da4.43765391, 31 Aralık 2018.

³(Çevrimiçi) https://www.gsb.gov.tr/public/edit/files/Mevzuat/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf, 03 Ocak 2019.

⁴(Çevrimiçi)

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Gen%C3%A7lik%20D%C3%B6nemi.pdf, 03 Ocak 2019.

⁵ (Çevrimiçi) <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/42/ergenlik-ve-genclik-nedir>, 15 Nisan 2019.

Baran'a göre bu değişimler gencin bazen olumlu bazen de olumsuz davranışlar göstermesine neden olmaktadır.

Makalenin giriş kısmında “Yaşam döngüsü çerçevesinde bakıldığında bireyin yaş almasıyla ilgili olarak belli kategorilerin oluşturulduğu görülür.” (Görgün Baran, 2013:8) diyen Baran, bunların bebeklik dönemi, yetişkinlik dönemi, emeklilik dönemi ve yaşlılık dönemi olarak sınıflandırıldığını söyler.

Öte yandan aile kurumunun öneminden söz ederken; ailenin sosyalleşme sürecinde sahip olduğu işlev yönüyle temel normları, değerleri, tutum ve davranışları aktardığı için çocuğun hayatındaki ilk sosyalleşme aracı olduğu görüşündedir. Tam da bu kısımda çocuğun dil kullanımı hakkında bilgi veren Baran “Ailenin yaşam tarzı, tüketim alışkanlıkları, iletişim kurma ve dili kullanma biçimi ve benzeri faktörler bireyin habitusunun oluşmasında önemli değişkenlerdir.” (A.e.) demektedir. Bu görüşler bağlamında ailenin ilk sosyalleşme aracı olarak bireyin gelecekteki davranışlarını belirleme özelliği taşıdığını vurgulayan Baran, ailenin bireyin zihinsel haritasının oluşumunda öncülük ettiğini savunmaktadır.

Sözlerine “Gençlik, hangi toplum için söz edilirse edilsin, her zaman bir değer olarak kabul görmüştür.” (A.e.) diye devam eden Baran, Türkiye’de Aile Araştırma Kurumu’nun yaptırdığı araştırmaya dayanarak, gençlerin toplumların kalkınma ve gelişme potansiyelinde en önemli unsur olduğunu dile getirmektedir.

Makalesinde gençlik döneminde fizyolojik ve psikolojik değişimlerin yoğun olduğundan ve aynı zamanda gencin toplumun normlarına ve kalıp yargılarına uygun davranma konusunda toplum baskısının etkisi altında çoğunlukla bocalama geçirebileceğinden bahseden Baran, bu bocalamayı aşmak adına karşılıklı empati duygusu geliştirmenin ve yaşatmanın önemini vurgulamaktadır. (A.e., s. 9.)

Birçok çalışmada görülebileceği gibi burada da gençlik, yetişkinliğe geçiş süreci olarak tanımlanmaktadır. Ancak, “gençlik” kavramının döneme özgü tarihsel ve toplumsal olaylardan etkilenecek değişip dönüşen bir tanımı olduğunun unutulmaması gerektiğini vurgulayan Baran; gençliğin bazen dinamik, yenilikçi ve güçlü sözcükleriyle, bazen de sorunlu, uyumsuz ve isyankâr gibi tanımlarla da karşımıza çıkabileceğinden bahsetmektedir. “Öte yandan bazı tanımlarda gençlik, toplumun

teminatı ve ekonomik büyümesi için yatırım yapılan bir nesne ya da araca dönüştürülerek değerlendirilir.” (A.e.)

Baran, makalesi için yaptığı araştırmalar sonucunda bazı veriler elde etmiştir. Örneğin; Birleşmiş Milletler Örgütü’nün (BM) gençlik dönemi yaş aralığını 12-24 olarak belirlediğinden bahseden Baran, burada gençlik döneminin ergenlikle başladığını ve 18 yaşından sonra da göreceli olarak yetişkin döneme adım atmış olmakla sonlandığını bizlere göstermektedir. Bu örnekten anlaşılacağı üzere, gençlik dönemi çoğunlukla biyolojik açıdan ele alınmaktadır ve bu şekilde kabul görmektedir. Ancak gençlik dönemi biyolojik faktörler olduğu kadar sosyolojik ve psikolojik faktörlerle de ilintilidir. “Bu anlamda gençlik döneminin başlangıcı biyolojik olarak onay görse bile sonucu itibariyle bir işe/mesleğe girme, ekonomik bağımsızlığını kazanma ve yetişkin olma statüsüne erişme gibi hem sosyal ve kültürel anlamda tarihsellik hem de ruhsal, zihinsel, cinsel gelişim gibi biyolojik ve psikolojik faktörlerle çevrelenmiş olmaktadır.” (A.e., s. 10.)

Gençlik döneminin farklı bir dönem olduğundan bahsederken Baran, savına dayanak olarak gençlerin kendine özgü yaşam tarzı, düşünme yapısı, dil kullanımı ve iletişim kurma biçimi gibi farklılıklarına dikkat çekmiştir. (A.e.)

Schäfers, gençlik kavramının tek bir açıdan ele alınamayacağını vurguladığı çalışmasında konuyu Almanya ve benzeri toplumlar açısından incelemiştir. Ona göre günlük kullandığımız dilde ve Sosyoloji, Psikoloji ya da Pedagoji gibi bilimsel alanların terimlerinde “gençlik” kavramı tek bir anlam taşımamaktadır. Schäfers, daha çok sosyolojik açıdan bakıldığında günümüz toplumu için “gençlik” kavramını “Gençlik her bireyin yaşam döngüsü içerisindeki bir yaş evresidir, bu evre 13 yaşlarında ergenlik dönemi ile başlamaktadır.” diye tanımlamaktadır. (Schäfers, 1982:11)

Son yıllarda uzayan eğitim süresi gibi faktörleri göz önünde bulundurarak bir sınıflandırma yapan Schäfers “gençlik”i 13-18 yaş aralığında ve ergenlik döneminde olan bireyler olarak görmektedir. 18-21 yaş arası bireyleri gençlik ve yetişkinlik arasında ergenlik sonrası evre, 21-25 yaş arası bireyleri ise genç yetişkinlik evresi olarak tanımlamaktadır. Genç yetişkinlik dönemi, bireylerin sosyal statü ve davranış

biçimleri göz önünde bulundurularak gençlik kapsamı altında kabul edilebilmektedir. (A.e., s. 12.)

Elbette farklı görüşte olan araştırmacılar da vardır. Eskiden gelişim sürecinin belirli kategorilere ayrıldığından bahseden Steinig, günümüzde belli yaş guruplarının davranış ve deneyim şekillerini, belli gelişim evrelerine yerleştirmeye çalışmanın pek de anlamlı olmadığından bahseder. Günümüzde bir bireyin aralıksız olarak bir gelişim sürecinin içinde olduğu varsayılmakta, bu da bir nevi “öğrenme süreçleri zinciri” olarak görülebilmektedir. Bu zincir olgunlaşmak için gerekli olan fonksiyonların ortaya çıkmasıyla oluşmaya başlar ve yetişkinliğe erene kadar aralıksız olarak devam eder. (Steinig, 1976:115)

Asutay ise günümüzde çocukların erken büyüdüklerinden, bu nedenle de gençlik çağının sınırlarının hem aşağı doğru çekildiğinden hem de yukarı doğru genişletildiğinden söz etmektedir. Eskiye oranla günümüzde öğrenim süresinin de uzamasıyla birlikte, iş bulmak daha da sorunlu bir hal almıştır. (Asutay, 2001:2)

“Dil ve kültür derken, gençliğin yetişkinlerden ayrılan ve özellikleriyle kendi dili ve kültürü olduğunun ayırımına varmak, dahası böyle bir kültürün varlığını tanımak gerekir. Gençliğin dili ve kültürü, yani kısacası gençliğin dünyası, kendine özgü dil kullanımı, hareket, davranış, tarz ve özelliklerin bütünüdür.” (A.e., s.3.)

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki gençlik kavramını net bir şekilde tanımlamak ve kimlerin genç olarak sayılabileceğini tespit etmek oldukça güçtür. Gençliğe dair yapılan biyolojik ve hukuki yaş sınırlamaları da belli dönemlerde değişime uğramaktadır. Bu durumda gençlik için bir yaş sınırlaması getirmek tam anlamıyla mümkün olmasa da gençliğin kendine özgü bir dili ve kültürü olduğu açıktır.

1.2. Almanya ve Türkiye’de Gençlik Edebiyatı

Almanya’da “gençlik ve çocuk” kavramları arasında belirgin bir ayırım yapılmadığını ve her iki kavramın eş anlamlı olarak kullanıldığını görmek mümkündür. Ancak 18. yüzyılın ortalarında bir bireyin hayatındaki bu iki farklı dönem arasında belirgin bir ayırım yapılmaya başlandığı gözlemlenmektedir. 18.yüzyılda “gençlik” denildiği zaman altı- yedi yaş arası ya da daha küçük yaştaki çocuklar söz konusudur. O dönem aynı zamanda yirmi yaşı geçmiş yetişkinler için de “genç”

kavramı kullanılmaktadır. Yine “çocuk” denildiği takdirde kastedilen her zaman günümüz anlamındaki çocuk değildir. Bazı yazarlar “çocuk” kavramını vaftiz olmuş ve böylelikle tanrıya yönelmiş “tanrının çocukları” anlamında algılamaktadırlar ya da bu kavramı Hristiyanlıktaki başka anlamlarla birleştirmektedirler. Görüldüğü üzere o dönemlerde bu iki kavramın oldukça fazla anlamı bulunmaktadır. Ancak çalışmamızda bundan sonra bahsedeceğimiz “çocukluk” ve “gençlik” dönemleri her ne kadar yaş itibarıyla birbirinden keskin bir şekilde ayrılmasalar da yetişkinliğin karşıtı olan iki farklı yaşam evresi olarak algılanmalıdırlar.

“Çocuk” ve “gençlik” kavramlarının birbirlerinden pek de fazla ayrı tutulmamalarının sebebi, bu iki kavramın yeniçağın başlarına kadar değer taşıyan iki yaşam evresi olarak değil, salt yetişkinliğe hazırlık evreleri olarak görülmüş olmalarına dayanmaktadır. (Brunken, 2008:2)

Yetişkinlikten önceki yaşam evreleri olarak kabul edilen döneme ait çocuk ve gençlik edebiyatı Batı’da 17.yüzyılın sonlarında aydınlanmanın ürünü olarak ortaya çıkarken, sözü edilen edebiyat alt türleri Osmanlı’da ancak 19.yüzyılın ikinci yarısında çeviriler ile ortaya çıkmaya başlamıştır. (Neydim, 2000:7)

Çevirilerle ortaya çıkan çocuk ve gençlik edebiyat türü daha sonraları edebiyatçılarımız tarafından bugünkü haliyle olmasa bile bir ayrıma uğramıştır. Asutay’ın da belirttiği üzere gençlik edebiyatına dair bu ilk ayrım Tanzimat Dönemi’ndeki özgün eserlerde karşımıza çıkmıştır. O tarihlerde Türkiye’de batıya doğru bir yöneliş hareketi olduğu gözlemlenmektedir. Bu yöneliş hareketlerinin başında gençlik bulunmaktadır. Böylelikle yeni bir tür olan roman da yine gençlikten beslenmiş ve roman türünün ilk örneklerinden olan “Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat” (Ş.Sami) ve “Araba Sevdası” (R. M. Ekrem) gibi eserler ortaya çıkmıştır. Bu iki eser ayrıca dönemin toplumunu ve ergenlik sorunlarını ele alan romanlardır. Asutay, bu döneme ait başka örnekler vererek “Kerem ile Aslı”, “Ferhat ile Şirin”, “Keloğlan”, “Hababam Sınıfı” gibi eserlerin de ergenlik dönemine ait kaynaklardan sayılabileceğini savunmaktadır. Aynı şekilde “Dede Korkut” destanının da bu bağlamda incelenebileceğinden bahsetmektedir. (Asutay, a.g.e., s.8-9.)

Bu eserlerin dışında doğrudan çocuklara yahut gençlere yazılmış eserlere 19.yüzyıla kadar rastlanmaz ve Türk edebiyatında tam anlamıyla çocuk ve genç ayırımına 19. yüzyılın sonuna kadar gidilmez. Yukarıda bahsi geçen eserler salt gençleri konu alan ve gençlerin de okuyabileceği eserler olduklarından gençlik edebiyatı kitaplarına örnek olarak gösterilmektedirler. 19.yüzyılda dilimize çevrilen batı edebiyatı ürünlerinin bazıları gençler tarafından ilgi görmüş olsa da “Bu eserlerin doğrudan gençlere yönelik yazıldıklarını söylemek zordur.” (Üstten, 2018:48-49)

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere gençlik edebiyatının ilk örnekleri F. Almanya’da 18. hatta 16.yüzyılda görmek mümkünken, Türk edebiyatı tarihinde tablo farklıdır. Özyer, “Edebiyat Üzerine” isimli kitabını kaleme aldığı tarihlerde ülkemizde diğer birçok ülkede gördüğümüz türde ne salt gençliğe yönelik bir gençlik edebiyatı kavramı, ne de böyle bir edebi tür olduğundan bahsetmektedir. Bu konu hakkında bilimsel araştırma ve çalışma yapma çabasının da oldukça az olduğu görüşündedir. (Özyer,1994:62)

Özyer, 1985 yılını Birleşmiş Milletlerin, Uluslararası Gençlik Yılı ilan ettiğini ancak ülkemizde o yıllarda “Edebiyat edebiyattır, çocuğa, gence ve yetişkinlere göre edebiyat olmaz.” (Özyer, 2006:485) diyenlerin çok fazla olduğunu söylemektedir. O dönem çocuk edebiyatının dahi bir derece kabul gördüğünü dile getiren Özyer, insanları bir de gençlik edebiyatının varlığına inandırmanın neredeyse imkânsız olduğunu vurgulamaktadır.

2006 yılında kaleme aldığı makalesinde bu alanda o yıllara kadar yapılan çalışmaların yetersiz kaldığını düşünen Özyer, yine de 1980’li yıllardan bu yana gelişme gösterdiğimizi ve burada bazı yayınevlerinin payının büyük olduğunu düşünmektedir. Bu yaş grubu için diziler yayımlayan, özellikle ilk gençlik kitaplarına ağırlık veren, bu alanda yarışmalar düzenleyen yayın evleri, Özyer’e göre son yıllarda olumlu gelişmeler gösterilmesinin nedenlerindendir. (A.e., s.486.)

O dönemlerde bazı edebiyat bilimcileri hâlâ çocuk ve gençlik edebiyatı deyimlerinin pedagoglarca uydurulmuş bir söz olduğu, edebiyatın edebiyat olduğu ve çocuğa, gence ya da yaşlılara göre bir edebiyatın olamayacağı görüşündedirler. Bir başka grup edebiyat bilimcileri de çocuk ve gençlik edebiyatının, çocuk ve gencin eğitiminde değil, yetişkin eğitiminin bir dalı olduğu görüşündedirler. (Özyer, 1994:62-63)

Özyer, o yıllarda yaptığı tüm araştırmalara rağmen, gençlik edebiyatı ile ilgili yok denecek kadar az bilimsel çalışmaya rastladığından bahsetmektedir. Bu çerçevede rastladığı tek kapsamlı çalışmanın Doç. Dr. Meral Alpay ve Dr. Robert Anhegger'e ait "Türkiye'de Çocuk ve Gençlik Kitapları" adlı kitap olduğunu söyleyen Özyer, bu kitapta gençlik edebiyatının ülkemizde 1977 yılına kadar olan geçmişi hakkında az da olsa bilgi sahibi olunabileceğini söylemektedir. Bu kitabın en büyük özelliklerinden biri bu alanda öncü olması ve 1994 yılına kadar da öncülüğünü korumuş olmasıdır. (A.e., s.63.)

Özyer, Türk Edebiyatı Tarihinde "... 'gençler için yazılan edebiyat' dalından çok içinde gençlerin konu edildiği edebi eserler" (A.e.) olduğunu belirtmektedir. Asutay'ın da daha önce belirttiği üzere, bu eserlerin ilk örnekleri 19.yüzyılda görülmektedir. Bu eserlerin bir hayli geç kalmalarının sebebi olarak, okul eğitimi ve kitap basımı gösterilebilmektedir. Neticede matbaanın yayılışı da ülkemizde ancak 19.yüzyılda sağlanmıştır. Medreselerde de geleneksel eğitime bağlı kalındığından, çocuk ve gençlik edebiyatının gelişmesinde gerekli koşullar sağlanamamış olup yayınlanan ilk Türkçe çocuk ve gençlik kitapları Fransızca örneklerine bağlı kalmıştır. Özyer de çalışmasında bu kitaplara örnek vermiştir. Bunlara ilk örnek olabilecek eserlerden sayılan Ahmet Mithat Efendi'ye ait "Kıssadan Hisse" isimli uzun öyküsü gösterilebilir. Bunun dışında "Fenelon, Voltaire, Victor Hugo, Defoe, Dumas, La Fontaine, Shakespeare ve Tolstoy'dan yapılan çeviriler, bu devrin beğeni ile okunan eserlerindendir." (A.e.)

Cumhuriyetten sonra "Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Peyami Safa, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi yazarlar, batılılaşma sorunu ile gençlerin sorunlarına da eğilmişlerdir." (A.e., s.64.)

O dönemlerde yazılan eserler sadece gençlere değil, genel okuyucu kitlesine hitap etmekteydi. Fakat verilen örneklerin konu içerikleri açısından, çocuktan çok gençlik evresinde olanlara hitap etmesinden dolayı gençlik edebiyatı kapsamında değerlendirilmiştir. Ülkemizde birebir gençliğe özel olarak yazılmış edebiyat türlerinden bahsetmek pek mümkün olmasa bile, Türkiye'de 20.yüzyılın ilk yarısından

itibaren doğrudan gençlerin ilgisini çekecek ve onları etkileyecek nitelikte olan eserlerle karşılaşmak mümkündür. Özellikle Reşat Nuri Güntekin'in "Çalıkuşu" adlı romanı, Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih Harbiye" ve Server Bedi'nin kaleme aldığı "Cingöz Recai" (Bir Fransız roman karakteri olan Arsene Lupin'in Türk versiyonudur.) gibi eserler örnek gösterilebilmektedir. Bu eserler gençler arasında büyük ilgi uyandıran ve zevkle okunan kitaplar oldukları için gençlik edebiyatına örnek olarak yerlerini almaktadırlar. 20.yüzyılın ikinci yarısına baktığımızda ise farklı kesimlerdeki gençlerin sorunlarını ele almaları açısından Talip Apaydın, Fakir Bayburt, Yaşar Kemal ve Orhan Kemal gibi yazarlar gençlik edebiyatı bakımından önem taşımaktadır. (Üstten, a.g.e., s.53.)

1950'li yıllardan sonra çeviri alanında yapılan çalışmalar git gide daha fazla önem taşımaya başlamaktadır. Dönemin birçok ünlü yazar ve şairi, çocuk ve gençlik edebiyatı alanlarında çeviriler yapmışlardır. Gençliğin konu edildiği eserlerin gelişme göstermeye başladıkları yıllar da yine bu yıllardır. Özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda, o dönemin gençlik hareketliliğinden de kaynaklı olarak, kitaplarda daha çok "gençliğin bunalımları, politik huzursuzluğun içinde yaşadıkları sıkıntılar, genç kuşağın kendini gerçekleştirebilme savaşı ve çabası" gibi temalar konu edilmiştir. (Özyer, 1994:65)

1980'li yıllara gelindiğinde, 1985 yılının Uluslararası Gençlik Yılı olması nedeniyle gençliği farklı açılardan ele alan bir çok seminer ve sempozyum düzenlenmiştir, ancak yine de gençlik kitaplarıyla ilgili araştırmalar yapılmamış, daha önce söz edildiği üzere elde olan tek çalışma Doç.Dr.Meral Alpay-Dr.Robert Anhegger'e ait bibliyografya olmuştur.

Özyer, kitabını yayımladığı tarihlerde, çocuk edebiyatının edebiyat alanında giderek daha fazla yerleştiğinden, ancak gençlik edebiyatı için aynı durumun söz konusu olmadığından bahsetmiştir. (A.e.)

Türkiye'de gençlik edebiyatı bu yönde ilerlerken, 1950'li yıllarda Amerikan çizgi roman dizilerinin Alman pazarında yükselişe geçmesi ve 1955 yılında satışların zirveye ulaşmasıyla Almanya'nın bu duruma karşı bir önlem alması gerekmiştir. Bu nedenle aynı yıl kısmen özel kısmen de devlet yardımlarıyla "Arbeitskreis für

Jugendschrifttum” kurulmuştur. 1956 yılında da ilk “Alman Gençlik Edebiyatı Ödülleri” adı altında ödüller sahiplerini bulmuştur. Böylelikle bu alanda daha fazla çalışılma başlamıştır. (Dahrendorf, 1980:149)

Almanya’ da 1973 yılında gençlik kitapları basan 136 yayınevi olduğundan söz eden Dahrendorf, bu sayının büyük bir kısmının sadece gençlik kitapları yayımlayan yayın evleri, küçük bir kısmının ise diğer tür kitaplar yayımlayan yayın evleri olduğundan bahsetmektedir. (A.e., s.155.)

Çocuk ve gençlik kitapları çocuklar ve gençler için yazılsa da öncelikli hedef kitle çoğu zaman yetişkinler olmaktadır. Bunlar çoğunlukla eleştirmenler, eğiticiler, öğretmenler ve ebeveynlerden oluşmaktadır. Üretici ve okur arasında hiçbir iletişim bulunmamaktadır, eleştirmenler okura yönelik ve okura erişecek eleştirilerde bulunmamakta, okurlar da bu eleştirileri anlayacak ve kullanacak şekilde desteklenmemektedir. Gençlik kitapları satın alan grup daha çok ebeveynler ve yetişkin akrabalarından oluşmaktadır. (A.e., s.158.)

Almanya’da gençlik literatürünün ilerlemesine ve buna yönelik tüm ilgili çabaların koordinasyonunu üstlenmiş bir dizi örgüt aktif olarak çalışmaktadır. Almanya dışında Avusturya ve İsviçre’de de bu tarz örgütler kurulmuştur ve aynı şekilde aktif olarak çalışmalar yürütmektedirler. (A.e., s.163-164.)

Asutay, günümüzde kitapçılarda olmasa da yayınevlerinde gençlik edebiyatının ayrımının yapılmaya başladığını söylemektedir. Yayınevlerine örnek olarak, Can Yayınlarını gösteren Asutay, burada seksenli yıllardan bu yana “gençlik dizisi” adı altında çeviri gençlik kitaplarının yayımlanmakta olduğunu belirtmektedir. Bunun dışında başka birçok yayınevinin de sayılabileceğinden söz etmektedir. (Asutay, a.g.e.,s.16.)

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBİYAT ÇEVİRİSİ VE GENÇLİK EDEBİYATI ÇEVİRİSİ

Edebiyat çevirileri yüzyıllardır var olmasına ve çevirilerin gerçekleştirildiği her dönemde kendine yer edinmiş olmasına rağmen, gençlik edebiyatı çevirisi genel anlamda edebiyat çevirisi altında gerçekleşmiştir. Gençlik edebiyatı çevirilerinin çeviribilim kapsamında edebiyat çevirileri çatısı altında yer almasının nedeni gençlik edebiyatının bağımsız bir edebi tür olarak görülmemiş olması ve çoğu kez “Çocuk ve Gençlik Edebiyatı” adı altında ele alınmasından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede öncelikli olarak edebiyat çevirisi irdelenmiş ve gençlik edebiyatı çevirisinin yeri ve konumu belirlenmeye çalışılmıştır.

2.1. Edebiyat Çevirisi Tanımı

1990 ve 1993 yıllarında yapılan anket sonuçları göstermiştir ki çeşitli alanlarda uzmanlaşmaya çalışan çevirmenler, mesleki uygulamada edebiyat çevirisini önemsememektedir. Önemsenen alanlar %76 ile teknik alanlardır. Araştırmanın ikinci aşamasında anketler işverenler tarafından doldurulmuş ve sonuç yine değişmemiştir. Fakat unutulana şudur ki edebiyat çevirisinin kültürel, biçimsel ve öğretici bir yapısı vardır. (Schmitt, 1990, Akt. Kohlmayer, 2011:180)

Edebi çevirilerin gün geçtikçe artması ve birçok çevirinin tatmin edici olmayışı çeviribilimcileri çeviri sorunlarını irdelemeye itmiştir. Uzmanlık alanı çevirilerinde daha çok bilgi aktarımı söz konusuysa, edebi çevirilerde sadece içeriğin aktarımı değil; dilin kullanım şekli, edebi metnin türü, edebi üslup veya edebiyata özgü tüm özellikler de önemli bir role sahiptirler. Edebi çevirilerde sanatsal ve yaratıcı çeviriler söz konusu olduğundan, edebi metinlerin çevirilerinin aktarım sürecinde erek dile estetik açıdan yeterliliği ve stil olarak kabul edilebilirliği yani uygunluğu gerektirir.

Çevirilerdeki etik – ahlaki kurallar her zaman gündemdedir; çevirmen bu iki dil ve kültür arasında kalmışken, erek dilde hangi sözcükleri tercih etmesi gerektiğini bilmelidir ki kaynak metnin yaratmak istediği etkiden sapmasın.

Bir çevirmen her zaman eşdeğerlilik, yeterlik ve kabul edilebilirlik kavramlarını gözetmelidir, çünkü bu kavramlar çeviride çevirmene yol gösterecek olan önemli unsurlardır. (Aktaş ve Koçak, 2012:18)

Edebi çevirideki eşdeğerlilikten anlaşılan, kaynak dildeki bir sözcük ya da bir cümlelin körü körüne erek metne aktarılması değildir. Asıl önemli olan kaynak metnin biçimini ve vermek istediğı mesajı erek metne aktarabilmektir. Fakat birçok bilim adamına göre eşdeğerlilik sadece bilimsel ve teknik metinlerde sağlanabilir çünkü onlara göre eşdeğerlilik bir sözcüğün birebir karşılığının bulunması demektir. (Aktaş ve Koçak, 2012:19)

Alena Petrova “Warum brauchen wir eine eigenständige Theorie der literarischen Übersetzung? Ein Plädoyer für klare Fragestellung” isimli çalışmasında edebi çeviriler ve diğer tüm metin türleri çevirileri için çeşitli çeviri kuramlarının kullanılması gerektiğini belirtmiştir. Petrova edebi çeviriler yapılırken belli bir kurama ihtiyaç olup olmadığına belirli sorular yönelterek bunları cevaplamaya çalışmaktadır. Yönelttiğı sorulara cevap bulma adına bilim öncesi çeviri anlayışından başlayarak (Cicero, Horatius ve Hieronymus) daha sonraki çeviri anlayışlarıyla bu durumu açıklamaya çalışmıştır. (Petrova, 2011:103) Edebi çeviri kuramları, kaynak metin odaklı (sadık) çeviri ve erek metin odaklı (serbest) çeviri olarak ikiye ayrılır. Edebiyat çevirilerindeki kaynak metin odaklı ve erek metin odaklı çeviri kuramı söz konusu olduğundan Friedrich Schleiermacher’ın yerileştirme ve yabancılaştırma yöntemlerine yer verilmesi gerekmektedir. Schleiermacher, bir çevirmenin birbirine yabancı iki insanı yani yazar ve okuyucuyu buluşturmanın ve bunu yaparken mümkün olduğunca doğru ve eksiksiz bir iletişim sağlamanın iki yolu olduğunu belirtmektedir. “Entweder der Uebersetzer läßt den Schriftsteller möglichst in Ruhe, und bewegt den Leser ihm entgegen; oder er läßt den Leser möglichst in Ruhe und bewegt den Schriftsteller ihm entgegen.” (Störig, 1963:218) Birinci durumda çevirmen okuyucuya, ona yabancı olan kaynak dili ve kaynak kültürü aktarmaya çalışmaktadır. Bu durum “yabancılaştırma” kavramı ile tanımlanmaktadır. İkinci söylemi ise yine Schleiermacher’ın verdiği örnekle açıklamak gerekirse; “Wenn aber die Uebersetzung ihren römischen Autor zum Beispiel reden lassen will wie er als Deutscher zu Deutschen würde geredet und geschrieben haben: (...)” (Störig, 1963:219) Burada çevirmen daha çok erek kültürün

içine sızarak metni bu dünyaya uygun hale getirmektedir. Kaynak metin çevirmen tarafından sanki erek kültür yazarı tarafından erek kültür için yazılmış bir metin haline dönüştürülmektedir. Bu durum “yerlileştirme” diye tanımlanmaktadır. Her çeviride kullanılması gereken yöntem elbette farklıdır ancak aynı işte bu iki yöntemi aynı anda kullanmaya kalkmak yalnızca anlaşmazlıklara yol açacaktır. (A.e.)

Venuti, Anglo-Amerikan çeviri pazarı üzerinde yaptığı analizden yola çıkarak “görünmezlik” kavramını ortaya koymuştur. “Görünmezlik” ile kastedilen erek metinleri, erek kültürün baskın dilsel ve estetik standartlarına uyarlamaktır. Burada yabancılığı çağrıştıran her unsur ortadan kaldırılır. Metnin çeviri olduğu anlaşılmaz ve tamamen yerlileştirilir. Yerlileştirme yöntemi ile çeviri yapan bir çevirmen kendini bu çeviri yoluyla “görünmez” kılar çünkü ortaya çıkan erek metnin erek dilde yazılmış özgün bir metinden herhangi bir farkı kalmamıştır. Çevirmen “görünür” olmak istiyorsa “yabancılaştırma” yöntemini kullanmak zorundadır. Schleiermacher ve Venuti “yabancılaştırma” yöntemi ile yakından ilgilenen başlıca isimlerdir. Venuti bu kavramı her ne kadar Schleiermacher’dan almış olsa da yabancılaştırma kavramı hakkındaki görüşleri Schleiermacher’inkinden farklıdır.

Schleiermacher yabancılaştırma yöntemi ile çevrilmiş bir metinle gelen dilsel ve kültürel farklılıkların kaynak dili ve kültürü geliştireceğini düşünmekte ve bunu savunmaktadır. Venuti ise “yabancılaştırma” kavramı ile kültürel farklılığın ortaya konulması gerektiği düşüncesindedir. Dil düzeyinde, bir yabancılaştırma aracı olarak, sosyolekt, jargon ve arkaizm ve bireysel dil yapılarıyla ilgili deneyler gösterilebilir. Bu da Venuti’nin millî kültürü inşa edip geliştirmek isteyen Schleiermacher’ın düşüncelerinden farklı bir görüşe sahip olduğunu göstermektedir. Schleiermacher’ın etnik merkezci görüşünün aksine Venuti’nin hedefi, çeviriyi ırk üstünlüğüne, ırkçılığa, kültürel narsisizm ve emperyalizme karşı bir direniş eylemi olarak konumlandırmaktır. Bu da her şey üzerinde hâkimiyet kurmayı amaçlayan Anglo-Amerikan kültürüne karşı geliştirdiği bir tepkidir. Ancak bu direniş doğrultusunda çevirmenler görünmez olmaktan kurtulabilir ve okurun ve kültürlerin zihninde bir role sahip olabilirler. Bu göreve bağlı kalmak için salt kaynak kültüre hâkim olmak yeterli olmayacaktır. Bir çeviriyi ele almadan önce erek kültürü de her açıdan hâkim olmak gerekmektedir. (Prunč, 2012:311-312)

Çevirmen çevirisine başlamadan önce hangi yöntemi kullanacağını önceden belirlemelidir ve bu kararın birçok farklı sebebi olabilir. Örneğin “Çevirmen, yaşadığı dönemin siyasi ve kültürel gerçekliklerine göre yerlileştirmeyi seçmiş olabilir.” (Venuti, 1998, Akt. TAŞ, 2017:7). Ya da kendine erek okuyucuya yabancı kültürü tanıtmaya gibi bir görev edinmiş olabilir. Bu gibi kararlarda elbette yayınevleri de büyük rol oynamaktadır.

Gençlik edebiyatı eserlerinin hedef kitlesi olan gençlerin bu dönemde “idealist, coşkulu, yaratıcı, ...” (Görgün Baran, a.g.e., s.10.) olduğunu varsayarsak, yabancılaştırma yöntemi ile yeni kültürler ile tanıştırabilir, bu sayede yaratıcılıklarını daha da geliştirebilme imkânı bulabilirler.

Jiří Levy’nin edebiyat çevirisi hakkındaki görüşleri de benzerdir. Ona göre çeviri süreci çevirinin bitmesiyle sona ermemektedir. Çeviri ancak okur tarafından okunduğu zaman toplum için etkili bir hal alır. Çevirideki asıl amaç, yeni bir metin oluşturma değil, orijinal metnin vermek istediği mesajı okuyucuya doğru bir şekilde aktarmak olmalıdır. (Levy, 1969:65) Çevirmen için asıl çıkış noktası orijinal metnin kendisi değil, metnin vermek istediği mesaj olmalıdır. Böylece hedefi sadece metin değil, okuyucuyla asıl paylaşılacak istenen metnin içeriğini aktarmak olmalıdır. Bu demektir ki çevirmen her zaman okuyucuyu gözetmek zorundadır. Örneğin çocuklar için yapılan bir çeviride daha basit cümleler kurmaya dikkat eden çevirmen, yetişkin için yapılan çevirilerde farklı noktalara dikkat etmelidir. Hedef kitlesi yetişkinler olan bir kaynak metnin inceliklerini daha fazla gözetmesi gerekmektedir. (A.e., s.40-41.) Gençlik çevirilerinde de bir sonraki bölümde bahsedeceğimiz üzere, çocuk ve yetişkin edebiyatının dışında yine dikkat edilmesi gereken farklı unsurlar mevcuttur.

Edebi çeviri teorisi, çeşitli kültürel alanların edebi ve çeviri gelenekleri ile yakından bağlantılıdır. Ancak bazı Avrupa ülkelerine baktığımızda, bu ülkelerin edebiyat alanında tamamen kendilerine has bir çeviri teorisi benimsediklerini görmek mümkündür. Bu ülkeler arasında Almanya’nın bakış açısına en uzak görüşte olan kendine has çeviri estetiği anlayışı ile Fransa’dır. Bu anlayışta şüphesiz ki en çarpıcı ayırım dörtlüklerin düzyazı olarak çevrilmeleridir. (A.e., s.29-30.)

Levy, bir çevirinin nasıl olması gerektiğini açıklarken iki kavramdan bahsetmektedir: İllüzyonizm ve Antiillüzyonizm.

İllüzyonizm'den kasıt çeviri eserin orijinal eserle “aynı görünmesi” dir. Bunu gözlemleyebileceğimiz en iyi yer illüzyonist tiyatro oyunlarıdır. Kostümler, sahne dekoru ve aksesuarları en ince ayrıntısına kadar eserdekiyle aynıdır. İllüzyonist bir çevirmen yazarın arkasına gizlenmektedir. Bu şekilde görünmez olan çevirmen okuyucuda orijinal metni okuyormuş illüzyonunu yaratmayı hedefler. Bu çevirilerin okurları okudukları metnin orijinal metin olmadıklarını bilirler ancak orijinal metinle aynı kalitede ve aynı benzerlikte olmasını isterler. O zaman okuduğu çeviri metnin orijinal metin olduğuna inanmak kolaylaşmaktadır.

Antiillüzyonizm yönteminde ise hedef, izleyiciye ve okura gerçeğin bir benzerini sunmak ya da gerçeği taklit etmektir. Örneğin, bir tiyatro oyuncusu oyun esnasında kendisinin bir oyuncu olduğunu söyleyerek maskesini çıkarır ve seyircilerin şimdi sahnedeki yeri bir orman olarak hayal etmelerini ister. Roman yazarı ise romanın ortasında okuyucuyu epik illüzyondan çıkartmak için metnin içinde okuyucuya seslenerek roman karakteri ile ne yapması gerektiğini tartışır. Çevirmen de çeviri metnin içinde illüzyonu bozmak için aniden görünür hale gelebilmektedir. Çeviri metni orijinal bir metin gibi göstermeye çalışmaktansa metnin içinde yorum yapabilmekte ve çeşitli şekillerde okuyucuya “seslenebilmekte”dir. Antiillüzyonist çeviri yöntemi çok nadir tercih edilmektedir. Levy de bu kitabıyla çeviride illüzyonist bir kuram oluşturmaya çalıştıklarından bahsetmektedir. Ancak yeni yöntemlerin denenmesine de kesinlikle karşı olmadığını net bir şekilde vurgulamaktadır. (A.e., s.31-32.)

Alena Petrova, çıkış sorusu olan “Edebi çeviriler için neden ayrı bir kuram geliştirilmelidir?” sorusuna geri dönersek, bunu şu noktalarla açıkladığını görebiliriz:

- Çünkü genel geçer bir kuram çeşitli alanlara ait kaynak metinlerle örtüşmemektedir,
- Çünkü bu zamana kadar edebi çeviri alanında, edebi çevirileri dilsel ve şiirsel yapıları göz önünde bulundurarak ele alan bilimsel olarak kanıtlanmış bir kuram yoktur,

- Çünkü bu durum uzmanlık alanı edebiyat çevirisi olan bir kimse için iki kat önem arz etmektedir; bu şekilde asgari düzeydeki dilbilimsel ve şiirsel temel bilgilerin yerleşmesi sağlanacaktır. (Petova, a.g.e., s.119.)

2.2.Gençlik Edebiyatı Çevirisi

Farklı kültürel öğelerin yer aldığı çeviri metinler, erek kültürdeki bireylere bu öğeleri tanıtmayı hedeflemektedir. Gençlik edebiyatı metinlerinin çevirilerinde de erek kültürdeki gençlere, farklı kültürler içinde yaşayan başka gençlerin ve onların dünyası tanıtılmaktadır. Bu sayede erek kültürdeki gençler, onlara yabancı olan diğer gençler hakkında bilgi sahibi olup; onların problemleri, yaşam şekilleri, ilgi alanları vs. ile tanışıp bu “diğerleri” hakkında yeni fikirler geliştirebilmektedirler. Ya da hakkında bilgi sahibi oldukları farklılıkları kendi kültürleriyle karşılaştırabilmektedirler. Bu şekilde gençler yabancı kültürleri anlama açısından desteklenmiş olmaktadır. Çeviri ve Gençlik Edebiyatı Çevirisi kavramlarının kültürlerarası iletişim kavramıyla yakın ilişki içerisinde olmasının önemi ve nedeni bu sayede anlaşılabilir. (Cruz, 2011:241)

Neydim, gençlik edebiyatını tanımlamadan önce bu edebiyat türünün hedef kitlesini tanımlamak gerektiğini söylemektedir. “Genç” kavramının farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlandığını belirten Neydim, bu kavramın genel anlamda 14-24 yaş aralığını kapsadığını belirtmektedir. Ancak burada şu da belirtilmelidir ki bu kitle sosyolojik ve psikolojik anlamda homojen bir kitle değildir. 14 yaşından 18-20 yaşlarına kadar olan süre, gençlik döneminde en sorunlu dönemlerden biri olduğundan, edebiyatta çoğu kez bu yaş grubu konu edilmektedir. (Neydim, 2014:15)

Türkiye’de “gençlik edebiyatı” kavramı ne eğitim sisteminde ne de edebiyat alanında pek fazla ele alınmadığından, bu kavram hakkında tanım sorunu olmadığını söylemek pek doğru değildir. Gençlik edebiyatı adı altında tanımlanmış birçok eser yetişkinler tarafından seçilmiş ve derlenmiştir. (A.e., s.16.)

Bahsi geçen bu eserlerin birçoğu yol gösterici ya da biçimlendirici eserlerdir. Bundan kasıt bu kitapların çoğunlukla öğretmenlerin ya da yetişkinlerin kendi değerlerine ve

beğenilerine uygun düşen kitaplar olmalarıdır. Hâlbuki bu edebiyat türünün geliştiği ülkelerdeki öznesi daha çok genç insandır.

“Örneğin Helmut Melzer gençlik edebiyatının üç olasılık içerdiğini söyler. Şöyleki:

- ‘1. Gençler için yazılan edebiyat,
2. Gençler tarafından yazılan edebiyat,
3. Hem gençler, hem de yetişkinler tarafından okunan bazı eserlerin tümü’.

İsveç’li edebiyat bilimcisi G. Klinberg’e göre gençlik edebiyatı kavramı beş olasılık içermektedir:

- ‘1. Öncelikle ve özellikle gençliğin zevk aldığı konuları kapsayan eserlerin tümü,
2. Salt gençlik için yazılan edebiyat,
3. Gençler tarafından yazılan edebiyat,
4. Gençler tarafından, yetişkinlerin edebiyatından seçilen metinlerin oluşturduğu edebiyat.
5. Genç kuşağın beğeniyle okuduğu çeşitli metinleri içeren edebiyat türü.” (Özyer, 1994:53)

Gençlik edebiyatının hangi türlere yakın durduğunu sorguladığımızda ise, aşağıdaki türlerden bahsedebiliriz:

“Gençlik Edebiyatı Türleri:

- 1- Aile romanları ve öyküleri
- 2- Genç merkezli psikolojik roman ve öyküler
- 3- Şiir
- 4- Fantastik roman ve öyküler
- 5- Bilim kurgu
- 6- Polisiye
- 7- Macera romanları
- 8- Tarihi romanlar
- 9- Çizgi roman
- 10- Popüler bilimsel metinler (psikoloji, sosyoloji, felsefe v.d.)
- 11- Belli cinsiyete (genç kızlara) dönük diziler ve didaktik metinler

12- Yetişkin edebiyatından seçilmiş metinler “(A.e.)

Neydim, dünyada 150 yıldan beri var olan gençlik edebiyatının ülkemizde yeterince gelişmiş olduğunu söylemenin pek mümkün olmadığı kanısındadır. “Bunda eğitim sistemindeki temel anlayışlar, çocuk ve genç algılamasındaki farklılıklar, gençlik kavramının doğrudan yetişkinler dünyasına geçişle sınırlanması, üstelik edebiyatta yerinin de bu çerçevede olması gelişmedeki temel nedenlerden bazıları olabilir.” (A.e., s.22.)

Ancak son 20 yılda yayın evlerini ele aldığımızda çeviri ve telif gençlik edebiyatı eserlerinde önemli gelişmeler görülmektedir. Ülkemizde gençlik edebiyatının gelişmesi, genç nüfusun varlığı göz önüne alındığında, büyük önem taşımaktadır. (A.e.)

Ewers, çocuk ve gençlik edebiyatında net bir şekilde sınırlandırılmış bir alanın varlığından söz etmenin mümkün olmadığını; aksine burada birçok farklı alanın söz konusu olduğunu, bunların birçoğunun örtüştüğünü, ancak farklı sınırlara sahip olduklarını vurgular. (Ewers, 2012:13)

Buna rağmen araştırmacılar tarafından sıklıkla çocuk ve gençlik edebiyatı çeviri problemleriyle, yetişkin edebiyatı çeviri problemleri arasında çok önemli bir fark olmadığı dile getirilmektedir. Reiss, (1982:7) problemler temelde benzer olsa da onları çözme şeklinin farklı olduğu kanısındadır.

Çeviri araştırmaları uzun bir geçmişe dayansa da çocuk ve gençlik edebiyatı çeviri çalışmaları oldukça kısıtlıdır. Bunun sebepleri arasında elbette çocuk ve gençlik edebiyatının henüz 18.yüzyılda bir edebiyat alanı olarak ortaya çıkması ve çocuk ve gençlik edebiyatı çevirilerinin hâlâ yetişkin edebiyatı çevirilerine kıyasla daha kolay olarak algılanması yatmaktadır. Bu durum çeviri ücretlerine dahi yansımaktadır. (A.e.)

Reiss, çocuk ve gençlik edebiyatı çevirilerinin yetişkin çevirilerinden farklı tutulmasında üç faktörün rol oynadığı düşüncesindedir.

Bunlardan ilk ve en ayırt edici olan özellik, çocuk ve gençlik edebiyatı çevirilerinin çeviri sürecindeki “asimetri” sidir. Reiss, bahsi geçen “asimetri”yi tanımlamak için şu sözleri kullanmaktadır:

“Erwachsene schreiben für Kinder und Jugendliche; Erwachsene übersetzen das von Erwachsenen Geschriebene für Kinder und Jugendliche.” (A.e.)

Yani çocuk ve gençlik kitapları yetişkinler tarafından çocuklar ve gençler için yazılmakta ve yetişkinlerin kaleminden çıkan bu çocuk ve gençlik kitapları yine yetişkinler tarafından çocuklar ve gençler için çevrilmiştir. Hedef kitleleri ise dil becerileri henüz tam anlamıyla gelişmemiş ve hayat tecrübeleri sınırlı bireylerdir. Ayrıca göz önünde bulundurmaları gereken bir de yaş aralığı vardır. Özellikle dil becerileri açısından, yazarlar ve çevirmenler tarafından çocuk ve gençlik kitaplarını birbirinden ayıran yaş sınırı 10 yaştır. Kitapların içerikleri, düzenlenme şekilleri ve dil seviyeleri kaynak metinde bu hedef kitle göz önünde bulundurularak şekillendirilir. Burada çevirmenin en büyük problemi kaynak metni aynı dil seviyesini ve hedef kitlesini gözeterek erek dile çevirmeye çalışmasıdır. Bu da iki dilin ve kültürün birbirinden uzaklığı arttıkça daha da güçleşir. Kitaplardaki ana karakterlerin çocuk ve gençler olması çevirmene ayrı bir zorluk daha çıkarmaktadır. Burada çevirmen, çeviri esnasında hem o yaş grubuna uygun düşecek bir dil kullanmalı, hem de o yaştaki çocukların ve gençlerin nasıl konuştuklarını bilmelidir. (A.e.)

Bahsi geçen faktörlerden bir diğeri ise çevirmenin yetişkin edebiyatının aksine çocuk ve gençlik edebiyatı çevirisinde üzerinde hiç de hafife alınmaması gereken bir baskıyla baş etmesi gerektiğidir. Bu baskı yayınevlerinden oluşabileceği gibi aileler ve öğretmenler vs. tarafından da yaratılabilmektedir. Bu baskı, konu erek kültürdeki toplumsal tabuları ya da pedagojik prensipleri gözetmek olduğunda kendini göstermektedir. Çevirilerde kaynak metnin içeriğinin değiştirilmemesi gerektiği yönünde tartışmalar olsa da çocuk ve gençlik kitaplarında söz konusu din, siyaset vs. olunca, çevirmenler bu paragrafları erek metinden tamamen çıkarmak ya da erek kültüre uyarlamak zorunda kalabilmektedirler. Bunun nedenlerinden birisi, ebeveynler tarafından bakıldığında, ebeveynlerin bu kitapların eğitici yönüyle ilgili olarak belirli fikirlere sahip olmaları, diğeri ise yayınevlerinin satış oranını gözetmeleridir. (A.e.)

Reiss’in sözünü ettiği üçüncü faktör ise çocuk ve gençlerin sınırlı hayat tecrübelerinin ve kısıtlı genel kültür bilgilerinin ortaya çıkardığı çeviri problemleridir. Bir kaynak metnin o kültürün ve dilin özelliklerini taşıyan bölümleri erek metne aktarılırken ya

açıklanmalı ya da uyarlanmalıdırlar. Bu durum yetişkin edebiyatında çoğu kez bir problem oluşturmamaktadır. Çünkü yetişkinler hem daha geniş çaplı tecrübeler ve bilgiye sahiptir hem de tecrübelerinin ve bilgilerinin yetersiz kaldığı durumlarda onlara nasıl ulaşabileceklerini bilmektedirler. (A.e.)

Burada açıklama ya da uyarlama seçeneklerinin hangisinin tercih edileceğinde rol oynayan en büyük faktör, çevirinin amaçlanan hedefinin belirlenmiş olmasıdır. Amaç, çeviri yoluyla çocuk ve gençlik edebiyatında yeni konuları ele almak ise uyarlama tekniği kullanılacaktır. Ancak amaç iki kültürün birbirini tanınması ve anlamasıysa açıklama yöntemine başvurulacaktır. (A.e.)

Çocuk ve gençlik edebiyatı çevirisi yapan çevirmenler, çocuk ve gençlerin hangi yaşlarda hangi dil seviyesinde olduklarını ve okuma yetilerinin ne derece gelişmiş olduğunu tahmin edebiliyor olmalıdırlar. Kelime hazineleri hakkında da bilgi sahibi olmalı ve cümle yapılarının seviyesini de o yaş grubuna göre ayarlayabilmelidirler. Bu noktalar o yaş grubunun okumaktan sıkılmaması için büyük önem taşımaktadır. Bahsedilen bu faktörlerin kaynak metinde göz önünde bulundurulmuş olmalarına güvenmemek gerekmektedir, lakin kaynak ve erek kültür arasında gençlerin belli yaş aralıklarındaki eğitim ve öğretim seviyeleri değişiklikler gösterebilmektedir. (a.e., s.8.)

Söz konusu gençlik edebiyatı çevirileri olduğunda akla gelen ilk soru, çevirmenin bu metni nasıl ele alması ve hangi problemleri saptaması gerektiğidir. Ancak şimdiye dek bu alanda oldukça az araştırma yapıldığından, problemleri belirlemek de oldukça güçtür. Gençlik edebiyatı yakın zamanda gelişmeye başladığından dolayı araştırmaların yaygınlaşması ve çoğalması zaman alacaktır. Bu nedenle çoğu çevirmen gençlik edebiyat çevirilerini çocuk edebiyatı çeviri problemlerine ve stratejilerine dayandırmaktadır. (A.e.)

Çocuk edebiyatı var oluşundan bu yana yetişkin etkisi ve yönlendirmesi altındadır. Ebeveynler, çocukların okuduğu kitapları kendileri seçerek edebiyatı etkilerken, yayın evleri de hangi kitapların çevrileceğine ve çevirmenlerin hangi çeviri normlarına bağlı kalmaları gerektiğini belirlerler. Bu nedenle çevirmenler çevirilerini yaparken sadece çocukları ve gençleri değil, zaman zaman ebeveyn ve hatta öğretmenleri de gözetmek

durumunda kalmaktadırlar. Ancak gençlik edebiyatı; yetişkinlerin etkisine daha az maruz kalmakta, ebeveynler çoğu kez o yaştaki gençlere hangi kitapları almaları gerektiği konusunda baskı yapmamaktadır. Yani çocuk edebiyatında olan müdahaleler gençlik edebiyatında daha az görülmektedir. Ancak tekrar söylemek isteriz ki bu alanda da yayın evleri ve eğitim kurumları gençlerin okudukları eserler üzerinde hâlâ etkisini sürdürmektedir. (Tempert, 2013:26)

Zohar Shavit, (1991:18) metne müdahale etmek durumunda kalan çevirmenin iki noktada hareket ettiğini belirtmektedir.

- 1) Toplumun çocuk için neyin iyi olduğuna karar vermesi
- 2) Anlama düzeyine göre dil kullanımında düzenleme yapmak

Akademisyenler ya da eleştirmenler, çocuk edebiyatı çevirilerinde değişiklikleri, adaptasyonları ya da manipülasyonları tespit ettiklerinde; bunu sıklıkla belli dönemlerde hedef kültürlerde yaygın olan sosyal, eğitimsel ya da edebi normlar açısından analiz ederler. (O’Sullivan, 2003:198)

Ancak daha öncede bahsettiğimiz üzere çocuk edebiyatında yetişkin edebiyatından farklı olarak asimetrik bir durum söz konusudur. Bu, yetişkinlerin her noktada çocuklar adına karar vermeleri anlamına gelmektedir. Asimetri bundan kaynaklanmaktadır. Bu tür bir asimetrik iletişim biçimden dolayı çevirmen çocuk edebiyatı çevirilerinde bir anlatıcı olarak daha çok “görünür” ya da O’Sullivan’ın tanımla “Duyulur hale gelir.” (O’Sullivan, 2003:199)

Burada Shavit ve O’Sullivan her ne kadar erek kitle olarak çocuklardan söz etse de aynı durum her iki yaş grubu için söz konusu olduğundan, bu noktaları gençlik edebiyatı için de belirtmek yanlış olmayacaktır.

Gençlik edebiyatı çevirilerinde, çocuk edebiyatı çevirilerinde bulunmayan bazı problemler vardır. Bu problemler gençlik edebiyatındaki dil kullanımıyla ilgilidir ve gençlik romanlarına özgüdür. Gençlik dilinin öncelikli çeviri problemi, gençlik dilinin standart olmayan bir dil çeşitliliği olarak görülebilmesinden kaynaklanmaktadır. Dahası, gençlik dili çoğu zaman gençler tarafından üretilmiş sözcükler ve ifadeler içermektedir, bunlar standart dilden sapmalardır.

Gençlik edebiyatının en karmaşık çeviri problemlerinden biri olan, aynı zamanda gençlik dilinin en önemli özelliklerinden biri de olan, gençlik dilinin çok hızlı bir şekilde değişebilme yeteneğine sahip olmasıdır. (Tempert, 2013:28)

Gençliğin kendine özgü dili dönemseldir. Bu nedenle gençlik dilinin kalıcı bir dil olarak algılanması ve çevirmenin çeviri yaklaşımında kendi dönemsel gençlik dilini kullanmaya kalkması çevirinin doğru anlamda yapılmasını engelleyebilir. Her dönemin ve neslin kendine ait bir gençlik dili vardır ve gelecekteki her nesilde de başka bir gençlik dili alana hâkim olacaktır. Bu nedenle çevirmen çeviri yaklaşımında bütün bunları göz önüne alarak bir dil oluşturmalıdır. (Neydim, Ders Notları:2017)

Kısacası, gençlik edebiyatının çok genç bir alan olmasından ve çeviri sorunlarının henüz belirlenmemiş olmasından dolayı birçok sorun çocuk ve yetişkin edebiyatına dayanmaktadır. (Tempert, 2013:28)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMLAR VE ÇEVİRMEN KARARLARI

Çalışmanın bu bölümünde Itamar Even-Zohar'ın “Çoğuldizge Kuramı” ve Gideon Toury'nin “Erek Odaklı Çeviri Kuramı” ele alınarak gençlik edebiyatı üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çoğuldizge Kuramı ile Türkiye'deki gençlik edebiyatının içinde bulunduğu konum ve gelişimi gösterilmeye çalışılacaktır. Erek Odaklı Çeviri Kuramı ile kaynak metinden bağımsız olarak erek metnin erek kültür ve erek okuyucu açısından önemi saptanmaya çalışılacaktır.

3.1. Itamar Even Zohar – Çoğuldizge Kuramı

Itamar Even-Zohar 1978 yılında “Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu” isimli makalesinde bu kuramın temelini oluşturmuş ve çevirinin edebiyat çoğuldizgesindeki işlevinin önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. “... Ancak ‘çeviri yazın, başlı başına bir dizge değil, çoğuldizgenin tarihine tam anlamıyla katılan, onun bir parçası olan, çoğuldizge içindeki bütün ortak dizgelerle ilişki içinde bulunan bir dizgedir.’” (Even-Zohar, 1978:125)

“Çoğuldizge kuramı, çeviri sürecine yeni bir bakış açısı getirmiş, özellikle de bu sürecin toplumsal-kültürel yönlerini vurgulayarak dilbilimsel kuramların açıklamakta yetersiz kaldığı çeviri ve kültür ilişkisi, kültürel dönüşümde çevirilerin işlevi, çeviri ile ilgili tanım ve davranışların zaman içinde değişimi gibi konulara ışık tutmuştur. Çoğuldizge kuramından önce çeviri ile ilgili oluşturulan modeller metin düzeyini aşamamış, çeviri metinlerin toplumsal-kültürel bağlamları içinde incelenmeleri gerektiği yeterince vurgulanamamıştı.” (Tahir Gürçağlar, 2003: 196)

Çevirinin ulusal kültürlerin biçimlenmesinde önemli bir işlevi olduğunu belirten Even-Zohar, bu kuramla aynı zamanda edebiyatın önemini de vurgulamıştır.

Even-Zohar “çeviri yazın” kavramını da “yapısı ve işleviyle bir dizge olan metinler topluluğu” anlamında kullanmakta olduğundan söz etmektedir. (A.e., s. 126.)

Çeviri kendi içerisinde alt dizgelerden oluşan, edebiyatın ayrılmaz bir parçasıdır ve merkez ya da çevre konumunda yer alabilir. “Çeviri yazının *merkez* konumunda olması, etkin bir biçimde çoğuldizgenin *merkezini biçimlendirmesi* demektir.” (A.e., s.128.)

Bunlar genellikle yenilikçi özellikler taşıyan çevirilerdir ve yerli edebiyat dizgesine yabancı eserler yoluyla yeni özellikler kazandırırılar. Bunun için gereken bazı koşullar vardır. Gerekli olan bu koşullar aşağıdaki gibidir:

“(a) çoğuldizge henüz oluşmamışken, ya da başka deyişle, edebiyat henüz ‘genç’ ve yerleşme sürecinde iken; (b) edebiyat ya ‘çevresel’ ya ‘güçsüz’ ya da her iki durumda iken; (c) edebiyatta dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar yaşanırken.” (A.e., s. 128.)

Çevresel konumda bulunan çeviri yazını çoğuldizge içindeki başlıca süreçler üzerinde etkili olamaz ve merkezin biçimlendirilmesinde herhangi bir rolü yoktur. (A.e., s. 129.) Merkez ve çevre ilişkisi Even-Zohar’ın kuramı üzerinde durduğu devingenlik ilkesinin bir örneğidir.

Çeviri yazının “normal” şartlarda çevresel konumu almaya daha yatkın ya da bir süre sonra merkezden çevresel konuma geçişinin kaçınılmaz olmasının sebebi hiçbir dizgenin bir güçsüzlük ya da bunalım durumunda çok uzun süre kalmayacak olmasıdır. Ancak elbette istisnalar vardır ve olacaktır. (A.e., s. 130.)

3.2. Gideon Toury – Erek Odaklı Çeviri Kuramı

Başlangıçta çoğuldizge kuramı çerçevesinde çalışmalar yürüten Toury, 1995 yılından itibaren geliştirdiği Descriptive Translations Studies (DTS) ile yazın alanının dışına çıkarak DTS’i çeviri alanında yapılan tüm araştırmalar için bir kilit noktası olarak atamıştır. (Stolze, 2008:151)

Bu kuramdaki araştırma nesnesi kendi bağlamı içindeki çeviri olarak gösterilmektedir. Kendi bağlamı içindeki çeviriden kasıt erek kültüre yapılan çeviridir. (A.e., s. 152.)

“Gideon Toury’nin ‘Erek Odaklı Kuram’ı, çevirilerin erek ekin ürünü olduğu önselinden yola çıkar.” (Yazıcı, 2010:130) Çeviri metinlerin erek kültürde de ayrı bir işleve ve konuma sahip olduklarını düşünen Toury, bu çevirilerin böylece kaynak metinden ve kaynak kültürden koptuğunu öne sürmektedir. Bu nedenle de Toury betimleyici çalışmalarını çevirilerin erek kültürdeki işlevleri üzerinden başlatmıştır. (A.e.)

Yazın çevirisinde betimleyici kuram açısından yeni açılımlar getiren isimler arasında yer alan Toury, aslında Holmes’ün görüşlerinden yola çıkmıştır. (Yücel, 2007:154)

Holmes, 1970’li yıllarda çeviribilimde uygulamaya yönelik çalışmaların yeterli olmadığından bahsederek, çeviribilimin “çeviri süreci ve çeviri ürünlerini” kendi deneyim dünyamızda karşımıza çıktıkları biçimde betimlemenin, çeviribilimin iki ana hedefinden biri olduğunu ileri sürmektedir.

Holmes, “Çeviri Betimlemesi” ya da “Betimleyici Çeviribilim”i çeviri kuramının dışında görmekte ve bu alanı üç bölüme ayırmayı uygun görmektedir. Bu bölümleri ürün, işlev ve süreç odaklı betimleyici çeviribilim olarak adlandırmıştır.

Bu kavramları tek tek ele alıp açıklayacak olursak:

- Ürün odaklı betimleyici çeviribilimin ortaya çıkmış çevirinin yani erek metnin bir ya da birçok dilde karşılaştırılarak betimlenmesi olarak açıklanabilir. Bu yöndeki çalışmalar genel bir çeviri tarihçesi oluşturmaktadır ve bir metnin farklı dönemlerde yapılan çevirilerinin nasıl ve hangi çeviri yaklaşımları ve normlarıyla yapıldığını araştırmak adına önem taşıdığı söylenebilir.
- İşlev odaklı çeviribilim çalışmalarında ağırlık erek dizgenin sosyokültürel dizgesinin betimleyici bir şekilde araştırılmasında bizlere yol göstermektedir. Çevrilmiş metin erek dizgenin bir ürünü olarak görüldüğünden, bu dizge içerisinde bir işleve sahip olduğu savunulmaktadır. “Burada işlev, skopos kuramından farklı olarak salt çevirmenin/işverenin kararları doğrultusunda belirlenen bir etmen olarak değil, kaynak metnin seçiminin, çevrilme nedenleri ve çevirinin erek kültürde bıraktığı/yol açtığı etkinin niteliği açısından da ele alınmaktadır.”
- Süreç odaklı çeviribilimde ise çevirmenin çeviri esnasında zihnindeki süreçlerin ele alınması ve çözümlenmesi amaçlanmaktadır. (A.e., s. 153-154)

Bu kuramların ortak özelliği çeviride çıkış noktası olarak erek dili/erek kültürü temel almalarıdır. Bu da çevrilmiş olanın bilimini yapmak istediklerini göstermektedir.

“Çevrilmiş olanın bilimini yapmak, erek metinler arasında bir ayrım gözetmeksizin metni kuramsal düzlemde irdelemektir. Bu da, salt çevrilmiş metinleri gerektirmekte ve kaynak metinlerle doğrudan bir karşılaştırmaya gidilmeyeceği anlamına gelmektedir.” (A.e., s.154)

Toury'nin çevrilmiş yapıtları kaynak kültürden çok erek kültürün bir ürünü olarak kabul etmesinin sebebi, Toury'nin çeviriyi erek kültürün oluşturduğu çoğul-dizge içinde yer alan bir dizge olarak görmesidir. (A.e.)

Bahsi geçen dizgeler, tarihsel koşulların yarattığı normlar tarafından şekil almakta ve bu nedenle çeviri değerlendirmesi esnasında normlar büyük rol oynamaktadır. Bu normlar yönlendirici olabilecekleri gibi kısıtlayıcı da olabilmektedirler. Asıl amaçları ise sosyokültürel koşulları yansıtmak ve çevirinin daha nesnel bir şekilde ele alınmasını sağlamaktır. Bu normlar doğru şekilde betimlendiğinde, ortaya çıkan erek metnin de neden bu şekilde çevrilmiş olduğunu anlamak basitleşecektir. (A.e., s.155)

Toury “Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü” isimindeki bölümde bahsi geçen bu normları ikiye ayırmıştır:

“Bir uçta genel, mutlak kurallar; öteki uçta da *tamamıyla* kişiye özgü olan davranışlar vardır.” (Toury, 2008:150)

Bazı normlar güçlüyken, bazıları da etkisizdir ki bu da bu normların neredeyse kişiye göre algılanmalarını sağlar. (A.e.)

Çevirmen, genel normları göz önünde bulundursa da verdiği bazı kişisel kararlar “Toplumun beklentilerine uymayabilir ya da onlarla çelişebilir.” Toury bu nedenle çevirmenin toplumsal bir görevi olduğuna dikkat çekmektedir. (Yücel, a.g.e., s.155)

“Çeviri normları” çevirmenin çeviri kararlarıdır ancak bir çevirmenin çeviri esnasında tam olarak ne gibi süreçler izlediğini bilmek oldukça zordur. Toury'nin norm sınıflandırması edebiyat alanında araştırma yapanların sıklıkla yararlandığı bir yöntemdir. Çevirmen kararlarını betimlemek amacıyla ortaya konmuş bu sınıflandırma bizim çalışmamızda araştırma alanımıza girmemektedir. Bu çalışma çevirmenlerin çeviri süreçlerinde yaşadıklarını anlamak ve erek metin ile kaynak metin karşılaştırması üzerine kurulmadığından ayrı bir araştırma konusu olan “çeviri normları” hakkında daha fazla detaya inmemiz doğru olmayacaktır.

Bizim ele alacağımız ve araştırmamızda rol oynayacak unsur, Toury'nin betimleyici çalışmalarda çeviriyi, erek kültürün bir ürünü olarak görmesi ve bu nedenle ürün üzerine odaklanmak gerektiğini vurgulamasıdır. Önemli olan çevirinin neden bu

şekilde çevrildiği ve hangi etmenlerin rol oynadığıdır. Erek metnin nasıl çevrildiği ya da çeviri sürecinde hangi aşamalardan geçtiği önem taşımamaktadır. Toury'nin çeviri sürecine önem vermemiş olması da bu sürecin çevirmenden çevirmene değişeceğinden yani belirsiz ve üzerinde kesin bir yargıya varmanın güç olacağındandır. (A.e., s.157.)

Erek dizgeyi önemli derecede etkileyen “yeterlilik” ve “kabul edilebilirlik” kavramlarını birbirlerinden ayıran en büyük özellikleri işlevleridir. “Yeterli” diye nitelendirebileceğimiz bir çeviri bizlere kaynak kültürün normları hakkında daha fazla bilgi verebilmektedir. Buna karşılık “kabul edilebilir” diye adlandırabileceğimiz bir çeviri ise bizlere bir kaynak metnin yabancı bir kültürün normlarıyla nasıl değişebilir olduğunu göstermektedir. “Her iki durumda da çevirinin erek kültür/yazın dizgesine belli katkılar sağlamanın nedeni, Even-Zohar ile aynı görüşü paylaşan Toury’e göre de, çevirilerin farklı düzlemdeki erek kültürde/yazında ‘(...) bir boşluğu doldurmasıdır’ “. (A.e., s.160.)

3.3. Çeviri Kuramları Bağlamında Çevirmen Kararları ve Metin İnceleme

Bu başlıkta çalışmamızda tezimizi neden çoğuldizge kuramı üzerine kurduğumuzu açıklamaya çalışacağız. Ayrıca Toury'nin erek odaklı kuramı ile yola çıktığımız için bir eser dışında salt erek metinleri ele alacak ve kaynak metinle herhangi bir karşılaştırma yapmayacağız. Yücel'in yukarıda da belirttiği gibi bu erek metinler artık erek kültür dizgesinin bir parçası olduklarından, kaynak metinler olmadan tek başlarına değerlendirilebilmektedirler.

Bu nedenle, tezimizin inceleme nesnesini oluşturmak üzere 8 farklı çeviri gençlik romanı çeviri edebiyat dizgesi ve çevirmen kararları çerçevesinde incelenecek ve kuramlar bağlamında irdelenecektir. Bu irdelmeden elde edilecek veriler, çoğuldizge gerçekliği içerisinde değerlendirilecek, çeviri bağlamında yorumlanacaktır.

Çeviri, edebiyat ve kültür dizgemizin şekillenmesinde büyük rol oynamakta ve erek edebiyat dizgesinde yeni metin türleri ortaya çıkarken, bu türlerin gelişmesini sağlamaktadır.

Yabancı dilden yapılan çevirilerle erek yazında yeni özelliklerin ortaya çıkması, daha sonra çevrilecek metinlerin erek edebiyata getireceği yenilikçi işlevlere göre seçilmeye başlanmasına sebep olmuştur.

Kaynak dilden erek dile yapılan çeviriler, bir nevi erek kültürdeki edebiyata yön vermektedirler. Bunun nedeni, yapılan her çeviriyle birlikte kaynak kültürdeki yabancı öğelerin erek kültüre aktarılmasıdır. Bu şekilde ortaya çıkan erek metin özgün bir metin türü olarak kabul edilmektedir. Yazın çevirileri sonucu erek kültürde ortaya çıkan etkiler göz önünde bulundurulduğunda, çeviri artık salt “üretilmiş” olmaktan çıkarak, “üreten” bir nesne konumunu alır. (Stolze, 2008:141)

“Yazın çevirisinin” bir dizge olarak gösterilmesinin sebebi ise, Even-Zohar’ın edebiyatı içinde birçok akım, tür vs. bulunduran devingen bir dizge olarak görmesindendir. (A.e., s.142.)

Holmes’un 1970’li yıllardaki görüşlerinden yola çıkarak, Toury, Even-Zohar ve başka birçok isim artık çıkış noktası olarak erek dili/kültürü temel almışlardır. “Çevrilmiş olanın bilimini yapmak, erek metinler arasında ayırım gözetmeksizin metni kuramsal düzlemde irdelemektir.” (A.e., s.154.) Bu durumda kaynak metinler birbirleriyle karşılaştırılmazlar, ele alınan salt erek metinlerdir. Bu erek metinler erek kültüre ait metinler ve dolayısıyla erek kültür dizgesinin de bir parçası olarak ele alındıklarından kaynaklarından ayrı bir biçimde irdelenebilmektedirler. (A.e.)

Ortaya çıkan “ürün” yani erek dile yapılan çeviri, aslında çevirinin devingen yapısını da ortaya çıkarmış olur. “Toplumsal, kültürel, siyasal düzlemde karmaşık ilişkilerin bir ürünü olan çeviri, hem erek yazını etkilemekte hem de ondan etkilenmektedir.” (A.e., s.156.)

Çeviri ürünleri erek kültür dizgesinde yaptıkları etkiye veya işlevlerine göre merkezi ya da çevresel bir konumda olurlar. Sözü edilen “merkez” ve “çevre” konumu kaynak dil ile erek dil/kültür dizgesi arasındaki niteliğini betimlemektedir.

Merkez konumda olan bir çeviri Even-Zohar tarafından daha çok yenilikçi, örnek oluşturu ve değıştirici olarak tanımlanmaktadır. Bu çevirilerin ortaya çıkması için en uygun ortam, erek yazının bunalımlı bir dönüm noktasında olmasıdır.

Çevre konumda olan bir çeviri ise erek yazında dolduracak, etkili olabilecek bir “boşluk” yakalayamamış olandır. (A.e., s.160.)

Ele aldığımız eserler üzerinden yorum yapmak gerekirse, bu eserlerde günümüz gençlerinin hayatını ele alan, kendi dilleriyle kendi sorunlarından gerçekçi bir şekilde bahseden yenilikler söz konusudur. Bu eserlerin çeviri edebiyattan oluşmalarının sebebini Even-Zohar’ın aşağıdaki cümlesiyle açıklamak mümkündür.

“(a) çoğuldizge henüz oluşmamışken, ya da başka deyişle, edebiyat henüz ‘genç’ ve yerleşme sürecinde iken;...” (Even-Zohar, 2008:128)

Ülkemizde ve edebiyat çoğuldizgemizde henüz çok genç olan ve yeterince gelişmemiş olan bu tür bu nedenle çeviri edebiyattan destek almaktadır. Gençlerin hayatlarının şekillenmesinde aile, çevre, kültür gibi unsurların yanı sıra kitaplar büyük rol oynamaktadır. Kendi sorunlarıyla baş edebilmek ve kendilerini tanımak adına okuma alışkanlığı geliştirmeleri onlar için faydalı olacaktır. Bu noktada gençlerin hayatlarını, sorunlarını ele alan, onların kullandığı dili kullanan kitaplarla karşılaşmaları ilgilerini çekecek ve bu yolda motive edecektir. Ülkemizde gençliğe yönelik kitapların çoğalması ile gençleri okuma yönünde teşvik etmek kolaylaşacaktır.

Günümüzde ebeveynler her ne kadar daha anlayışlı görünseler de özellikle Türkiye’de gençlerimiz aileleriyle ve bazen arkadaşlarıyla bazı konuları konuşmaktan çekinmektedirler. Bu da onları yalnız kalmaya ve içe kapanmaya itebilmektedir.

İlkokulda okutulan çocuk kitapları, ortaokul ve lisede yerini klasiklere bırakmaktadır. Bu da çocukların yetişkinliğe geçiş dönemi olarak görülen gençlik dönemini görmezden gelmek olarak yorumlanabilir. Gençlerin varlığını sorgulayamayacağımız gibi onların da çocuk ve yetişkinler gibi kendilerine özgü bir edebiyat türüne ihtiyaç duyduklarını sorgulamanın mümkün olamayacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu söylediklerimizi destekleyecek nitelikte olan bir kaynak olarak “Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi” nin 756. Sayısında yer alan birinci bölümü incelemek faydalı olacaktır. “Çocuklar, Kitaplar ve Okuma Kültürü” başlığı altında 9-15 yaş grubu çocuk

ve gençlerin kitaplar ve kitap okumakla ilgili kaleme aldıkları metinler bulunmaktadır. Burada bahsettiğimiz birçok unsuru bu metinlerde görmek mümkündür.¹

Günüşiği Yayınevi'nin bir markası olan ON8 yayımladığı kitapların dışında web sitelerinin blog sekmesinde yayınladıkları yazılarla da bu alana destek vermektedir. Erdi İnci'nin 2014 yılında yayınlanan yazısı da gençlik edebiyatında gençlerin “doğal” dillerini kullanmanın ve sorunlarını görmezden gelmemenin önemini aşağıdaki cümlelerle vurgulamaktadır:

“Kitap fuarında karşılaştığım 15 yaşında bir genç, kadın ya da erkek, ‘Kanka o değil de, asıl önemli olan birisiyle çıkmak,’ diyorsa, ona bu samimiyetten, bu ifadeden, bu aşktan azade bir kitap önermenin ne faydası olabilir? Konuları, dertleri, gerçekleri, ‘Tukaka!’, ‘Günah!’, ‘Ayıp!’, ‘Rezalet!’ diye tabulaştırmanın, sessizleştirmenin, bu sansürler yoluyla gençleri kendi çabamızla sterilize etmenin beyhudeliği, saçmalığı ve zararı artık fazlasıyla gün yüzüne çıkmış durumda. En azından konuşuyoruz bunu.”²

Kullanılan dil dışında gençlik kitaplarında ele alınan konular da bir o kadar önemlidir. Arkadaş ve aile ilişkileri, istismar, şiddet, saldırganlık, dış görünüş, depresyon, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı gençlik kitaplarında ve bu çalışmada ele alınan kitaplarda da işlenen başlıca konulardandır. Kitapların yetişkin kitaplarındaki kadar detaylı açıklamalardan ve çocuk kitaplarındaki abartıdan uzak olmaları bu kitapları kendi türü içinde özel kılmaktadır. (Üstten, a.g.e., s., 64.) Hassas ve ağır gibi görünen bu konuların gençlik kitaplarında yer almaları ilk bakışta doğru gelmese de gençlerin gerçekte de bu dönemlerde yaşanan olayları bilmeleri, üzerinde fikir yürütmeleri ve bunlardan yola çıkarak doğru yolu bulmaları açısından bu kitaplar bu meselelere değinmelidirler. (A.e., s. 106.) Gerçeklikten uzak hikayeler gençlerde merak uyandırmayabilir ve bu nedenle de okuma alışkanlıklarının gelişmesini olumsuz yönde etkileyebilir.

¹ Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt: CVII, Sayı:756, Aralık 2014, ss. 60-74

² (Çevrimiçi) <http://www.on8kitap.com/blog/vay-benim-ergenime>, 12 Mart 2019.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GENÇLİK EDEBİYATINDAN ÖRNEKLER VE ÇEVİRİ YAKLAŞIMLARI

Bu bölümde ele alacağımız kitapların okullarda okutulmasının tavsiye edilmesi çok zordur. Ancak gençlerin böyle dünyaları da tanınması açısından önemli kitaplardır. Bu nedenle bu kitaplar çoğaltılmalı ve okullarda tartışılmalıdır. Almanya’da bu kitaplar okutulmakta ve öğrenciler arasında tartışılmaları desteklenmektedir. Ancak ülkemizde bu kitaplar değerler sistemimize uymadığı için okullara girememektedir. Birçoğunda argonun daha baskın olduğu bir dil söz konusudur, bu nedenle bu eserler yer altı edebiyatı metinleri arasına da alınabilir ve bu yönden de önemli sayılabilir.

Neticede bu kitaplarda anlatılanlar kimimizi rahatsız etse de birçoğu gençler arasında yaşanan olaylardır. Toplum her ne kadar kendi gerçekliğini görmezden gelmeye çalışsa da bu tür kitaplar tüm gerçekliği gözler önüne sermektedir ve bu nedenle birçok kesim tarafından rahatsız edici olarak tanımlanabilir.

4.1. Gençlik Edebiyatında Öne Çıkan Metin Türleri

Gençlik edebiyatı alanında öne çıkan metin türleri arasında ilk başta romandan söz etmek gerekir. Roman, gençliğin özellikle içerdiği konular bağlamında en fazla ilgi duyduğu metin türüdür. Alt türlerine baktığımızda gençliğin bu türe ilgi duymasının nedenleri çok daha net anlaşılabilir. Macera, korku, aşk, ütopya, distopya, bilim kurgu, fantastik hikayeler gibi özellikle ilgi duyulan türler romanın merkezde olmasını sağlar. Öykü, şiir, derleme, çizgi roman, yine gençliğin ilgi duyduğu türler arasındadır. (Neydim, Ders Notları:2017) Bizim bu çalışmamızda ele alacağımız tür, roman olacaktır. Romanın mümkün olduğunca her alt türünden bir örnek almak ve bu türlerin çeviri sorunlarına ve çeviri yaklaşımlarına değinmek ve bunları sorgulamak temel amaçlarımızdan olacaktır. Bütün bu süreç içerisinde ele alacağımız romanlar, konu bakımından sorun odaklı, içerik olarak okura metin bağlamında yabancı; okurun ve okurun sosyal çevresinin kültürel alımlamalarına zaman zaman ters düşebilecek romanlardır. Bunların yanı sıra toplumsal gerçekliğe de değinen durumları içeren bu romanların çeviri süreçlerini de yayıncı, çevirmen ve okur bağlamında kuramsal

yaklaşımlar açısından değerlendirmeyi de özellikle amaçlarımızın arasında tutacağız. Bu bağlamda ele alacağımız romanları sorun odaklı romanlar olarak tanımlamak daha doğru olacaktır ve bu tür çalışmamızın ana ekseninde duracaktır.

Bu süreçte sekiz roman ele alınacaktır. Bu romanların değerlendirme sürecinde bir eser kısmen kaynak metinle karşılaştırılacaktır. Bunun dışında tüm eserlerin yayımlanması kararı, çeviri sürecinde ortaya çıkan olası kültürel ve dilsel sorunlar ve bu bağlamda çevirmenin aldığı kararlar (mümkün olduğu durumlarda anket ve mülakat yoluyla) kuramsal açıdan irdelenecek ve ortaya çıkan eğilimler değerlendirilecektir.

4.2. Gudrun Pausewang – Son Çocuklar

Gudrun Pausewang’a ait “Die letzten Kinder von Schewenborn” adlı eser ilk kez 1983 yılında yayınlanmıştır. Kitap 2012 yılında Murat Batmankaya tarafından dilimize “Son Çocuklar” başlığıyla çevrilmiş Çizmeli Kedi Yayınevi tarafından basılmıştır. Bu kitabı seçmemizdeki amaç, gençlik edebiyatında yer alan ve sorun odaklı metinler olarak adlandırdığımız bu metinleri ele almak ve kendi edebiyat dizgemizde yer almalarının önemini vurgulamaktır. Distopik bir tür olan bu metin, insanların zor dönemlerde kendi değerlerini nasıl yitirdiklerini ve insan olmaktan veya insani değerlerden nasıl uzaklaştıklarını muhtemel bir nükleer savaşı gerçekleştirmiş gibi göstererek insanın karşılaşılabileceği veya gerçekleştirebileceği korkunç durumları gözler önüne sermektedir.

Romanda üç çocuklu bir ailenin hayatının atom bombası faciasıyla nasıl birdenbire değiştiği anlatılır. Hikâye Almanya–Bonemes’de yaşayan üç çocuklu bu ailenin tatilin başlamasıyla çocukların anneanne ve dedelerini dört haftalık ziyarete gitmek istemeleri sonucu yola koyulmalarıyla başlar. Çocuklardan en büyüğü Judith 15, Roland 12 ve Kerstin 4 yaşındadır. Roland ayrıca metindeki anlatıcıdır. Arabalarıyla orman yolundan geçerken bembeyaz ve korkunç bir ışıkla karşılaşan aile neye uğradığını şaşırır. Isıdan ve ışıktan etkilenen tüm aile fertleri daha sonra dehşet verici bir fırtınayla karşı karşıya kalırlar. Çok geçmeden bunun bir atom bombası olduğunu anlayan baba her ne kadar geri dönmek istese de eşi, anne ve babasını kurtarmak üzere Schewenborn’a gitmeleri için ısrar eder. Nihayet oraya vardıklarında atom bombasının yarattığı korkunç hasarla karşılaşır.

“İnsanlar cayır cayır yanmış, cansız bedenleri burada toplanmıştı. Susuzluktan yarı çılgın hale gelmiş birçok insanla karşılaştım. Kül ve ceset dolu nehirde su içtiler. Kül, ceset ve radyoaktivite dolu... Kıyıya ulaşamayanlar kendilerini yerlere atıp nemli otları emiyorlardı. Birçoğu çıplak! Üstlerindeki elbiseler bile parçalanmış. Fulda otlakları cesetlerle dolu; kıyıda sazlıklarda, çalılıkların arasında, ölü ineklerle yan yana, çitlerin üzerinde. Derileri yüzülmüş cesetler, yanmış cesetler...” (Pausewang, 2016:34-35)

Anneanne ve dede bir daha geri dönmediklerinden, öldükleri anlaşılır. Yolları kapayan ağaçlar yüzünden evlerine geri dönemeyen aile, yollar açılana kadar orada kalmak zorundadır. Facianın ertesi günü bombanın yarattığı hasarın çok daha büyük olduğu yavaş yavaş anlaşılmaya başlanır. İnsanlar sokaklarda perişan halde dolaşmaktadırlar.

“Kül ve kan içindeydiler; üstlerinden paçavralar sarkan yaratıklar! Sarkanlar kumaş mıydı; derileri miydi yoksa? Dikkatlice bakmaya cesaret edemiyordum.” (A.e., s.41.)

Ailenin bu yeni hayatında, merhamet ve dayanışmanın nasıl yok olduğu, açlık, yoksulluk ve radyoaktif zehirlenmeyle nasıl mücadele ettikleri “acımasızca” gözler önüne serilmektedir. “Yanık ve parçalanmış kıyafetler içindeki bu kirli yaratıklara kimse kendileri için de gerekli olan yiyeceklerin tek bir lokmasını bile vermek istemiyordu.” (A.e., s.43.)

Distopik dünyada birçok kavram artık yoktur. Ahlaki değerler tamamen yitirilir ve toplumda kavga ve şiddet hâkimiyet sürer.

“‘Hayatta kalmak istiyorsa, böyle zamanlarda insanın kendi vicdanını tokatlaması gerekiyor.’ demişti babam bir gün. ‘Çünkü bütün insanları sevmek ahlakı, böyle zamanlarda insanın kendini öldürür.’” (A.e., s.115.)

Şehirde yaşayan insanlar da gitgide vahşileşmektedirler. Kimse ne olacağını bilmez ve her gün yeni söylentiler yayılır. Hayatta kalma içgüdü, vicdan ve merhameti günbegün öldürmektedir.

“Anne babamla konuştum. Annette’nin bize gelmesi için yalvardım onlara. Ama annem istemedi. Bu sefaletle ilişkin hiçbir şeyi sahiplenmek istemiyordu.” (A.e., s.59.)

Söz konusu açlık ve hayatta kalmak olduğunda, çocuk ve yetişkin arasında bile hiçbir fark kalmaz kimsenin herhangi bir önceliği ve ayrıcalığı yoktur.

“‘Sizi şehirde bir yakalarsam!’ diye bağırarak kızlara. ‘Sizi gırtlaklayacağım bilin! Çocuk musunuz büyük mü, umurumda bile değil!’

‘Hadi, hiç durma, bok çuvalı!’ demiş açık Nicole. ‘O zaman, siz pinti cebi akreplilerin zaten hiç ilgilenmediği bu yığınla çocuğun açlıktan ölmelerinin sorumlusu sen olursun!’” (A.e., s.118.)

“Bir sabah, koyu Nicole, alnı yarılmış olarak Lipinskilerin evinin önünde bulundu. Bay Lipinski, bu çocuğu dayaktan öldürdüğü için böbürleniyordu üstelik.

‘Artık salam çalamayacak.’ diyordu. ‘Şimdi sıra diğer çakalda. Ondan sonra bütün şehir rahat bir nefes alacak.’” (A.e., s.119.)

Roman, bu hikâyeyle asıl amacını belli ederek, insanlığı ileride olabilecek felaketlere karşı uyarmaktadır. Yetişkinleri şu an yapmakta oldukları hataların çocuklarını ve torunlarını ne gibi çaresizliklere sürükleyebilecekleri üzerine düşündürmek istemiştir.

“‘Anne babamla mı?’ diye sordu. ‘Onları bir daha görmek istemiyorum. Şeytan görsün yüzlerini! Hepsinin! Buna engel olabilirlerdi. Olacakları görmüşlerdi. Hiçbir şey yapmadan bakadurdular öylece. Onlar için hiçbir değerimiz olmayacaksa, bizi neden dünyaya getirdiler?’” (A.e., s.122.)

Ahlak, doğru ve yanlış, suç gibi kavramlar ortadan kaybolmuştur. Bir çocuğun başka bir çocuğun intiharına yardım etmesi bu durumu gözler önüne sermektedir.

“İlmiğe yeniden uzandı. Bu sefer onun elinden almadım. Bana teşekkür edip boynuna geçirdi.

‘Hazırım!’ dedi. ‘Ama sıkı vurman gerek, duyuyor musun?’

Yutkundum. Sonra var gücümle arabaya tekme attım ve kaçtım. Ancak parkın sonuna geldiğimde baktım arkama. O sırada Andreas hâlâ debelenmekteydi.” (A.e., s.122.)

Bir diğer örnek ise, bu şartlar altında yaşaması öngörülmeyen engelli bir bebeğin babası tarafından öldürülmesidir. 12 yaşındaki Roland’ın buna şahit olması da bu duruma verilebilecek başka bir örnektir.

“Donakaldım. Bağırmadım. Kaskatı kalakaldım.

Benim küçük kız kardeşim Jessica Marta’nın gözleri yoktu! (...) Ve kollarının olması gerektiğinden kısa olduğunu fark ettim.

(...)

Yeniden kendime geldiğimde bebeğin ağladığını duydum. Strafor kutusunun içinden geliyordu sesi. Gür bir sesi vardı. Babam tam o sırada kutuyu dışarıya taşıırmaktaydı.

‘Onu nereye götürüyorsun?’ diye sordum korku içinde.

‘Sen uyumana bak.’ dedi.

Bakışlarını benimkilerden kaçırmakta olduğunu fark ettim.

‘Bunu yapamazsın!’ diye fısıldadım.

Yanaklarından yaşlar süzülüyordu.

‘Hangisi daha büyük gaddarlık, böylesi mi, öylesi mi?’ diye sordu.

Sersem sepet ona doğru yürüdüm ve kutuyu okşadım.

‘Onun canını yakma, ne olur!’ diye haykırdım

Babam başını salladı.” (A.e., s.164-165.)

Dört yıllık bir zaman dilimini ele alan romanın sonunda sadece Roland ve babası hayatta kalır. Her ne kadar baba, oğul ve tüm şehir hayata tutunmaya çalışsa da muhtemelen çok uzak olmayan bir zamanda öleceklerini bilirler. Bu roman “sert edebiyat” sınıflandırmasına girer ve distopiktir. Bu romanlar umut aşıl原因an romanlar değildir. Gudrun Pausewang “Distopya” yı çocuk ve gençlik edebiyatına sağlam bir şekilde taşıyabilmiş bir yazardır. Bu eseri yazma sebebi insanlık için bir uyarıdır. Bu nedenle bu kitap birçok ülkede okulda okutulan eserler arasında yerini almıştır.

Daha önce de belirttiğimiz üzere kitabın çevirisi Murat Batmankaya tarafından gerçekleştirilmiştir. Kitabın sert nitelendirilebilecek ağırlıktaki içeriği, kültürümüze, okuyucuya ve erek kitleye uygun olup olmadığı konusundaki tartışmaları da beraberinde getirebilir. Çeviri kitap, gençleri olası bir tehlikeye karşı uyarma ve geleceğe hazırlama açısından mesajlar içermekte, gençlik edebiyatına bu yönüyle bir katkı sunmaktadır.

Bizim amacımız, burada çevirmen yaklaşımı ve kararları açısından konuyu incelemektir. Bu doğrultuda çevirmenle yaptığımız görüşme neticesinde çeviri sürecinde bu konuyla veya sansürle ilgili bir kaygı taşımadığını öğrendik. Çevirmen, kendi bakış açısıyla bir pedagog ya da davranış bilimci olmadığını, buna bir çeviri görevi olarak baktığını, tek amacının bir dilde yazılmış eseri eksiltmeden, çoğaltmadan, onu “özel” kılan tüm unsurlarını muhafaza etmeye çalışarak bir başka dile aktarmak olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çevirmenlik görevini icra ederken ticari kaygı gütmemek, edebi bir eserin değerini korumak gibi ilkeleri olduğundan söz

etmiştir. Kitabı daha önce okuduğu ve etkilendiği için tamamen kendi isteğiyle özellikle çevirdiğini de eklemiştir.¹

Burada Batmankaya okuyucuya yabancı olan kaynak dili ve kaynak kültürü aktarmaya çalışmıştır. Bu durum da çevirmenin bu noktada Venuti'nin yabancılaştırma yöntemini ele aldığına göstergesidir. Çevirmen burada L. Venuti'nin tabiriyle “görünür” dür. Metnin bir çeviri metni olduğu, daha ilk sayfalarda verilen şahıs, mekân ve şehir isimleriyle netlik kazanır. Böylece çevirmen kendini “görünür” kılar. Bu ve buna benzer çeviriler sayesinde yerli edebiyatımızdaki distopik gençlik roman boşluğu doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu da bizlere Even-Zohar'ın çoğuldizge kuramını bu süreçte ele almamız gerektiğini göstermektedir. Çoğuldizge kuramı ayrıca edebiyatın önemini de vurgulamaktadır. Edebiyat çoğuldizgesinde yer alan dizgelerden biri olan çeviri edebiyat Even-Zohar'a göre, bir toplumun edebiyatında değişim ve dönüşümlere yol açabilir. Yaşanan bu değişim ve dönüşümler de o toplumun kültürünü etkileyebilir. (Even-Zohar, 2008:128)

Bu çerçeveden baktığımızda bu çeviriler edebiyat dizgemize hem yeni bir edebi tür hem de bu türün ele aldığı çeşitli konuları kazandırma özelliği taşımaktadırlar.

4.3. Hans Peter Richter - Friedrich – O Benim Arkadaşımdı

Hans Peter Richter'e ait “Damals war es Friedrich” adlı eser ilk kez 1961 yılında yayınlanmıştır. Kitap 2000 yılında Gülcan Arslan tarafından dilimize “Friedrich – O Benim Arkadaşımdı” başlığıyla çevrilmiş ve Tümsamanlar Yayıncılık tarafından basılmıştır. Bu romanı seçmemizdeki amaç eserin Nazi Almanyası dönemi üzerine tartışacak, gençleri savaşın gerçekleriyle ve ırkçılıkla yüzleştirecek malzemeler sunuyor olmasıdır. Bu kitap, Gudrun Pausewang'a ait “Son Çocuklar” isimli kitabı gibi Almanyada ve Avusturya'da okulların ortaokul ve lise öğrencileri için seçmiş oldukları kitaplar listesinde yer almakta ve hâlâ sıkça okullarda okutulmaktadır.

Friedrich Schneider ve anlatıcı 1925 yılında dünyaya gelmişlerdir. Schneider ailesi, anlatıcı ve ailesinin bir üst katında oturuyorlardır. İlk başta pek tanışıklığı olmayan bu ailenin birbiriyle yaklaşması, oğullarının büyüüp birlikte oynamaya başlamasıyla gerçekleşir. Schneider ailesi oldukça varlıklı bir Yahudi ailesidir, anlatıcı ve ailesi ise

¹ Bkz.: EK 1

düşük gelirli bir Alman ailesidir. Bay Schneider postanede memurdur, Alman babanın ise sabit bir işi yoktur. İlk sayfalarını keyifle okuduğumuz bu iki arkadaşın hikâyesinin yön değiştireceğini ev sahipleri Bay Resch'in bir gün pencereden Friedrich'e "Güllerimden uzak dur! Seni Yahudi veledi seni!" (Richter, 2000:17) diye bağırmasıyla anlaşılmış olur. Bir süre sonra Alman aileyi ziyarete gelen büyükbaba da aileye "Çocuğun Yahudi velediyle hiçbir şekilde görüşmesini istemiyorum!" (A.e., s.20.) emrini verir.

1933 yılında, Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte "ırksal temizlik" politikası yürütölmeye başlanır. Bu durum hem Schneider ailesi hem de ölkede yaşayan tüm Yahudiler için kötü günlerin başlangıcıdır. Yine aynı dönemde Friedrich'in arkadaşı anlatıcı çocuk Alman Jungvolk'una alınmış olmanın heyecanını yaşıyordur. Bir gün Friedrich de kimliğini gizleyerek bir günlüğüne Alman Jungvolk'una katılır. Orada yapılan konuşma esnasında, Yahudilerin merhametsiz olduğundan ve Almanların en büyük felaketleri olduğundan bahsedilir. Bu durumdan oldukça kötü etkilenen Friedrich ocağı terk eder.

"Bir zamanlarlar Yahudilerdi ezilen

Bugün ise siyahlar, öğrenciler...

Ya yarın?

Sırada beyazlar mı olacak?

Yoksa Hristiyanlar mı?

Yoksa Müslümanlar mı? ..." (A.e., s.6.)

İlerleyen günlerde anlatıcı tarafından yanlışlıkla kırılan bir camın sahibi sokağı fırlar ve Friedrich'i bileğinden tutarak vahşice hırpalamaya başlar. Bu esnada da

"(...) Sizi Yahudi takımı sizi! Sizin soyunuzu kurutmak lazım! (...) Görürsünüz!... Hitler hepinizin hakkından gelecek." (A.e., s.45.) diyerek Friedrich'i çekiştirmeye devam eder. Anlatıcı her

ne kadar Friedrich'i korumaya çalışsa da kimseyi camı kendisinin kırdığına inandıramaz. İlerleyen sayfalarda Bay Schneider işinden olur, Friedrich okul değiştirmek zorunda kalır, bu esnada Bayan Schneider öldürölür ve en sonunda baba oğul Bay Resch tarafından evden çıkartılırlar. Evden çıkartılmadan önce yanlarında çalışan temizlikçi bile işi bırakır çünkü 45 yaşın altında Yahudi olmayan kadınların Yahudilerin yanında çalışması yasaklanır. Yahudilerden alışveriş yapmak, Yahudilerin halk havuzlarına ve sinemalara girmesi yasaklanır. Onlara ait dükkanlar ve yurtlar yağmalanır. Bayan Schneider'da evlerinin yağmalanması sonucunda

hayatını kaybetmiştir. Kitabın sonunda Bay Schneider evinde Yahudi bir din adamı sakladığı için tutuklanır. Friedrich ise kaçmayı başarır ve gizlenir. Bir süre sonra gizlendiği yerden çıkan perişan haldeki Friedrich, Alman ailenin kapısına gelir. Sebebi ise elinde ona anne ve babasını hatırlatacak hiçbir şey kalmamış olması ve onlardan ailesinin bir fotoğrafını istemesidir. Friedrich oradayken sirenler çalmaya başlar. Onu yanlarına almaktan korkan Alman baba Friedrich'i dairede geride bırakarak eşi ve oğluyla sığınağa iner. Dışarıda uçaksavarlar atılıyor, ortalık inliyordur.

Bir süre sonra kapı arka arkaya yumruklanmaya başlar. Friedrich içeri girmek için yalvarır. Bay Resch onu içeri almayı kabul etmeyince Friedrich sığınağı sessizce terk eder.

Dışarı çıktıklarında her yer alev ve duman altındadır. Etraf yıkıntılarla doludur. Friedrich giriş kapısının önünde gözleri kapalı oturuyordur. Bay Resch Friedrich'i ayağıyla ittiğinde Friedrich şakağından sızan kanla birlikte taşlığa yuvarlanır. “Bay Resch ‘Şansı varmış ki bu şekilde geberdi!’” der. (A.e., s.142.)

Bu kitap yine umut aşıl原因 türden bir kitap değildir. İçinde bulunduğumuz bu korunaklı dünyanın bir savaşı nasıl şekil değiştirebileceğini gösterir bizlere. Gençlerin Nazi döneminde yaşamış insanların hangi şartlar altında yaşadıklarını görmeleri ve yaşananlarla ilgili görüş bildirmeleri hedeflenmektedir. Her ne kadar bazı araştırmacılar romanda geçen karakterlerin ve hikâyenin oldukça klişe olduğunu savunsalar da “Friedrich – O Benim Arkadaşımdı” okulların okuma listelerinde yerini korumaya devam etmektedir.

Romanın Türkçeye çevirisini gerçekleştiren çevirmen Gülcan Arslan'a ulaşamadığımız için yaptığı çeviri hakkındaki şahsi görüşlerini bilmemiz mümkün olmamıştır. Yapılan çeviri hakkında kendi görüşlerimizden bahsetmek gerekirse, ilk göze çarpan noktanın romanın içinde çok sık yer alan dipnotlar olduğunu söylemek gerekir. Bu da çevirmenin çeviri yaklaşımı açısından kaynak metindeki yabancılık ve kültür ağırlıklı ifadeler içeren bölümleri atlamadan, kaynağına sadık kalarak bir çeviri yöntemi benimsediğinin göstergesidir.

Hans Peter Richter orijinal metinde Yahudi kültürüne ait ve Alman toplumuna yabancı olan kavramları kitabın sonunda “Ekler” kısmında tek tek açıklamıştır. Ancak metnin içinde bu açıklamaların ekler bölümünde olduğuna dair herhangi bir işaret verilmemiştir. Gülcan Arslan ise dilimize yaptığı çeviride bu kavramları dipnotlar

şeklinde açıklamayı tercih etmiştir. Böylece iki kültür arasındaki fark çok daha ön plana çıkmıştır. Elbette çevirmenin verdiği dipnotların yerinde olup olmadığına karar verebilmek için dipnot vermeye gerek duyduğu kavramların metnin içindeki işlevine bakmak gerekir. Bu kavramlara bazen Türkçe bir karşılık verilebileceği gibi bazen de verilemeyebilir. Dipnotlar çoğaldıkça, metnin bir çeviriden çok sözlüksü bir yapıya yani bir başvuru yapıtına dönüşme tehlikesi vardır. Bu durumda da okurla bir etkileşim aracı olmaktan çıkar. Ayrıca bütün bu kavramlarla yaşadığımız sorunları okuyucunun önüne koymak da uygun bir çözüm olmayabilir. “Bizi dil sınırlıyor, çevirmen olarak bilgimiz sınırlıyor, okurumuz sınırlıyor.” (Kurultay, 1993: 91)

Elbette bu sınırları görmezden gelerek tüm kavramları Türkçeye çevirmek ortaya karmaşık ve çoğu zaman anlaşılmas bir çeviri metin çıkarmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Bu nedenle eserleri bir bilmece haline getirmeden mümkün olduğunca Türkçeleştirmek mümkün olmadığı durumlarda ise dipnotları en az ölçüde kullanmak Kurultay’ın da aşağıda belirttiği üzere yerinde olacaktır. (A.e.)

“...dipnotu ekonomik kullanmak (çok kullanmamak ve yeterli olan en kısa ölçüde tutmak) ve okur açısından vazgeçilebiliyorsa dipnottan vazgeçmek doğru olur. Çünkü dipnot, çeviri sorununu okura havale etmektir. Oysa çevirmenlik görevi, okurun işini kolaylaştırmak için, gerektiğinde büyük çaba harcayarak, belli bir anlama düzeyine uygun çözümler oluşturmaktır.” (A.e.)

Ayrıca çevirmen, Yahudilere yapılan eziyetin yansıdığı kaynak metindeki acımasız ifadelerin çevirisinde herhangi bir yumuşatma yoluna gitmemiştir. Bu da tarihte yapılan bir insanlık ayıbının gençlere doğru yansıtılabilmesi açısından önemli bir tercihtir.

Sadık çeviri “yabancılaştırma” yöntemini beraberinde getirmektedir. Romanda yer alan kaynak metne ait yabancı sözcükler okuyucuya yeni kavramlar tanıma ve öğrenme fırsatı verecektir ki bu da Venuti’nin bu yöntemle hedeflediği sonuçtur.

Arslan’ın kararlarını etkileyen kısıtlamaların neler olduğunu ve kendisinin ya da yayınevinin ulaşmak istediği amacın ne olduğunu bilmediğimiz için çevirmenin tercihlerine bu şekilde yorum getirebildik.

4.4. Maja von Vogel – Yalnız Kalpler Kulübü

Maja von Vogel’e ait “Internatsgeflüster - Rosarote Rache” adlı eser ilk kez 2008 yılında yayınlanmıştır. Kitap 2010 yılında Gülderen Pamir tarafından dilimize “Yatılı Okul Fısıltıları-3”, “Yalnız Kalpler Kulübü” başlıklarıyla çevrilmiş ve Çizmeli Kedi Yayınevi tarafından basılmıştır. Bu roman dört kitaptan oluşan bir serinin üçüncüsüdür. Kitapta aşk, arkadaşlık, okula yeni gelen televizyon yıldızı Luka ve intikam ana konulardır.

14 yaşındaki Mia Kessler kitabın ana karakteri ve aynı zamanda anlatıcısıdır. Benjamin, Mia’yı Cecilia ile aldattıktan sonra Mia en yakın arkadaşı Jonas ile “Yalnız Kalpler Kulübü”nü kurar. Mia ve Jonas burada Benjamin’e yaptığıının bedelini ödetmek için bir ders vermeyi planlarlar.

“Onu bir türlü kafamdan atamıyorum. Benimle ilgilendiğine gerçekten inanmıştım. Hâlbuki onun derdi mümkün olduğunca çok sayıda kızı mıncıklamakmış...” (Vogel, 2010:9)

İntikam planlarında bir sonuca varamayan iki arkadaş, bu konuyu daha sonra organize etmeye karar verir.

Mia’nın bir de sık sık hakkında şikâyet ettiği Veronika isminde bir annesi vardır.

“Veronika annemdir. Kızdığımda, yani hemen hemen her zaman, ona anne demem, adını söylerim.” (A.e., s.14.)

Mia’nın annesine çok sık kızdığını ondan neredeyse tüm kitap boyunca “Veronika” diye bahsetmesinden anlayabiliriz. Veronika ile Mia, Ebersbach Yatılı Okulu’nda kalmaktadır çünkü Veronika aynı zamanda yatılı okulun yöneticisidir. Bu anne kız ilişkisine baktığımızda çoğu zaman kimin anne, kimin çocuk olduğunu karıştırabiliriz çünkü Veronika özellikle ev düzeni konusunda oldukça başarısızdır.

“Annem çok dağınık biridir. (...) Ve ‘ev işi’ kelimeleri onun sözlüğünde yoktur. Dolayısıyla bizim ev genellikle az önce bombalanmış gibi görünür. (...) Arada sırada ben temizlik yapmasam, mutfakta bir karafatma ordusu besleyeceğimiz kesin.” (A.e., s.14.)

Veronika’nın ayrıca okulun teknik müdürü ve aynı zamanda Benjamin’in babası Bay Ackermann ile bir ilişkisi vardır. Mia bu ilişkiyi ilerleyen zamanlarda kabul etse de ilk başlarda bu durumdan oldukça rahatsız olur. Buna bir de annesinin bu konudaki rahatlığı eklenince Mia iyice öfkelenir.

“Bu durumun neresi komik, hiç aklım basmadı. Ama yeni sevgilisiyle yatakta yakalanmış olmaktan annemin rahatsız olmadığı belliydi. Bu ona göre gayet normal bir şey. Bana göre ise tam tersi. Fazla tutucu biri sayılmam; ama sınır denen bir şey vardır. Mesela teknik müdürü pijamalarıyla kendi annemin yatağında görmek gibi.” (A.e., s.48.)

Evin tüm sorumluluğunu kızına yükleyen anne ondan sık sık özür dilese de bu durum Mia’nın tahammülünü oldukça zorlar.

“‘Banyo yine ahır gibi!’ diye bağırıp, elimdeki saç tomarını anneme uzattım. ‘Bunlar gideri tıkamış. Ne zaman temizleyeceksin şu banyoyu?’” (A.e., s.111.)

Bu ve buna benzer diyaloglar doğrultusunda, Mia’nın annesine neden sürekli kızdığını ve ona “anne” demek yerine ismiyle hitap ettiğini daha iyi anlamış oluruz.

Günleri annesiyle yaşadığı çatışmalarla geçen Mia’nın ve yatılı okulda yaşayan diğer kızların hayatı ünlü bir dizide oynayan Luka Livingston’un yatılı okula yerleşmesiyle oldukça hareketlenir. Yalnız Kalpler Kulübü’ne katılmak isteyen Luka beraberinde Cecilia’yı da getirir ve zorla da olsa onu da bu kulübe katılmaya ikna eder. Birbirinden haz etmeyen Mia ve Cecilia Luka’nın Benjamin için düşündüğü intikam planı için bir araya gelmek zorunda kalırlar. Cecilia’nın bu plana dahil olmasının sebebi ise Benjamin’in onu da Vanessa ile aldatmış olmasıdır.

“Onu tüm okulun karşısında gülünç düşürecek bir şey yapabilirsek ciddi bir darbe yemiş olur.” (A.e., s.87.)

Pembe İntikam kod adlı intikam planları Luka’nın Benjamin’i kandırıp bütün okulun önünde rezil etmesi üzerine kurulmuştur. Luka’dan hoşlanan Benjamin’i Luka önce odasına götürecektir, orada soyunmasını sağlayacaktır. Daha sonra Mia ve Cecilia Benjamin’in kıyafetlerini çalacak ve çıplak halde avludan geçmesi gereken Benjamin spor salonundan dönen öğrencilerin kollarına düşecektir. Plan tam da düşündükleri gibi işler. Benjamin belinde Luka’nın dantelli eteğiyle diğer öğrencilere yakalanır. Herkes kahkahalarla güler ve Benjamin’le dalga geçer. Buna rağmen Benjamin onunla konuşmaya giden Veronika’ya yani okul yöneticisine şikâyetle bulunmaz ancak Veronika’nın bu dördü için yine de bir planı vardır. Onları okulun küçük işlerinde bir süre gönüllü olarak çalıştıracağını söyler.

Jonas da en sonunda Mia'ya açılma kararı almıştır ve Mia'yı öper. İçinde bir kıpırtı hisseden Mia olayları akışına bırakma kararı alır.

Metni çeviri açısından sorguladığımızda, çevirmenin bu noktada kültürel yabancılaştırma yaptığını görmekteyiz. Çevirmenin yabancılaştırıcı yaklaşımı kaynak kültür hakkında bilgi vermekte, okuyucuya farklı bir dünyanın kapılarını açmaktadır.

Romanda aşk ve arkadaşlık gibi konuların yanı sıra göze çarpan bir diğer konu da kitapta işlenmiş olan anne-kız çatışmasıdır. Farklı bir kültürde yaşayan bu anne ve kızın çoğu kez kendi kültürümüzden alışık olmadığımız sorunlarla nasıl başa çıkmaya çalıştıklarını görürüz. Her ne kadar bu sorunlardan bazıları kültürümüzde bu kadar göz önünde yaşanmasa da (özellikle cinsellikle ilgili olanlar) her anne-kız arasında çatışma yaşanabilmektedir. Burada Necdet Neydim'in "Genç Kız Edebiyatı" isimli kitabını göz önünde bulundurduğumuzda, bu çeviri romanın da bir genç kız edebiyatı olduğunu söylemek pek de yanlış olmayacaktır.

"Genç Kız Edebiyatını özel alan olarak belirlememizi sağlayan nedenlerin altında, kahramanların genç kız olması ve sadece genç kızlar tarafından okunması yatıyordu... Ayrıca kitapların kapakları çoğu zaman genç kız figürleriyle resimlenmiş oluyordu." (Neydim, 2005:13)

Neydim'in bu sözleri bu roman için yaptığımız sınıflandırmayı desteklemektedir. Salt kitabın mavi zemin üzerine pembe harflerle yazılmış ismi bile bize bu romanın bir genç kız edebiyatı olduğunu göstermektedir. Romanın kahramanın da bir genç kız olması genç kızların bu kahramanın duygu ve düşüncelerini daha rahat anlayabilmesi ve onunla empati kurabilmesi açısından önemlidir. Bu çerçeveden bakıldığında bu alt tür başlı başına incelenmeye değer ayrı bir alandır.

Roman, özellikle genç kızlık dönemine özgü çatışmalara ve sorunlara farklı bir kültürden bakış açısı sunmak ve bu genç kızlara hayatlarını yabancı kültürlerde yaşayan diğer genç kızların hayatıyla karşılaştırma imkânı sunma bakımından gençlik edebiyat dizgemizde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Daha önce gençlik edebiyatı çevirileri yapan bir çevirmenin gençlik diline hâkim olmasının öneminden bahsetmiş ve bunun okurun okumaktan sıkılmaması açısından elzem olduğundan söz etmiştik. Bu metinde, bahsedilen bu faktörlerin göz önünde

bulundurulduğu görüşündeyiz. Elbette Pamir’in yaptığı sayısız çocuk ve gençlik edebiyatı çevirilerinin bunda büyük bir rolü bulunmaktadır.

“Benjamin o kadar çok sayıda kızla fındırdedi ki, inanmaları mümkün değil. Ayrıca böyle bir iddia zaten homolara hakaret olur.” (A.e., s.11.)

“Sen git de bu zırvayı büyükanneme anlat” (A.e., s.23.)

Çevirmen Gülderen Pamir ile bu metni nasıl ve hangi yöntemlerle ele aldığı yönündeki görüşmemiz neticesinde kendisi bize özel bir yöntem uygulamadığından bahsetmiştir.

“Yabancı dilde okuduğunu anlamak ve içerik bağlamında değişiklik yapmadan kendi dilinin sözcükleriyle ifade etmek çevirinin esasıdır. Kolay bir metin olduğu için sözlüğe bakmaya bile gerek duymadığım bu kitabın dışında, ağır edebi eserlerde sözlük yardımı almak başlıca yöntemidir.”²

Kendisine yayınevi tarafından çevrilmek üzere verilmiş bu romanda hedef kitle olarak sadece gençliği gözettiğini ifade eden Pamir, yayınevinin içerik bağlamında kendisinden herhangi bir talepte bulunmadığını, sansüre karşı olduğunu ve kendisinden böyle bir talepte bulunacak yayınevleriyle asla çalışmayacağını dile getirmiştir.³

4.5. Luca Bloom – Sınıf Meydan Savaşı

Luca Bloom’a ait “Schlachtfeld” adlı eser ilk kez 2010 yılında yayımlanmıştır. Kitap 2012 yılında Dilman Muradoğlu tarafından dilimize “Sınıf Meydan Savaşı” başlığıyla çevrilmiş ve ON8 Yayınevi tarafından basılmıştır. ON8, Günışığı Yayınevi’nin bir koludur ve gençlik edebiyatına, edebiyatta gence ve gençliğe ilişkin temalara ilgi duyanlar için 2011’de yayın hayatına başlamıştır. ON8, günümüzde gençlerin yaşadığı sorunların, içinde bulundukları zorlukların, büyümeye ve kimliklerine dair mücadelelerin konu edildiği kurgulara yer vermektedir.

Sınıf Meydan Savaşı isimli roman da yine bu konuları ele almaktadır. Kitap, okul hayatının iyi ve güzel yönlerini değil de öğrencilerin kendi aralarındaki ve öğretmenlerin öğrencilere uyguladıkları zorbalık, psikolojik şiddet, taciz ve çeşitli şekillerdeki baskıları tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Günümüzde

² Bkz.: EK 2

³ Bkz.: EK 2

medyada sık sık karşılaştığımız bu haberler, gençlerin ve öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğinin bir gerçeğidir.

Kitabın içeriğini özetleyecek olursak; hikâye okulda oldukça sessiz ve sakin olan 15 yaşındaki Johannes tarafından anlatılmaktadır. Johannes'ın bu denli sakin olmasının sebebi ise diğer öğrencilerin her gün maruz kaldığı zorbalığa ve şiddete maruz kalmaktan korkmasıdır. Küçükte olsa türlü aşağılamalarla yüzleşmek bu okulda her gün rastlanan olağan bir durumdur.

“Hey sen, Johannes, küçük domuz, annen sandviçini hazır etti mi? Gel bakalım buraya spastik, gel de çeneni okşayalım biraz senin.” (Bloom, 2012:24)

Johannes ve tüm okulun en çok çekindiği kişi ise okulda kavgaya ve dövüşle nam salmış Mick'tir. Asıl ismi David Mickner olsa da öğretmenler dışında hiç kimse ona ismiyle hitap etmeye cesaret edemiyordur. Mick'in sonsuz özgüveni diğer öğrencilerin ondan çekinmesini sağlamaktadır. Ancak bu okulda şiddet sadece öğrenciler arasında var olan bir durum değildir. Öğrencileri aşağılayan ve onlara “takan” öğretmenler de en az öğrenciler kadar acımasızdır. Özellikle de kimse tarafından sevilmeyen Latince, beden ve tarih öğretmeni Zinn. Okulda neredeyse tüm öğrencilerin Bay Zinn'le kötü bir anısı vardır. “Bay Zinn hayvanın biriydi.” (A.e., s.21.)

Öğrencilerini diğer öğrencilerin ve arkadaşlarının yanında küçük düşürmek Bay Zinn'in hoşuna gidiyordu.

“Ama bir de Bay Zinn gibi öğretmenler vardı. (...) Bay Zinn böyle bir durumda başka bir şey daha söylerdi: ‘Domuz ahırına gibi kokuyor burası! Bundan doğal ne olabilir, Sven burada.’” (A.e., s.20.)

Okuldaki tüm öğrencileri problem olarak görmektedir.

“Evet, işte Bay Zinn'in meslek hayatındaki en büyük sorun da buydu: Öğrenciler. Onun dünyasında bir de ders yapmaya çalışan ‘beyinsizler’ vardı! “(A.e., s.23.)

Bay Zinn'in sözlü şiddet dışında fiziksel şiddete de meyilli olduğunu bu sözlerle anlayabiliyoruz.

“Alt sınıflardaki öğrenciler Bay Zinn'den korkarlardı, çünkü adam sınıfta gürültü yapıldığında anahtarlığını fırlatmayı da severdi.” (A.e.)

Romanda Zinn'in her ne kadar kimseye cinsel tacizde bulunmadığı yazsa da kız öğrencilere zaafı olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

“Kızların açık yakalarından içeriye ya da popolarına bakmayı severdi Zinn, ama hiç kimseye cinsel tacizde bulunmamıştı.” (A.e., s.129.)

Zinn ve Mick'in ilişkisi her zaman kötüydü. Başta ikisi arasında sadece laf dalaşı olarak başlayan sürtüşmeler bir süre sonra tamamen kontrolden çıkar.

“... ”

‘Halletmem gereken bir iş vardı.’

‘Neymiş acaba beyefendinin halletmesi gereken bu önemli iş? Benim dersimden önemli bir şey mi?’ Zinn kollarını göğsünde kavuşturdu.

‘Çabucak bir oral yaptırمام gerekti de.’

...

‘Kanın beyninden çekilip, sadece bel altına aktığına göre, derse de veremezsin sen kendini şimdi.’” (A.e., s.39.)

Bu ikili okulun bir numaralı konusu olmuştur. Durum her geçen gün daha vahim bir hal alıyordu. Bir gün Johannes gazete dağıtımı için Bay Zinn'in evinin önünden geçerken Mick'i görür. Daha sonra da Bay Zinn'in giriş kapısında siyah boyayla yazılmış “Sübyancı” sözcüğünü. Mick olanları her ne kadar inkâr etse de disiplin cezasından kurtulamaz. Hem okuldan uzaklaştırılır hem de okulun hokey takımından atılır. İlki onu pek etkilemese de ikinci ceza Mick için oldukça ağır bir darbedir. Mick'in Zinn'e olan nefreti bu olayla birlikte daha da artmıştır.

Okul takımından atılan Mick umudunu kaybetmemiştir ve hazırlık maçlarına hazırlanır. Maç günü oldukça heyecanlı olan Mick düdük çaldığında ortada yoktur. Maçın sonunda tuvalete giden Johannes aletli spor salonundan Mick'in sesini duyar. Biri onu oraya kilitlemiştir. Johannes ve Mick için bunu tahmin etmek hiçte zor olmaz. İntikam planları kuran Mick, Zinn'in bir kız öğrenciyle olan uygunsuz videosunu tüm öğretmenlere gönderir. Zinn videodakinin kendisi olmadığı, bunun Mick tarafından hazırlanmış bir komplo olduğunu iddia eder. Ancak önce açığa alınan Zinn daha sonra meslekten men edilir. Etraftan gelen baskıya dayanamayan Zinn evini de satmak

zorunda kalır. Kimsenin olayların gerçekliğinden en ufak bir şüphesi yoktur ancak Johannes bu işte Mick'in parmağı olduğunu biliyordur. Mick'i ihbar ettiği taktirde başına geleceklerden korkan Johannes, susmayı tercih eder.

Kitabın sonunda Zinn elinde bir tabancayla düzenli olarak yapılan geleneksel okul partisine gelir. Mick ve Zinn arasında bir arbede başlar. Boğuşma esnasında Zinn'in elindeki silah patlar. Biri ayakta kalırken diğeri kanlar içinde yere yığılır. Roman bu şekilde sonlanır ve okuyucuya kimin vurulduğu açıklanmaz.

“Kimileri için okul bir savaş meydanı. ... Bazen ölümler kalır geriye savaştan. Ve bazen ölenin kimliği bilinmez. Böyle bu. Bu bir savaş meydanı.” (Bloom, 2012:Sonsöz)

Yazar Luca Bloom kitabın son sözünde bu konu hakkındaki düşüncelerinin bir Alman gazetesinde yer alan haberle birlikte ortaya çıktığını söylemektedir. “Lise öğrencisi öğretmenini dövdü.” başlığı altında yayınlanan haber Bloom'un aklına bu duruma neyin sebep olabileceği sorusunu getirmiş, böylece ortaya bu roman çıkmıştır. (A.e., Sonsöz)

Öncelikle kaynak dilde kullanılan argo dil ve cinsel içerikli bölümler erek dile olduğu gibi aktarılmıştır. Bu da çevirmenin sansüre başvurmadağının göstergesidir.

“Moruk baksana, ne giymiş şu kaşar bugün ya!” (A.e., s.16.)

“Ne yapacağız iki ders boyunca? Siktir, matematik ödevini de bitirmiştım.” (A.e., s.23.)

Hikâye çoğu kimse için fazla abartılı ve trajik görünebilir ancak eserin yine de tüm dünyada eğitimle ilgili güncel bir sorun olan zorbalığa ve akran zorbalığına işaret eden yönüyle gençlik edebiyat dizgesinde bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz. Alıntılardan bazılarında gördüğümüz üzere roman içerik olarak yoğun bir biçimde küfür ve argo barındırmaktadır. Normalde pedagojik olarak kabul görmese de gençlerin dünyasında (özellikle de zorbalık söz konusu olduğunda) böyle bir dil kullanıldığı gerçektir. Akran zorbalığı gençler arasında günümüzdeki en önemli sorunlardan biridir. Bu konuyla ilgili Avrupa Birliği'nin çözüm bulma gayretleri, konuyla ilgili projeler⁴ ve sinema sektöründeki ilgi, bu kitapların edebiyat dizgemizde

⁴ (Çevrimiçi) https://europa.eu/youth/li/article/66/6565_no, 20 Mart 2019.

olması gerektiği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Bu tür kitapların gençleri hatta öğretmenleri bu konuda tartışmaya teşvik etmesi bakımından ve akran zorbalığının ileride daha büyük sorunlara dönüşmesini engellemek açısından oldukça önemli bir rol oynadığını düşünmekteyiz.

Görünen bir gerçek olarak akran zorbalığı gençler arasında günümüzdeki en önemli meselelerden biridir. Bu tür meselelerin eğitim sisteminde de görünür olması onun tartışılması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Ancak metnin yaşanan gerçekliği bir ergen diliyle çok sert bir biçimde anlatılıyor olması ve çevirmenin de bu anlatımı olduğu gibi aktarması (ki bu doğal bir çeviri yaklaşımıdır) metnin belli değerler sistemiyle yürütülmeye çalışılan eğitimin doğal akışına ters düşeceği endişesiyle eğitim sistemindeki edebiyat dizgesine alınması konusunda sorun yaşayacağı bir gerçektir. Çeviri metnin öğretmenler tarafından reddedilmesi bu nedenlere dayanmaktadır. Eğitimdeki edebiyat dizgesine giremeyen bu metnin edebiyat dışındaki farklı bir okur kitlesiyle buluşması söz konusu olabilir.

“Öğretmenlerimizde hâlâ bir teftiş ve müfettiş sıkıntısı açıkça görülmektedir. Teftiş olayı ve müfettişlik müessesesi, hâlâ korkulan bir birimdir. Okutulacak kitaplar konusunda talim terbiye tavsiyesi, devlet onayı öğretmenler tarafından önemsenmektedir. Hiçbir öğretmen, öğrenciye okuttuğu bir kitaptan dolayı soruşturma ve kovuşturma geçirmek istemez.” (Azim, 2014:156)

Ele aldığımız bu süreçler hem Even-Zohar hem de Venuti’nin bakış açısı kullanılarak değerlendirmeye alınabilir.

Even-Zohar, çevirinin kültürlerin biçimlenmesinde önemli bir rol oynadığını vurgularken, bu çerçevede edebiyatın öneminden de bahseder. Bu bağlamda geliştirdiği Çoğuldizge Kuramını ise şu sözlerle açıklar: “Kuramın amacı toplumsal evrim içinde edebiyatın rolünü vurgulamak, edebiyatı toplumlarda gerçekleşen değişimlerde önemli bir işlev üstlenen farklı öğelerin sürekli sökülerek yeniden farklı bileşimlerde kuruldukları bir alan olarak sunmaktır.” (Tahir Gürçağlar, 2008: 194)

Edebiyatın alt türü olan gençlik edebiyatının önemini de bu cümlelerle desteklemek mümkündür. Genç okurların bu kitaplarla buluşması onları hem geliştirecek hem de ufuklarını genişletecektir.

Muradoğlu'nun yabancılaştırma yaklaşımıyla ele aldığı bu metinde göze çarpan en önemli konulardan biri de gençliğin güncel gençlik diline hâkim olması ve dolayısıyla erek kitleye bu yönden etkili bir şekilde hitap etmesidir. Metnin akıcılığı ve güncel dilde aktarılmış olması ayrıca gençlerin kitap okuma alışkanlığını teşvik etmesi yönünden de büyük önem taşımaktadır.

4.6. Susan Kreller - Karda Birdoksan

Susan Kreller'e ait "Schneerese" adlı eser ilk kez 2014 yılında yayınlanmıştır. Kitap 2017 yılında Aylin Gergin tarafından dilimize "Karda Birdoksan" başlığıyla çevrilmiş ve ON8 Yayınevi tarafından basılmıştır. Kitap ayrıca Alman Gençlik Edebiyatı 2015 En İyi Roman Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır.⁵

Alman Gençlik Edebiyatı Ödülü 1956 yılından beri her yıl sahiplerini bulmaktadır. Aynı organizasyon içinde çocuk edebiyatı eserleri için de ayrıca bir ödül verilmektedir. Gençlik Alman Edebiyatı Ödülü uluslararası bir ödül olduğundan Almancaya çevrilmiş yabancı dildeki çocuk ve gençlik kitapları da değerlendirmeye dâhil edilmektedir.⁶ Ülkemizde ise Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı tarafından 2008 yılından beri her yıl düzenlenen yarışmalar sonucu Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ödülleri'nin verilmesine karar verilmiştir.⁷

"Karda Birdoksan" isimli roman, bir gencin kendini, boy sorunu nedeniyle kendi vücudunda yabancı hissetmesinden, başkaları tarafından ötekileştirilmenin nasıl bir duygu olduğundan ve bir gencin platonik aşkından bahsetmektedir.

Adrian ve Stella bitişik evlerde büyümüş çok iyi iki arkadaşlardır. Bir metre doksan dört santim boyunda olan Adrian doktorunun söylemesine göre iki metre yedi santime kadar uzayacaktır. Bu durumu kabullenmeye çalışmak Adrian'ın annesi yüzünden çoğu zaman mümkün değildir. Annesi, Adrian'ı bir hormon tedavisine ikna etmeye çalışsa da Adrian bunu reddetmektedir.

⁵ (Çevrimiçi) https://www.jugendliteratur.org/buch/schneerese-9783551583185/?page_id=1, 19 Mart 2019.

⁶ (Çevrimiçi) <https://www.jugendliteratur.org/ueber-den-preis/c-102>, 19 Mart 2019.

⁷ (Çevrimiçi) <http://www.gultendayioğlu.com/gulten-dayioğlu-vakfi-odul-yonetmeligi>, 19 Mart 2019.

“‘Ayrıca, senin o saçma sapan hormon tedavini de istemiyorum, bir daha bu konuyu açma bana, anladın mı? Tek istediğim, beni rahat bırakman!’” (Kreller, 2014:88)

Bu durumdan oldukça rahatsız olan anne, konuyu tekrar tekrar açmaktan asla vazgeçmez.

“‘Tamam, şimdi bir kez daha anlatıyorum. Boyunun ne kadar uzayacağını hesapladılar, o sayıyı ikimiz de duyduk.’

‘Yeter artık!’” (A.e., s.26.)

Romanın başlarında annenin Adrian’ın boyundan bu denli rahatsız olmasına anlam veremesek de hikâyenin devamında altında yatan nedeni öğreniyoruz.

“(…), oğlunu elinden gelse avucunun içinde buruşturup küçük bir topa dönüştürmeye çekinmeyecek olan annesi.” (A.e., s.18.)

Bir zamanlar kendisi de Adrian gibi yaşlıtlarından uzun olduğu için zorluklar yaşayan annenin en büyük korkusu, Adrian’ın da çevresi tarafından dışlanmasıdır. Bu travmayı yıllar içinde atlatabilmiş olan anne, oğluna hormon tedavisi uygulatarak belki de kendi travmalarından sıyrılmaya çalışmaktadır. Bu yaklaşımı ve bitmek bilmeyen endişeli yapısı annenin sık sık oğlunun öfkesine maruz kalmasına neden olur.

“‘Birazdan neler olacağı belliydi, birkaç saniye sonra annesi yaşlı gözlerle, eskiden ne kadar zor zamanlar geçirdiğini ve bir zamanlar kendisinin de ‘en uzun’ olduğunu söyleyecekti.’” (A.e., s.26.)

Tüm bunlara karşılık, annenin tam olarak zıttı diyebileceğimiz, şefkatli, sakin ve yumuşak bir baba figürü vardır karşımızda. O da eşi ve oğlu gibi oldukça uzun boyludur ancak romanda babanın bu durumdan rahatsız olduğuyla ilgili herhangi bir söyleme rastlanmaz.

“‘İki metreyi geçen boyunun yanı sıra, iki metreyi geçen eniyle neredeyse bir ayıyı andırıyordu. Tek farkı, bir ayıdan daha barışçıldı, ayıların asla olmayacağı gibi.’” (A.e., s.80.)

“Adrian’ın babası.

‘Babası: Dağda bir ev kadar huzurluydu.’” (A.e., s.118.)

Romanda bir de Adrian'ın en iyi arkadaşı Stella ve Stella'nın büyükannesi Misses Elderly vardır. Stella okuldaki bazı çocukların Adrian'ın boyunu öğrendikten sonra ona "Birdoksan" demelerine karşılık, bunu normalleştirmek adına, Adrian'a aynı isimle seslenmeye karar vermiştir. Ayrıca Stella'nın dünyadaki "Çok Büyüyen Şeyler" i ezberlemesi Adrian'a bu durumu çokta umursamaması gerektiğini söyleme şeklidir. Bu isim Adrian'ın hoşuna gitmekle birlikte, onun son birkaç yıl içinde daha da uzamış olması gerçeğini gizler.

"Diğerleri, genelde Adrian'a fazla bulaşmazlardı, daha çok, fazla şişman, fazla sessiz ya da inek olma cüretini gösterenlerle meşgul olurlardı." (A.e., s.28.)

Burada da "Sınıf Meydan Savaşı" nda da ele alınan akran zorbalığı konusuna değinildiğini görmekteyiz. Aynı şekilde "Yalnız Kalpler Kulübü" nde de "Onu tüm okulun karşısında gülünç düşürecek bir şey yapabilirsek ciddi bir darbe yemiş olur." (Vogel, a.g.e., s.87.) cümlesi de bu konunun gençlerin günlük hayatında büyük bir yere sahip olduğunun bir ispatıdır.

Büyükanne Misses Elderly, kırmızı saçları, vanilyalı tütünü ve sıra dışı hobileriyle Stella ve Adrian'ın arkadaşı ve sırdaşıdır. Kendi kültürümüzden alışık olmadığımız bir büyükanne figürüyle karşı karşıyayız burada.

"... Kaymakamlıkta çalışırken, İngiliz bir adamla aşk ilişkisi yaşadım. Hem de evli olan bir İngiliz."

Adrian, Misses'in *aşk ilişkisi* demesinden hiç hoşlanmadı. Bunu, dağınık kırmızı saçlı yaşlı bir kadından duymak onun için utandırıcıydı." (Kreller, a.g.e., s.106.)

Ergenlik döneminde olan 14 yaşındaki Adrian'ın bu noktada ve roman boyunca verdiği tepkilerden, bu dönemde gençlerin içinde barındıkları öfkeyi görmek mümkündür.

"Eğer, bu sıkıcı İngiliz hikâyesini o zamanlar duymuş olsaydım, kapıda asla öyle uzun uzun beklemezdim. Hayatta beklemezdim. Odanda geberip gitsen bile umurunda olmazdı." (A.e., s.114.)

Adrian'ın evde annesiyle yaşadığı sorunların üzerine bir de Stelle'nın karşı eve (Üçölülü Ev) taşınan Gürcü ailenin oğlu Dato'yla âşk yaşaması eklenince Adrian ruhsal bir çöküntü yaşar. Stella'ya aşkını itiraf edememenin ve onu kaybetmenin

etkisiyle Adrian'ın tavırları yıkıcı bir hal alır. Annesine, babasına, Misses Elderly'e ve en çokta kendine karşı öfkeli, hoyrat, kaba ve kırııcıdır.

“Karda Birdoksan” ın ergenlik dönemindeki bir gencin içindeki öfkeyi, kargaşayı ve çaresizliği en iyi şekilde dile getiren ve bunu yaparken kullandığı dille okuyucuyu kendine bağlayan oldukça etkileyici bir roman olduğunu söylemek mümkündür.

Çeviri, yalnızca yabancı bir dilden başka bir dile aktarım yapmak değildir. “Her dil, belli bir kültürün göstergeler dizgesiyle, belli uzlaşımlar, töreler, davranışlar, değer ölçüleriyle, kısacası somut insan yaşamıyla iç içedir.” (Göktürk, 2006:14) Kaynak metinlerde bütün bu etkenler yürütüldüğünden, çeviri, bu yönüyle, çeşitli yabancı dillerin hüküm sürdüğü, farklı dünyaların tanıtılmasıdır. (A.e.)

Burada da çevirmen erek kültüre kaynak kültürü aktarmak istemiştir ki bu da diğer romanlarda olduğu gibi, Schleiermacher'in, tabiriyle okuru yazara götürmektir. Venuti'nin Schleiermacher'den esinlenerek geliştirdiği “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” yöntemlerini göz önünde bulundurduğumuzda bu romanın “yabancılaştırma” yaklaşımını kapsadığını saptamak mümkündür. Bu metinde çevirmen, kaynak metne yakın bir çeviri yapmıştır.

Ergenlik döneminde olan gençlerin ergenlik dönemi sorunları fiziksel değişimlerden ya da duygusal iniş çıkışlardan kaynaklanabilmektedir. Çoğu zaman neden böyle hissettiklerini bilmedikleri için de depresyona girme olasılıkları yüksektir. Bu dönemde, ebeveynlerin çocukları üzerindeki etkileri azalır ve çocukları onlardan uzaklaşabilir. (Gül ve Güneş, 2009:80) Bu noktada sorunlarını arkadaşlarıyla konuşabilecekleri gibi onların sorunlarını ele alan kitaplarla karşılaşmaları bu süreçteki çaresizlikleriyle baş edebilmeleri için olumlu bir rol oynayacaktır. Bu da bize tekrar ülkemizde gençlik edebiyatının gelişmesinin desteklenmesi gerektiği yönünde bir işarettir. Edebiyat dizgemizi doldurması açısından dış görünüşüyle, ailesiyle ve öfkesiyle sorunlar yaşayan bir gencin hikâyesinin anlatıldığı bu çeviri metin, bahsedilen bu sebeplerden ötürü büyük önem taşımaktadır.

4.7. Beate Teresa Hanika – Kırmızı Başlıklı Kız Ağlıyor

Beate Teresa Hanika'ya ait “Rotkäppchen muss weinen” adlı eser ilk kez 2009 yılında yayınlanmıştır. Kitap 2011 yılında Ayça Sabuncuoğlu tarafından dilimize “Kırmızı Başlıklı Kız Ağlıyor” başlığıyla çevrilmiş ve yine ON8 Yayınevi tarafından basılmıştır.

Beate Terasa Hanika bu romanında oldukça ciddi bir konu olan “ensest mağduriyeti” ni ele almaktadır. Büyükbabası tarafından hem cinsel istismara hem de psikolojik şiddete maruz kalan Malvina'nın bu süreçte yaşadıkları ve “bağırması” nasıl öğrendiği anlatılmaktadır.

İki hafta sonra 14 yaşına basacak olan Malvina'nın Anne (17) adında bir ablası ve Paul (19) adında da bir abisi vardır. Anne ile pek anlaşamasa da her hafta sonu eve gelen Paul Malvina için özel bir yere sahiptir. Bunun dışında evde bir de sürekli migrenden yakınan ve kendini odaya kilitleyen bir anneyle, öfkeli ve suçlayıcı bir baba vardır.

Baba, öğretmen olmasına rağmen ne kendi çocuklarıyla ne de öğrencileriyle iyi bir ilişki kuramamıştır.

“Hem, öğrencilerinin onu pek sevmediklerini biliyorum. Çok serttir, sadece okulda değil, evde de.

Bütün okulda, öğrencilerini cezaya bırakan tek öğretmen o ve sanırım diğer öğretmenler bile ondan pek hoşlanmıyorlar.” (Hanika, 2011:19)

Hikâyenin devamında Malvina'nın sevgilisi olacak “Çatlak” da anlattıklarıyla bu söylemleri destekler.

“Çok sakın bir biçimde yanına gitti ve sonra... *küt*... suratının ortasına çaktı, Benni nalları dikti sandım.” (A.e., s.20.)

Malvina her Cuma piyano dersinden sonra büyükbabasına gitmekte, babası da onu orada beklemektedir. Malvina'nın en yakın arkadaşı Lizzy de Malvina büyükbabasının yanında sıkılmasın diye onlara eşlik etmektedir. Ancak paskalya tatilinden önceki son cuma Malvina büyükbabasına tek başına gider ve babası da henüz gelmemiştir. Okuyucunun karşılaştığı ilk taciz burada gerçekleşir.

“‘Oğlanlarla işlerin nasıl yürüdüğünü bilmek istemez misin?’ diyor büyükbabam ve birden yüzümün çok yanına sokuluyor, bunun için kendi koltuğunun kenarına kadar kaymak zorunda kaldı, ama gergin değil, çok sakin; yaşlı ellerini dizlerime koyuyor.” (A.e., s.11.)

Yazar olanları olabildiğince ölçülü bir dille aktarmaya çalışıyor ve tacizi ince detaylarına kadar anlatmaktan kaçınıyor.

“Ağzımdan hızla ve sertçe öptüğünde de, hiç kıpırdamadan duruyorum.” (A.e., s.12.)

Malvina olanları ailesine anlatmaya karar verdiğinde hiç beklemediği tepkilerle karşılaşılıyor.

“‘ Beni bir daha öpmesini istemiyorum.’

Babam hiçbir şey söylemiyor.

Bir an, beni duymadığını sanıyorum.” (A.e., s.13.)

Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde de bu konu her açıldığında, Malvina’nın isyanı karşılıksız kalıyor. Annesi, ablası ve abisi ortadan sessizce kaybolurken, babası öfkelenip kızını azarlıyor.

“..., ailemin içinde bir yabancı madde gibiyim, ayakkabıya kaçan küçük bir taş gibi.” (A.e., s.135.)

Belli kısımlarda babanın durumdan haberi olup olmadığı şüphesi de uyanıyor okuyucuda ki Malvina da bunu aşağıdaki cümlede sanki ima ediyor.

“O zaman ikisi de sustular ve babam öbür yana döndü; ne hakkında söz ettiğimi çok iyi bildiği, daha fazlasını söylemem gerekmediği duygusuna kapıldım, ...” (A.e., s.193.)

Paskalya tatilinin başlaması ve büyükbabanın sakatlanması işleri iyice çıkmaza sokuyor. Aslında gerçekten sakatlanmamıştır ancak Malvina bunu da kimseye inandıramaz ve tatil boyunca “kırmızı başlıklı kız” her gün “kötü kalpli kurt” a yemek götürmek zorunda kalır. Bu durumdan nasıl kurtulacağını bilemeyen Malvina çaresizlik içinde tüm yolları denese de her gün o eve gitmekten kurtulamaz ve tacizler devam eder. En çok güvendiği insanlar arasında yer alan abisi bile ona inanmaz ve Malvina’ya karşı mesafeli bir tavır alır.

“Bunun üzerine büyükbabam gülüp beni yine öpüyor, tıpkı dünkü gibi, nefesimi tutup dudaklarımı birbirine bastırıyorum, şimdi bayılacağım, diye düşünüyorum, nefesimi daha fazla tutamayıp öleceğim.” (A.e., s.34-35.)

Cinsel taciz dışında büyükbaba torununa psikolojik şiddette uygulamaktadır ve Malvina gitgide kendinden ve hayattan nefret etmeye başlar.

“ Biliyor musun, babanla Paul’e bizim hakkımızda anlattıkların hiç hoş değil. Ama baban sana zaten inanmamış. Neden biliyor musun?”

...

“Çünkü her zaman bana inanır. Çünkü ben onun babasıyım. Sen ona ne anlattıysan anlat, sana inanmaz.”(A.e., s.59.)

Malvina’yı ona kimsenin inanmayacağına öyle inandırır ki, genç kız bu konuyu bir daha kimseyle konuşmama kararı alır.

“Bir daha kimseye bundan söz etmemeye yemin ettim, çünkü muhtemelen bütün yetişkinler aynı şeyi düşünürler ve belki de, başkalarının bende bir sorun olduğunu sandıklarını söylerken büyükbabam haklıydı. Bende bir sorun olduğu duygusuna yavaş yavaş kendim de kapılıyorum.” (A.e., s.104.)

Bununla birlikte kendisinin hiçbir suçu olmadığı halde, kendinden utanmaya başlar.

“Büyükbabamı düşününce utanıyorum, çok tatsız bir duygu bu, yanlış bir şey yapmışım gibi. Bu öpücükten utanmam gerekiyormuş gibi.” (A.e., s.41.)

Büyükbaba Malvina’nın ruhunu da ele geçirmiştir artık.

“Artık aynada kendime bakmıyorum, çıplakken bakmıyorum, kendi vücudum bir hain.” (A.e., s.122.)

Tüm bu olanları hisseden ve görmezden gelmeyerek Malvina’ya yardım etmek isteyen tek kişi büyükbabanın Polonyalı komşusu Bayan Bitschek’tir.

“Büyükbabam Bayan Bitschek’ten oldum olası hoşlanmaz, çünkü kadın Polonyalı ve sürekli gürültü yaparak merdiven boşluğunda atlayıp zıplayan beş küçük çocuğu var;...” (A.e., s.24.)

Büyükbaba Malvina'ya sürekli sevgiden söz eder ve oğlunun karşısında da oldukça uysaldır. Ailesinin ona acımasını bekler. Bunun nedeni ise Malvina'yı elde etmektedir. Ancak bunun dışında diğer insanlara karşı sevimsiz ve saygısızdır.

“Haksız mıyım, Malvina, sevginin ne kadar harika bir şey olduğunu bilmiyorsun, bu yüzden de büyükbaban hakkında böyle çirkin şeyler düşünüyorsun, buna inanamıyorum, öyle çirkin şeyler ki, oysa ben seni çok seviyorum...” (A.e., s.60.)

İnsanların ahlaklarını sorgular ve onları yargılar.

“Lizzy'nin bana uygun olmadığını söylüyor, çünkü annesiyle babası boşanmış ve bu yapılmazmış. Boşanılmazmış.” (A.e., s.86.)

Olanları kimseye anlatamayan Malvina hem kendini hem de Tanrı'yı suçlar.

“Nietzsche de şu filozoflardan, Tanrı'nın öldüğünü söylemiş. Büyükbabamın yanına kıvrılıp yatarken, belki de haklıdır, diye düşündüm, çünkü Tanrı böyle bir şeye göz yummazdı. Tanrı her şeyin yoluna girmesini sağlardı.” (A.e., s.116.)

En yakın arkadaşı Lizzy ve Çatlak olanları bilmemelidir.

“Benden iğrenirdi, benden nefret ederdi, arkadaşlarına anlatırdı, onlar da Lizzy'ye anlatırlardı.” (A.e., s.125.)

Günler geçtikçe Malvina ölmüş büyükannesini ve geçmişte yaşananları daha sık anımsamaya başlar. Kendine unutturduğu ve aklının bir köşesine gizlediği olaylar teker teker gün yüzüne çıkmaya başlar. Malvina büyükannesi hayattayken de sık sık onlarda kalmıştır.

“Ben mutluyum, büyükannen de mutludur,” derdi, ‘büyükanneni çok, çok mutlu ediyorsun.’” (A.e., s.133.)

Malvina hatırladıkça okuyucu da büyükannenin olan biten her şeyden haberi olduğunu ve bu durum için gerekli ortamı kendi elleriyle hazırladığını anlar. Ancak Malvina büyükannesinin hastalığına öyle üzülmemektedir ki onun iyi olması dışında olan her şeyi görmezden gelmeye ve hiç yaşanmamış kabul etmeye hazırdır.

“..., büyükannemin mutlu olmasını ve kanserin onu içten içe yiyip bitirmemesini isterdim. Önemli olan tek şey buydu.” (A.e., s.113.)

Büyükanne ölürken bile Malvina'nın kâbusunun son bulmasına izin vermez ve ondan ileride de büyükbabasını "mutlu etmeye" devam etmesi için söz alır. Malvina büyükbabasının ne kadar mutlu olursa büyükannesinin o kadar çabuk iyileşeceğine inandırmıştır kendisini. Bu nedenle kendisinden beklenen sözü verir.

"' Bana söz ver,' dedi, 'büyükbabanı ortada bırakmayacağına dair bana söz ver.'" (A.e., s.191.)

Büyükbaba uyguladığı psikolojik şiddette sık sık Malvina'nın büyükannesine olan bağlılığını da kullanır ve ona bu şekilde susması için baskı uygular.

"Büyükannenin başına gelenler senin yüzünden oldu, bunu biliyorsun, değil mi? Gayet iyi biliyorsun." (A.e., s.161.)

Malvina büyükbabasına gittiği son gün her şeye bir son vermeye karar verir. Büyükbabasına bir daha gelmeyeceğini ve "çenesini tutmayacağını" söylemeye hazırlanmaktadır ki büyükbabayı kendinden geçmiş bir vaziyette koltuğunda otururken bulur. Bayan Bitschek'in yanına koşan Malvina'nın anne ve babasının gelmesiyle gerçekler Bayan Bitschek tarafından ortaya çıkartılır.

Romanın sonunda Malvina yaşadıklarını en yakın arkadaşı Lizzy ve erkek arkadaşı Çatlak ile paylaşır. Onların da desteğiyle bundan sonra her şeyin çok daha iyi olacağını biliyordur artık. Malvina bazı durumlarda avazı çıktığı kadar bağırması gerektiğini, asla susmaması gerektiğini anlamıştır.

"Benim adım Malvina ve ben bağırmayı öğrendim. Yüksek sesle bağırabilirim. ...

Derken öyle yüksek sesle bağırıyorum ki, herkes kaçıyor." (A.e., s.209.)

Öncelikle bu romanında genç kız edebiyatına girebilecek bir roman olduğunu belirtmek isteriz. Burada da roman kahramanının bir genç kız olması, olayların onun tarafından anlatılması ve kitabın kapağında bir genç kızın resmedilmiş olması bu söylemimizi desteklemektedir. Bu sarsıcı roman her ne kadar bir genç kız romanı olsa da yetişkinler tarafından da okunmaya değer bir eserdir. Eğitim sisteminde yer alma konusuna gelince, bu kitabın bu konuda bilgi sahibi öğretmenler tarafından okutulması faydalı olabilir. Gençler arasında buna benzer şeyler yaşamış olan öğrenciler var ise durumu en sağlıklı şekilde yönetebilmek için tecrübeli bir öğretmenin bulunması daha

etkili olacaktır. Ancak bunlara rağmen eğitim sisteminde yer alması değerler sistemine ters düşen konusu yüzünden pek mümkün görünmemektedir. Aynı şekilde aileler de bu tarz kitapları çocuklarıyla okuduktan sonra mutlaka konu üzerinde tartışmalı ve çocuklarını bilinçlendirmelidirler. Günümüzde bile hâlâ gündemde olan “çocuk istismarı” konusu görmezden gelinmek için fazla hassas ve ciddi bir konudur.

“Kırmızı Başlıklı Kız Ağlıyor”, bir Avrupa halk masalı olan ve orijinal hali Fransız yazar Charles Perrault tarafından 17. Yüzyılda kaleme alınan “Kırmızı Başlıklı Kız” isimli masala da gönderme yapar. Yıllar içinde çokça değişime uğrayan masalın bizlerce bilenen hali ise 19. Yüzyılda Grimm Kardeşler tarafından yazılmıştır.⁸ Romanda masalda da olduğu gibi bir anneanne torun ilişkisi söz konusudur. Kırmızı Başlıklı Kız anneannesine ondan hayatı öğrenmek için gider. Ancak bu amaçla gittiği evde hayatının en büyük travmasını yaşar ve bu yüzden “ağlıyor” dur. Masalda iyi bir ilişkileri olduğu görülen anneanne ve torunun ilişkisi romanda farklıdır. Burada ensesti destekleyen bir anneanne söz konusudur. (Neydim, 2017:Ders Notları)

Yerli edebiyat dizgemizde ensest konusunu ele alan kitaplar neredeyse yoktur. Oysa Necdet Neydim’in “Genç Kız Edebiyatı” isimli çalışmasında Turgay Kurultay şu sözleri söylemiştir.

“Bu çalışmada ortaya çıktığı gibi, Genç Kız Edebiyatı Türkiye’de öylesine özgülleşmiş bir alan ki genç kız dünyasına ilişkin, ama toplumun görmemeyi tercih edeceği aile içi cinsel taciz, kızlar arasında eşcinsellik gibi konular bile yer bulabiliyor. Bu türden konuların daha çok çeviri kitaplarda karşımıza çıkması bunların *yabancı* meseleler olduğu sonucunu getirmez.” (Neydim, 2005:10)

Romanı bu açılardan da değerlendirdiğimizde edebiyat dizgemizde çok önemli bir boşluğu dolduracağını söylemek yanlış olmayacaktır. Çevirmenin yabancılaştırma yöntemiyle gerçekleştirdiği bu çeviri bizlere bu hassas konunun evrensel bir sorun olduğu gerçeğini sunmaktadır.

⁸ (Çevrimiçi)

https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Ba%C5%9Fl%C4%B1kl%C4%B1_K%C4%B1z, 29 Mart 2019.

4.8. Daniel Hra – VahŖi Sürü

Daniel Hra'ya ait ‘‘Braune Erde’’ adlı eser ilk kez 2012 yılında yayınlanmıŖtır. Kitap 2014 yılında Dilman Muradoğlu tarafından dilimize ‘‘VahŖi Sürü’’ baŖlıđıyla evrilmiŖ ve yine ON8 Yayınevi tarafından basılmıŖtır. Roman, yayınlandđđ yıl Almanya’da ‘‘En İyi 100 Gençlik Kitabı’’ listesinde yer almıŖtır.⁹

Teyzesi, eniŖtesi ve kuzenleriyle yaŖayan 15 yaŖındaki Benjamin sadece 63 kiŖinin yaŖadđđ köylerinden oldukça sıkılmıŖ ve Berlin’e gitmek istemektedir. Ne bir okulu ne de bir barı olan bu sıkıcı köy hayatı çiftlik evine taŖınma kararı alan altı yabancı ile tamamen deđiŖir. BaŖlarda bu yeni gelenlerin fikirlerini coŖkuyla karŖılayan köy halkı aslında büyük bir felakete sürüklendiklerini çok geç anlayacaklardır.

15 yaŖındaki Benjamin anne ve babası öldükten sonra teyzesinde yaŖamaya baŖlamıŖtı. Ancak bütün aile Benjamin’e neredeyse her zaman aileye dahil olmadđđını hissettirmektedir.

‘‘Btenow sıkıcı bir yerdı ve Jeske Teyze ile Rolf EniŖte birer geri zekalıydı. Çocukları Veronika ve Ronald da yle.’’ (Hra, 2014:15)

Buna karŖı köye gelen ve eski çiftlik evine taŖınan altı yabancı Benjamin’i sevgiyle kucaklamıŖ ve ailelerinin bir parçası yapmıŖlardı. Reinhold, eŖi Uta ve kızları Freya oldukça dost canlısı görünüyordu. Ancak Hartmut ve ikiz olan oğulları Konrad ve Gunter’in karanlık bir tarafları vardır.

Reinhold baŖlarda amaçlarının sadece birkaç tarla satın alıp toprağı iŖlemek ve doğamıza uygun bir Ŗekilde yaŖamak olduğunu söyler. ‘‘... Böylece, hasat zamanı tembel Almanların iŖlerini ellerinden alacak Polonyalı yabancı iŖilere gerek kalmayacak.’’ (A.e., s.86.) Uta ve Freya ise köydeki yaŖlıları ziyaret ediyor, insanlara yardım ediyor ve köy halkını bir araya getirecek organizasyonlar dzenliyorlardır. Benjamin kendini bu ailenin yanında iyi hissediyordur. Nasıl olduğunu anlamasa da bir Ŗekilde etkilenmiŖtir onlardan. Birlikte zaman geçirdikçe sohbet etme olanađđı da doğuyor ve

⁹ (evrimii) <http://gunisigikitapligi.com/kisiler/daniel-hora/>, 21 Mart 2019.

“Her konuşma dönüp dolaşıp insanı koruyan ve her an bizim için var olan cemaate gelip dayanıyordu. Çok sık Almanya ve ülkede nelerin değişmesi gerektiği üzerinden konuşuyorduk. Reinhold konuşmalarımızı, ‘ruhun devrimi’ olarak adlandırıyordu.” (A.e., s.89.)

Konrad ve Gunter, Benjamin’i aralarına almışlardı. Benjamin’e kendilerine köydeki arazilere tanıtmasını istiyorlardı. Orada yanlarında getirdikleri tüfeklerle atış yapıyor ve cephane bulmaya çalışıyorlardı. Benjamin’i de bu konularda eğitmeyi akıllarına koymuşlardı. Arazide “oyunlar” da oynuyorlardı. Bir oyunda Benjamin’den bir Polonyalıyı oynamasını istemişler, onu yakaladıktan sonra da ellerindeki pompalı tüfeği Benjamin’e doğrultup:

“‘ Çık dışarı, Polonyalı pislik!’

(...)

‘Kapa çeneni, soysuz ırk!’” (A.e., s.62.) diye bağırılmışlardı.

Konrad ve Gunter sadece Polonyalılarından değil, tüm yabancılardan nefret ediyorlardı. “‘ Müslüman gettosu Amsterdam’dan kurtuldukları için sevinirler hatta.’” (A.e., s.98.) Köpeklerinin bile saf ırk olmadığı için eğitilemez olduğunu düşünüp onu sık sık tekmeliyorlardı.

Romanda ırkçılığın sadece bu gençler arasında değil tüm ülkede hâkim olduğunu görmemiz de uzun sürmüyor. Gençlerin gittiği belediye binasında da benzer diyaloglarla karşılaşırız. Belediye çalışanlarından Bayan Seidenstick “‘Türünüzün hep terlediğini biliyorum, Bay Lehmann. Ama doğuştan normal insanlara da biraz anlayış ve saygı gösterin lütfen.’” (A.e., s.94.) söyleminde bulunurken, yine orada çalışan kütüphaneci ile girdiği diyalogda da “‘ Ruslar domuz gibi pislikte rahat eder en çok,’ diye aşağılamalarda bulunuyordur.” (A.e., s.95.)

Bir başka örnek ise:

“Renée’yle, yumuşak melodik sesiyle çocuğuna bir şey söyleyen Asyalı bir kadına ve ona tiz sesiyle cevap veren çocuğuna bakıp dalga geçtik.” (A.e., s.111.)

Bunların dışında dikkat çeken bir diğer unsur ise çiftlik evde yaşayan ailenin kadına olan yaklaşımı ve bakış açısıdır.

“... Diğerlerinden daha kurnaz olmak isteyen hatunlar zaten sonunda burunlarının üstüne ya da ait oldukları yere, mutfığa ya da lohusa yatağına düşerler.” (A.e., s.124.)

Ailesi tarafından cemaatlerine uygun kurallarla yetiştirilen 15 yaşındaki Freya da bu bakış açısıyla yetiştirilmiştir.

“Terbiyeli bir Alman kızı bunu yapmaz. O, toplumdaki yerini bilir. Kadın, sürünün koruyucusudur, orospusu değil.” (A.e., s.129.)

Freya’nın annesi de ailenin erkekleri gibi düşünmekte ve kızını bu yönde sözlü ve fiziksel eylemlerle uyarmaktadır.

“Freya’nın, şerefsizlik yapacağına ölmesini tercih ederim. ...” (A.e., s.130.)

Freya da ailesinin düşüncelerini her geçen gün daha da benimsemektedir.

“Freya için kadın ailenin, erkek ise Alman bayrağının koruyucusuydu. Yeni ve modern olan her şeyi küçümsüyordu. En çok istediği şey, Üçüncü Reich’da yaşamış olmaktı.” (A.e., s.169.)

Benjamin her gün ailenin ona itici gelen başka bir yüzüyle karşılaşılıyordu ancak aidiyet duygusu onda da oluşmaya başladığı için onlardan kopamıyordu. Bir yandan da bir beladan diğerine bulaşıyordu. Öyle ki yeni ailesinin savunduğu düşünceleri kendisi de okul müdürünün karşısında savunuyordu.

“Almanya’da durum bu çünkü. Eşcinsellerin ve yabancıların önceliği var, Almanlar’a verilen hiçbir şey yok. Verilse verilse işsizlik parası.” (A.e., s.149.)

Konrad ve Gunter eylemlere katılmaya ve arazilerde askeri eğitimler düzenlemeye devam ediyorlardı.

“... Bu devlet artık bizi koruyamadığına göre, bunu yapmak bizim hakkımız ve görevimiz.” (A.e., s.173.)

Benjamin artık bu yoldan dönmenin imkânsız olduğunu düşünmeye başlamıştı.

“Siz siyasi askerlersiniz,” diye bağırdı Gunter. ‘Ya zafer, ya şehitlik!’” (A.e., s.173.)

Hiç durmadan tükettikleri alkol yüzünden de Konrad ve Gunter her geçen gün vahşileşiyor ve tehlikeli bir hal alıyordu.

“Savaşa hazırım. Hıyar demokratlara acımak yok. Bizden yana olmayan herkesi yok edeceğiz.” (A.e., s.176.)

Benjamin artık kendini iyice çaresiz hissediyor ve kontrol edemediği bir şeylere bulaştığını düşünüyor. Sık sık olanları engellemeye çalışmayı düşünse de buna cesaret edemiyor onların yanında yer almaya devam ediyordu.

“Reinhold’u ise böyle davranılmasına izin verdiği için aşağılıyordum; ikizleri de, bu kadar zalim oldukları için. Artık bütün o onur, şeref, dürüstlük safsataları, milliyetçilik ayakları canıma tak etmişti. Kendi götlerinden başka düşündükleri bir şey yoktu bunların.” (A.e., s.195.)

Reinhold gitgide daha da ileri gidiyordu ve en sonunda köyün girişine “Branau 856 km, Paris 1406 km, Stalingrad 2643 km.” (A.e., s.206.) yazan bir tabela asmıştı. Hitler Branau doğumluydu. Askerleri Paris’e girdikten sonra Stalingrad’ı kuşatmışlardı. Tüm bu olup bitene tek karşı çıkan ve düşüncelerini yüksek sesle söylemekten korkmayan köy halkından Georg’du. Georg heykeltıraş ve ressamdı. Bu iki ailenin karşısında durmayı da canıyla ödemiş ve romanın sonunda ikizler tarafından öldürülmüştü.

Romanda ırkçılık, şiddet, silahlanma ve cinayet gibi konuların yanı sıra, bir bölümde kısa da olsa cinsel taciz de konu ediliyor. 15 yaşındaki Freya köydeki kutlamaya en sevdiği şarkıcıyı davet ediyor ve onunla birlikte sahnede bir şarkı söylüyor. 40 yaşlarında olan Oswald Morgenthau’nun sahne performansı bittikten sonra Freya ona arabasına kadar eşlik ediyor. Bu sırada Freya’yı arayan Benjamin onları arabanın yanında görüyor.

“Kalçasına elini koyduğu kızın önünü kapatmıştı. ‘Hadi ama, çabalarım için bir öpücük sadece.’ (...) ‘Senin için yapabileceğim çok şey var daha.’” (A.e., s.225.)

Bu romanda bir köye sağcı fikirlerin nasıl ustaca sızdırıldığını görmekteyiz. Daniel Höra bu gençlik romanıyla aslında hâlâ gündemde olan ve asla hafife alınmaması gereken konulara değiniyor. Hikâyenin Benjamin tarafından anlatılıyor olması da okuyucunun onun düşüncelerini daha iyi kavramasını sağlıyor. Köye yeni gelen yabancıların Benjamin’i bu kadar içten kucaklamalarının sebebi Benjamin’in bir aileye sahip olmaması ve bu nedenle kendini bir yere ait hissetmiyor olması olabilir. Ustaca yapılan manipülasyonların bir topluluk üzerinde kısa sürede yarattığı etkiyi bu romanda açıkça görmek mümkündür. Ele aldığımız bu gençlik romanı gençleri birçok konu da düşünmeye itecektir. Ayrıca tartışma konusu açısından da oldukça fazla malzeme sunmaktadır. Bu romanda sadece gençler değil yetişkinler tarafından da okunup üzerine düşünülmesi gereken eserler arasındadır. Böylece gençlerin hangi

yollarla çeşitli gruplara dahil olduklarını ve çoğu zaman konudan bihaber olmalarına rağmen bu grupların düşüncelerini nasıl körü körüne savundukları hakkında fikir yürütebilir.

“Çoğuldizge kuramı, çeviri sürecine yeni bir bakış açısı getirmiş, özellikle de bu sürecin toplumsal-kültürel yönlerini vurgulayarak dilbilimsel kuramların açıklamakta yetersiz kaldığı çeviri ve kültür ilişkileri, kültürel dönüşümde çevirilerin işlevi, çeviri ile ilgili tanım ve davranışların zaman içinde değişimi gibi konulara ışık tutmuştur. Çoğuldizge kuramından önce çeviri ile ilgili oluşturulan modeller metin düzeyini aşmamış, çeviri metinlerin toplumsal-kültürel bağlamları içinde incelenmeleri gerektiği yeterince vurgulanamamıştı.” (Tahir Gürçağlar, a.g.e., s. 196.)

Çoğuldizge kuramının amacı farklı kültürlerin ve edebiyat dizgelerinin birbirlerinden etkilenecek değişim ve dönüşüm göstermesidir. Biz de bu noktada bu çevirilerin ülkemizde henüz yeteri kadar gelişmemiş olan gençlik edebiyatını etkilemesini ve bu alanı olumlu yönde geliştirmesini, böylece gençlik edebiyatı araştırmalarının, çalışmalarının ve romanların yerli örneklerinin çoğalmasını hedeflemekteyiz. Bu sayede yerli edebiyatımız yeni türler ve bu türlerin getirdiği yeni özelliklerle zenginleşebilir.

Yine bu romanda da kullanılan Venuti’nin “yabancılaştırma” yöntemi de bize bu yolda yardımcı olmaktadır. Hikâyenin ve yabancı öğelerin yerleştirilmemiş olması gençlere hem yabancı kültürleri tanıma, yenilikleri karşılaştırma hem de genel kültürlerini genişletme olanağı sağlamaktadır.

Bu noktada Dilman Muradoğlu’nun tüm çevirilerde günümüz gençlik diline ileri derecede hâkim olması bu edebiyatın gençler tarafından ilgi görmesini ve okunmasını kolaylaştıracaktır. Çevirilerinde Alman gençlerin kullandığı dilin Türkçe karşılığını verme ve eşdeğer bir dil bulma çabasının başarılı sonuçlar verdiği kanaatindeyiz.

4.9. Daniel Höra – Buraya Kadarmış

Daniel Höra’ya ait “Gedisst” adlı eser ilk kez 2009 yılında yayınlanmıştır. Kitap 2013 yılında Dilman Muradoğlu tarafından dilimize “Buraya Kadarmış” başlığıyla çevrilmiş ve yine ON8 Yayınevi tarafından basılmıştır.

14 yaşındaki Alex, babası Jeans ve ablası Nora ile doğu Almanya’nın Schwedt kasabasında yaşamaktadır. Hırsızlık, alkol, uyuşturucu ve şiddet Alex ve “kanka”larının günlük yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. “O kartpostalı kullandık ama sonra. Ot sararken, zıvana niyetine.” (Höra, 2013:34)

Ancak işler Alex'in cinayet zanlısı olarak gösterilmesiyle değişir. Bu süreçte “kanka” ları tarafından hayal kırıklığına uğrayan Alex ailenin önemini bir kez daha anlar.

Roman “Kendini ölmüş bil, orospu çocuğu!” (A.e., s.5.) cümlesiyle başlar ve o andan itibaren bu kitabın da argo bir dil yapısına sahip olduğunu anlamış oluruz.

14 yaşındaki Alex sık sık “kanka” larım tabirini kullandığı arkadaşları Kurukafa, Ronny ve Rocco ile evlerinin yakınındaki ağaçlıklı alanda banklarda buluşur.

“Ağaçlardan birinin iğrenç yumruları vardı, iki pörsümüş memeye benziyordu” (A.e., s.6.)

Gençlerin hepsi hiphop dinleyen ve başlarını sık sık polisle derde sokan insanlardır.

“Kurukafa hiphopçu olmadan önce faşoydu, ondan önce de *punk*, ...” (A.e., s.7.)

Bir de Debbie vardır; “uslu ve terbiyeli” kızların aksine Debbie hırsızlık yapan, bolca küfür eden bir kızdır. “... ‘Duyduğuma göre, Alex’in benimle buluşmasını yasaklamışsın. Senin malın mıyım lan ben! ...’” ... “ ...Hangi kız beğenir lan seni! Alex’e bir daha yamuk yaparsan, taşaklarını keserim senin, anladın mı ibne herif!” (A.e., s.153.) Debbie, bir süre Ronny ile de birlikte olmuştur.

“(...); onu çiş kokan bir duvarın ardına sürükleyip de becermek ister gibiydi hep. Bir süre sonra Ronny’nin Debbie’yle yiyiştğini öğrendik.” (A.e., s.10.)

Alex’in hırsızlık, yaralama ve cebir kullanma suçlarından oldukça kabarık bir dosyası vardır. Öyle ki bir ara uyuşturucu satıcısı olmayı bile düşünmüştür. “Aslında bir ara hayalim uyuşturucu satıcısı olmaktı. Heriflerin elinin altında her zaman kadın ve bol para olurdu.” (A.e., s.80.)

Kendisinin ve arkadaşlarının sık sık bu suçlara yönelmesinin sebebini ise varoşlarda yaşamanın başka yolu olmadığı yönünde açıklar. Ayrıca Schwedt’te yapacak başka pek de bir şey yoktur. Halk nüfusunun her geçen gün daha da azaldığı küçük bir kasabadır Schwedt.

“Gerçi Schwedt dediğin Tanrı’nın kışında bir sivilcedir ancak. Herhalde bu boktan şehirle uğraşmaktan başka dertleri vardır onun.” (A.e., s.14.)

“Şöyle demek isterdim ona: *Biraz kafa çekmece, biraz hırsızlık, bi’ cigara sarmaca, bahçelerdeki hobi kulübelerinin kapısını kırıp içeri girmece, belki biraz haplanmaca, azıcık hız yapmaca, araba çalıp*

gezmeğe çıkmaca. Yani gençsen ve bu boktan şehirde yaşıyorsan, yapılan sıradan şeyler işte.” (A.e., s.76.)

Daniel Höra’nın “Vahşi Sürü” isimli romanında olduğu gibi bu romanda da ırkçı söylemler oldukça fazladır.

“Sapıklar ve dallama yabancılar geziyor ortalıkta. Alman ırkına zarar veriyorlar. Almanya’da adalet ne yazık ki çok yumuşak.” (A.e., s.32.)

Alex’in Schwedt’teki bu sıkıcı hayatı yaşlı bir kadın olan Bayan Neuhaus’un soyulması ve öldürülmesiyle şekil değiştirir. Zanlı olarak gösterilmesinin sebebi Alex’in o gün yaşlı kadına alışveriş torbalarını evine taşımasında yardım etmesi ve bu esnada çekmecedan 50 Euro çalmasıdır. Bu para Alex’in kadının evine girmiş olmasının da ispattır. Bu nedenle herkes Alex’in suçlu olduğu konusunda hemfikirdir.

Medya ve polisin Alex’in peşini bırakmaya niyeti yoktur. Çok sevdiği “kanka” ları da bu olaydan sonra Alex’in yanında değil, karşısında yer almış, hatta onu öldüresiye dövmüşlerdir.

“‘ Katil defol!’ , ‘Alex toplama kampına!’ , ‘Yaşasın Hitler!’ ve benzeri güzel sözler. En fecisi de, paspasın üzerindeki leş gibi kokan bir avuç boktu.” (A.e., s.70.)

Tüm bu çaresizlik içinde Alex ona yardım etmek isteyen birilerini bulmuştur. Fetcher; sınıfın “tuhaf çocuğu”. “‘Sayko’ derdik çocuğa.” (A.e., s.84.) Normal şartlarda arkadaşlık etmeyecek bu iki genci bu cinayet bir araya getirmiştir. Bu ikiliye bir de Debbie katılmıştır.

Polis başka kanıtlar bulamadığı ve Alex de suçsuzluğunu kanıtlayamadığı için bu üç arkadaş olaya kendileri el koymaya ve suçluyu bizzat yakalamaya karar verirler. Tahminlerinde yanılmayan gençler zorda olsa Bayan Neuhaus’un katilini bulmayı başarırlar.

“Buraya Kadarmış” isimli roman Almanya’da belli kesimlerde yaşayan gençlerin hayatlarına tanık olmamızı sağlamaktadır. Romandaki hikâyenin gerçek bir olaya dayanması da durumun ciddiyetini arttırmaktadır.

Çetenin içinde bir kızın da olması ve davranışlarının klişelerin dışında olması kitaptaki cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmaktadır.

Daha önce de çağımızın gençlerinin kullandığı dile oldukça hâkim olduğunu vurguladığımız çevirmen Dilman Muradoğlu, bu şekilde gençlik çevirilerinde gençlik diline hâkim olmanın ne denli önemli olduğunu da ortaya koymuştur.

“Violette okulun herkesle oynaşan kaltağıydı.” (A.e., s.86.)

“Maksat, ortam yıkılsın.” (A.e., s.9.)

“Apartman, yumruk yemiş bir çenede kalan tek diş gibi duruyordu şimdi.” (A.e., s.34.)

“Buna daha da yavşakça gülüyorlardı.” (A.e., s.36.)

“Belki de bunlara iyi bir gösteri yapmalı, diye düşündüm. Gözlerinin önünde pencereden atlayabilir, şu boktan kaldırımın üstünde kemik tozu ve kandan oluşan bir bulamaca dönüşebilirdim.” (A.e., s.45.)

“Öyle sevindim ki, ibne olmasaydı, ona sarılırdım.” (A.e., s.50.)

Örnek cümlelerden de anlaşılacağı üzere, Muradoğlu’nun sözcüklerin eşdeğerini bulma konusunda çaba sarf ettiğini söylemek mümkündür.

“... henüz ve bazen ölmek için ayıya dayı demek gerekiyordu.” (A.e., s.135.)

“Umarım hıçkırıklarımı duymayacak kadar uzaklaşmışlardır hayvanoğlu hayvanlar.” (A.e., s.137.)

Çoğuldizge kuramında Çeviri, Edebiyat ve Kültür dizgeleri büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle bu dizgelerin ağırlıklı rol oynadığı çalışmamızda büyük ölçüde bu kuram çerçevesinde incelemeler yaptık. Son romanımız olan “Buraya Kadarmış” isimli gençlik romanı da yine bu bağlamda ele alınacaktır. Bu romanın da içerdiği gençler için önemli sayılabilecek konularla gençlik edebiyatımızdaki boşluğu destelemek açısından önemli bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu boşluk yayınevlerini çeviriye yöneltmiş böylece çeviri gençlik edebiyatı ülkemizin edebiyat çoğuldizgesi içerisinde merkez konumda yer almıştır. Bu alanda yerli örnekler çoğaldıkça çeviri edebiyatın çevre konumuna düşmesi muhtemeldir. Çoğuldizge devingen bir yapıya sahiptir. Eğer bu devingenlik olmazsa edebiyatın gelişimi de mümkün olmayacaktır

Yenilik taşıyan çeviriler edebiyat dizgemizdeki boşluğu doldurmaları açısından çoğuldizge kuramı çerçevesinde merkez konuma yerleşirler. Romanın çeviri sürecinde

erek dil ve kültür odaklı bir çeviri stratejisi benimsenmiştir. Yabancılaştırma yöntemi sayesinde farklı kültürlerden aktarılan yabancı unsurlar hem dilimizi hem de edebiyatımızı geliştirmektedir.

Toury'nin bahsettiği “işlev odaklı” çeviribilimden yola çıkarsak, çevrilmiş bu metinlerin erek dizgenin bir ürünü olduğu gerçeğini görmek mümkün olacaktır. Bu metinler yerli edebiyat dizgemiz içerisinde bir işleve sahiptirler.

“Burada işlev, ... kaynak metnin seçiminin, çevrilme nedenleri ve çevirinin erek kültürde bıraktığı/yol açtığı etkinin niteliği açısından da ele alınmaktadır.” (Yücel, a.g.e., s.153)

İncelediğimiz romanların birçoğunun yayımlanmasını sağlayan ON8 ile yaptığımız görüşme neticesinde Türk gençlerini farklı kültürlerle buluşturma noktasında çeviri gençlik edebiyatını çok fazla önemsediklerini ve günümüzde bu alanda ülkemizde de güçlü yazarlar ve kitapların var olduğunu düşündüklerini öğrenmiş bulunuyoruz. Aynı zamanda evrensel bir bakış açısıyla kaleme alınmış farklı kültürlerin edebiyat kitaplarına yayın programlarında öncelik verdiklerini ve eserler içinden seçim yaparken yazarın edebiyat alanındaki kimliğinin, kitabın genç okurlara ulaşabilme gücünü belirleyici olan unsurlar olarak gördüklerini de vurgulamış bulunuyorlar.

Yönelttiğimiz sorular arasındaki “Yayınladığınız eserlerin toplumsal gerçekliğe uymasına rağmen toplumun bir kısmınca (eğitim sistemi) karşı çıkılmasına nasıl çözümler üretiyorsunuz?” sorusuna cevapları ise:

“Bu konuyla ilgili özel bir çözüm çabamız yok. Kitap seçimlerimizdeki hedef yaş grubu, ana konu, temalar, dil ve üslup; objektif bir bakış açısına sahip ve edebiyattan yana olduğu için kitaplarımıza karşı çıkılmasını gerektirecek bir sorun yaşamıyoruz.” şeklinde olmuştur. Ayrıca çevirdikleri metinlere herhangi bir müdahale uygulamadıklarını ve bu yöntemi doğru bulmadıklarını da belirtmişlerdir.¹⁰

Murat Batmankaya, Gülderen Pamir ve ON8 ile yaptığımız görüşmeler neticesinde, çevirilerde herhangi bir müdahalede bulunmadıklarını öğrenmiş bulunuyoruz. Bu durum gençlik edebiyatını çocuk edebiyatından ayıran özelliklerden bir tanesidir. Yapı Kredi Yayınları'nın hem yazarı hem de editörü olan Filiz Özdem yayınevine çok sık

¹⁰ Bkz.: EK 3

olmasa da şikayetler geldiğini ve metinlerin pedagojik denetimden geçmesini isteyenlerin olduğundan bahsetmektedir.

Gençlik Edebiyatı gibi çocuk edebiyatında da bu tarz bir denetimin uygunsuzluğundan bahseden Özdem, durumu şu şekilde değerlendirmiştir:

“Hem bir yazar hem bir yayıncı olarak, çocuk kitaplarının çocuklara ideal ve ‘doğru’ bir dünyayı anlatmasını doğru bulmuyorum. Çünkü edebiyat bir ‘eğitim’ aracı değildir. Hiçbir yazarın çocukları ‘yola sokmak, terbiye etmek’ için eline kalem kâğıt alıp yazmaya başladığını düşünmüyorum; düşünmek de istemiyorum. O zaman bu edebiyat değil, ders kitabı olur.” (Özdem, 2014:260)

Özdem, ayrıca dışarıda çocuğu bekleyen ideal ve doğru bir dünyanın da var olmadığını ve güzellikler kadar kötüyü, yanlışı, acıyı da bilmesi ve bunlarla baş etmeyi öğrenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada özellikle çocuk edebiyatı ile gençlik edebiyatının her ne kadar tür olarak aynı çatı altında ele alınsa da birbirinden farklı yazınsal türler olduğu gerçeğine değinilmiştir. Gençlik edebiyatını çocuk edebiyatından ayıran en belirgin nokta ise her iki edebiyat türünün de erek kitlesinin yaşlarının aynı olmamasıdır. Gençlik dönemi çocukluktan sıyrılıp ergenlik dönemi ile başlayan ve yetişkinlik dönemine kadar süren bir süreci kapsamaktadır. Dolayısıyla çocuk edebiyatı için yazılan eserler gençlere sesleniş konusunda yetersiz kalabilmektedirler. Ele aldığımız romanlarda gençlik sorunları gençlik dönemi gerçeği çerçevesinde ele alınmış ve metinde gençlik dilinin yanı sıra bu dönemin yaşamsal gerçekliği de yansıtılmıştır.

Çocuk ve gençlik edebiyatının iki farklı tür oldukları ve çeviri yaklaşımının buna göre belirlenmesi gerektiğine değinir Katharina Reiss, “Zur Übersetzung von Kinder und Jugendbücher” isimli makalesinde. Farklı bir dil, biçim ve biçime sahip bu eserler yine farklı çeviri stratejileriyle ele alınmalıdırlar.

Reiss’in değinilerinden yola çıkarak ve hem de yaptığımız görüşmelerde edindiğimiz bilgiler doğrultusunda gençlik edebiyatının çocuk edebiyatı kadar müdahaleye maruz kalmadığını öğrenmiş bulunmaktayız. Bu durum çeviri alanına da yansımaktadır. İncelediğimiz gençlik edebiyatı eserlerinin çevirmenleri de metinlerde herhangi bir değişiklik uygulamamışlardır. Bunun nedeni çocuk edebiyatında çok daha büyük rol oynayan ebeveyn, öğretmen ve yayınevi baskılarının gençlik edebiyatında bu denli baskın olmamalarıdır.

Çalışmada yer alan bölümlere ayrı ayrı değinmek gerekirse, ilk bölüm olan “Gençlik Kavramı ve Gençlik Edebiyatı” isimli bölümde önce gençliğin tanımı yapılmıştır. Burada ilk başta “gençlik” ve “ergenliğin” birbirinden farklı iki evre olduğu saptanmıştır. Daha sonra gençliğin belli bir yaş sınıflandırması içine alınmasının mümkün olmadığını tespit edilmiştir. Bu bölümün bir alt başlığında ise Gençlik Edebiyatının Almanya ve Türkiye’deki tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Almanya’da 17. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkan gençlik edebiyatının Osmanlıda ancak 19.yüzyılın ikinci yarısında çeviri yoluyla girebildiği ve bu eserlerin gençleri

konu alan ve gençlerin de okuyabileceği eserler olarak nitelendirilebileceği gözlemlenmiştir.

İkinci bölümde edebiyat çevirisi tanımlanmıştır. Edebiyatın bir alt türü olan gençlik edebiyatına ait eserleri irdelemeden önce bu alanda yapılan çevirilerde dikkat edilmesi gereken hususları anlamak açısından bu tanım büyük önem taşımaktadır. Burada çeşitli çeviri yöntemleri de ele alınmıştır. Daha sonra bunlardan biri olan Venuti'nin “yerleştirme” ve “yabancılaştırma” yöntemlerinden “yabancılaştırma” yönteminin incelemediğimiz eserlerde çevirmenler tarafından benimsendiği ortaya konmuştur. Gençlik Edebiyatı çevirisi isimli alt başlıkta ise alanın gençliğinden dolayı henüz köklü stratejiler geliştirilmediği tespit edilmiştir. Ancak Katharina Reiss'in yukarıda bahsettiğimiz makalesinde bu edebiyat türünün çeviri sürecinde çocuk ve yetişkin edebiyatından farklı değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmış ve nedenleri açıklayıcı bir şekilde sıralanmıştır.

Üçüncü bölümde bu çalışmanın çerçevesini oluşturan iki farklı kuramdan söz edilmiştir. Ele aldığımız sekiz gençlik romanını Itamar Even-Zohar'ın Çoğuldizge Kuramı ve Gideon Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Kuramı bağlamında incelediğimizden bu bölümde bu kuramlara yer verilmesi uygun görülmüştür. Genellikle edebiyat çevirilerinin incelenmesinde kullanılan çoğuldizge kuramı çeviribilim çalışmalarında çeviriyi hem toplumsal hem de kültürel bağlamda incelemektedir. Even-Zohar'ın bu kuramı incelediğimiz çeviri metinleri yorumlamamızda yol gösterici olmuştur. Devingen bir yapıya sahip olan çevirinin bir toplumun kültüründe ve edebiyatında ne gibi değişim ve dönüşümlere sebep olabileceğinden önceki bölümlerde de bahsetmiştik. Gideon Toury de “Erek Odaklı Çeviri” kuramını çoğul-dizge kuramını temel alarak geliştirmiştir. Erek metni kaynak metinden bağımsız, erek kültüre ait bir ürün olarak değerlendiren Toury, bu açıdan çalışmamızı desteklemiştir.

Dördüncü bölümde Almancadan Türkçeye çevrilmiş sekiz sorun odaklı gençlik romanı incelenmiş ve kuramlar bağlamında değerlendirilmişlerdir. Çevirmenlerin benimsediği çeviri stratejilerinin Çoğuldizge Kuramı ve Venuti'nin “yabancılaştırma” yöntemi olduğu saptanmıştır. Bu da bu eserlerin ortaya çıkmasında rol oynayan çevirmenlerin ve yayınevlerinin yabancı kültürleri yerli kültürümüze tanıtmaya önem verdiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca yerli dizgemizdeki boşluğu doldurmaları

açısından bu romanların çevrilerindeki büyük önemde gözler önüne serilmiştir. ON8 yayınevi ile yaptığımız görüşme neticesinde yerli gençlik edebiyatı romanlarında da bir artış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da bu edebiyat türünün yerli edebiyat dizgemize yavaş yavaş yerleştiğinin bir göstergesidir. Bu sayede geçişler sırasında yaşanan bu boşlukların çeviriler sayesinde giderildiğini söylemekte yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, çeşitli gençlik edebiyatı eserleri çoğuldizge kuramı bağlamında inceleyerek belli sonuçlar elde ettik:

- 1) “Gençlik” kavramının belli bir yaş sınıflandırması içine alınamadığından ve gençliğin çoğu zaman bir geçiş dönemi olarak görülmesinden bugüne dek gençlik edebiyatına da çok fazla ilgi gösterilmemiştir.
- 2) Almanya’da 17.yüzyılın sonlarında ortaya çıkan gençlik edebiyatı her ne kadar 19.yüzyılın ikinci yarısında Osmanlıya da girmiş olsa da o günden bugüne çok fazla gelişim gösterememiş ve ülkemizde kendine halen tam anlamıyla yer edinememiştir.
- 3) Alanın yeniliğinden dolayı bu türün çevirileri hakkında pek fazla bilimsel çalışma yapılmamış ve bu nedenle bu türe özgü çeviri stratejileri belirlenememiştir.
- 4) İncelediğimiz gençlik romanlarının birçoğu Almanya’daki eğitim sisteminde kendilerine yer edinebilmiş olsalar da bunu ülkemiz için söylemek oldukça zordur. Eğitim sisteminde var olan temel anlayış ve edebiyatı ele alış biçimi (didaktik) bu metinlerin eğitim sistemi içinde okunur olmasını sağlamamaktadır. Ancak okul dışı ortamda gençlerin bu metinlerle buluşması ve okunur olması olasıdır. Bu da süreç içinde bu alanda yazılan ve çevrilen metinlerin çoğalmasını sağlayacaktır.
- 5) Çoğuldizge kuramından yola çıkarsak bu alandaki boşluğu gidermede çeviri eserlerin rolü büyüktür. Yayınevlerinin yayın yelpazesini incelediğimizde bu alandaki telif metinlerin çoğaldığını görmekteyiz. Bu da çevirilerin öncü rolünü ve alanın gelişmesindeki katkısını açık biçimde ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Aktaş, Tahsin,

Muhammet Koçak:

“Äquivalenz, Adäquatheit und Akzeptabilität in der Übersetzung von literarischen Texten”, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 2012 ss. 17-27.

Asutay, Hikmet:

“Gençliğin Dili”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı:2, 2001, ss. 1-21.

Azim, Mehmet:

“Çocuk Yayıncılığı-Çocuk Edebiyatı Yayıncılığı Ayrımı”, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt: CVII, Sayı:756, 2014, ss. 156-159.

Bloom, Luca:

Sınıf Meydan Savaşı, Çev. Dilman Muradoğlu, İstanbul, ON8, 2013

Brunken, Otto:

Geschichten der deutschen Kinder- und Jugendliteratur, 3., vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage, (Hrsg.) Reiner WILD, Springer - Verlag, Stuttgart, 2008

Cruz, Maria Amélia:

“Die Übersetzung im Bereich der Jugendliteratur – ein unverzichtbarer Bestandteil des interkulturellen Dialogs”, In VON HOLF, Dagmar, hrsg., SERUYA, Teresa, hrsg. - Zwischen Medien/Zwischen Kulturen: Poetiken des Übergangs in philologischer, filmischer und kulturwissenschaftlicher Perspektive. Munich: Martin Meidenbauer Verlag, 2011, ss. 241-251

- Dahrendorf, Malte: **“Jugendliteratur im gesellschaftlichen, literarischen und pädagogischen Bezugsfeld”**, In: Bettina Hurrelmann (Hg.): Kinderliteratur und Rezeption, Kinderliteraturforschung zur literaturwissenschaftlichen Pragmatik, 1980, ss. 142-192.
- Even – Zohar, Itamar: **“Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu”**, Çeviri(bilim) Nedir? Çeviri Seçkisi II, Hazırlayan: Mehmet Rıfat, Ekim, 2008, ss.125-132
- Ewers, Hans Heino: **Literatur für Kinder und Jugendliche – Eine Einführung**, 2. Überarbeitete und aktualisierte Auflage, Paderborn, Wilhelm Fink GmbH & Co. Verlags-KG, 2012
- Göktürk, Akşit: **Çeviri: Dillerin Dili**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006
- Görgün Baran, Aylin: **“Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış”**, Gençlik Araştırmaları Dergisi, Sayı:1,2013
- Gül, Serdar Kenan,
- İsmail Dinçer Güneş: **“Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet”**, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 11, Sayı 1, 2009, ss. 79-101.
- Hanika, Beate Teresa: **Kırmızı Başlıklı Kız Ağlıyor**, Çev. Ayça Sabuncuoğlu, İstanbul, ON8, 2011
- Höra, Daniel: **Buraya Kadarmış**, Çev. Dilman Muradoğlu, İstanbul, ON8, 2014
- Höra, Daniel: **Vahşi Sürü**, Çev. Dilman Muradoğlu, İstanbul, ON8, 2015

- Koç, Mustafa: **“Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri”**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:17, 2004, ss. 231-238
- Kohlmayer, Rainer: **Literaturübersetzen und Translationswissenschaft: kritischer Rückblick, hoffnungsvoller Ausblick**, Pöckl, Wolfgang (Hrsg.). Translation, Sprachvariation, Mehrsprachigkeit: Festschrift für Lew Zybatow zum 60. Geburtstag. Frankfurt am Main: Lang, 2011, ss. 179 – 196.
- Kreller, Susan: **Karda Birdoksan**, Çev. Aylin Gergin, İstanbul, ON8, 2017
- Kurultay, Turgay: **“Çeviri ve Dipnot”**, ~3 Österi, Sanat Edebiyat Dergisi, Sayı 150, İstanbul, 1993, ss.90-92
- Levý, Jiří: **Die literarische Übersetzung – Theorie einer Kunstgattung**, Frankfurt am Main, Athenäum Verlag 1969
- Neydim, Necdet: **Çocuk ve Edebiyat, Çocukluğun Kısa Tarihi, Edebiyatta Çocuk Figürleri**, İstanbul, Bu Yayınları Ltd. Şti., 2000
- Neydim, Necdet: **Genç Kız Edebiyatı**, Bu Yayınevi, İstanbul, 2005
- Neydim, Necdet: **“Türkiye’de Gençlik Edebiyatı ve Bu Alanın Tanımı ve Uygulama Sorunları”**, Roman Kahramanları Dergisi, Sayı:16", Ekim- Aralık 2013, 2014, ss.1-8.
- O’Sullivan, Emer: **“Narratology meets Translation Studies, or, The Voice of the Translator in Children’s Literature”**, Meta 48 (1-2), 2003, ss.197-207.

- Özdem, Filiz: **“Çocuk Edebiyatının Çocukları Terbiye Etmek Gibi Bir Derdi Olmamalı”**, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Cilt: CVII, Sayı: 756, 2014, ss.260-261.
- Özyer, Nuran: **Edebiyat Üzerine**, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1994
- Özyer, Nuran: **“Türkiye’de Gençlik Edebiyatı”**, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara, 2007, ss. 485 – 487.
- Pausewang, Gudrun: **Son Çocuklar**, Çev. Murat Batmankaya, İstanbul, Çizmeli Kedi Yayınevi, 2016
- Petrova, Alena: **Translation Sprachvariation Mehrsprachigkeit – Festschrift für Lew Zybatow zum 60. Geburtstag**, Herausgegeben von Wolfgang Pöckl, Ingeborg Ohnheiser, Peter Sandrini, Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 2011
- Prunč, Erich: **Entwicklungslinien der Translationswissenschaft, Von den Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht**, 3., erweiterte und verbesserte Auflage, Frank&Timme Verlag, Berlin, 2012
- Reiss, Katharina: **“Zur Übersetzung von Kinder – und Jugendbüchern”**, Lebende Sprachen- Zeitschrift für fremde Sprachen in Wissenschaft und Praxis, 1982, ss.7-13.
- Richter, Hans Peter: **Friedrich O Benim Arkadaşımdı**, Çev. Gülcan Arslan, İstanbul, Tümm zamanlar Yayıncılık, 2000
- Schäfers, Bernhard: **Soziologie des Jugendalters – Eine Einführung**, Leske Verlag + Budrich GmbH, Opladen, 1982

- Shavit, Zohar: **“Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi”**, Çev. Pınar BESEN, Metris Çeviri, Sayı 15, 1991
- Steinig, Wolfgang: **Soziolekt und soziale Rolle – Untersuchung zu Bedingungen und Wirkungen von Sprachverhalten unterschiedlicher gesellschaftlicher Gruppen in verschiedenen sozialen Situationen**, Sprache und Gegenwart, Schriften des Instituts für deutsche Sprache, Band XL, Düsseldorf, Pädagogischer Verlag Schwann, 1976
- Stolze, Radegundis: **Çeviri Kuramları**, Çev. Emra Durukan, İstanbul, Değişim Yayınları, 2013
- Stolze, Radegundis: **Übersetzungstheorien – Eine Einführung**, 5. Auflage, Narr Studienbücher, 2008
- Störig, Hans Joachim: **Das Problem des Übersetzens**, Wege der Forschung, Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, 1963
- Tahir-Gürçağlar, Şehnaz: **“Çoğuldizge Kuramı, Uygulamalar, Eleştiriler”**, Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler, M. Rifat, (Derleyenler), 193-209, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2008
- Taş, Seda: **“Kültürel Unsurların Çevirisi ve Çeviri Stratejileri”**, Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2017; 5(10): 1-14
- Tempert, Saskia: **“Translating Young Adult Literature - The High Circulation Rate of Youth Language and Other Related Translation Problems in *The Catcher in the Rye* and *The Outsiders*”**, Utrecht Üniversitesi, 2013

- Toury, Gideon: **“Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü”,**
Çeviri Seçkisi II, Çeviri(bilim) Nedir? Hazırlayan:
Mehmet Rıfat, Sel Yayıncılık, İstanbul 2008, ss.149-
164
- Von Vogel, Maja: **Yatılı Okul Fısıltıları – 3, Yalnız Kalpler Kulübü,**
Çev. Gülderen Pamir, Çizmeli Kedi Yayınevi, 2010
- Yazıcı, Mine: **Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları,** İstanbul,
Multilingual, 2010
- Yücel, Faruk: **Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi,** Ankara,
Dost Kitabevi Yayınları, 2007

İnternet Kaynakları

Arbeitskreis Jugendliteratur (Çevrimiçi)

https://www.jugendliteratur.org/buch/schneerese-9783551583185/?page_id=1, 19 Mart 2019.

(Çevrimiçi) <https://www.jugendliteratur.org/ueber-den-preis/c-102>, 19 Mart 2019.

Avrupa Gençlik Portalı

(Çevrimiçi)

https://europa.eu/youth/li/article/66/6565_no, 20 Mart 2019.

Dünya Sağlık Örgütü

(Çevrimiçi)

<https://www.who.int/hiv/pub/guidelines/arv2013/intro/keyterms/en/>, 28 Mart 2019.

Gençlik ve Spor Bakanlığı

(Çevrimiçi)

https://www.gsb.gov.tr/public/edit/files/Mevzuat/ulusal_genclik_ve_spor_politikasi.pdf, 03 Ocak 2019.

Gülten Dayıoğlu Çocuk ve

Gençlik Edebiyatı Vakfı

(Çevrimiçi) <http://www.gultendayioglu.com/gultendayioglu-vakfi-odul-yonetmeligi>, 19 Mart 2019.

Günüşiği Kitaplığı

(Çevrimiçi)

https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Ba%C5%9Fl%C4%B1kl%C4%B1_K%C4%B1z, 29 Mart 2019.

Millî Eğitim Bakanlığı

(Çevrimiçi)

http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Gen%C3%A7lik%20D%C3%B6nemi.pdf, 03 Ocak 2019.

ON8 Kitap

(Çevrimiçi) <http://www.on8kitap.com/blog/vay-benim-ergenime>, 12 Mart 2019.

Türk Dil Kurumu

(Çevrimiçi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2c7012ce8da4.43765391,

31 Aralık 2018.

Türkiye Psikiyatri Derneği

(Çevrimiçi) [http://www.psikiyatri.org.tr/halka-](http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/42/ergenlik-ve-genclik-nedir)

[yonelik/42/ergenlik-ve-genclik-nedir](http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/42/ergenlik-ve-genclik-nedir), 15 Nisan 2019.

Vikipedi: Özgür Ansiklopedi (Çevrimiçi)

https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1_Ba%C5%9Fl%C4%B1kl%C4%B1_K%C4%B1z, 29

Mart 2019.

EKLER

EK 1: Çevirmen Murat Batmankaya, 04 Ocak 2019.

1. Öncelikle bu kitabı çevirmeye nasıl karar verdiniz?

“Son Çocuklar” öğrencilik yıllarımda okuduğum, sevdiğim bir kitaptı. Çizmeli Kedi’yi kurduğumda, Türkçe haklarını alıp basmak istedim.

2. Çeviriyi yaparken hedef kitle olarak sadece gençleri mi yoksa ebeveynler, öğretmenler gibi farklı kitleleri de gözettiniz mi?

Bu tür kaygılar taşımam. Ben pedagog değilim. Öğretmen değilim. Davranışbilimci değilim. Basit bir çevirmenim. Çevirmenin görevi ise belli: Bir dilde yazılmış eseri eksiltmeden, çoğaltmadan, onu “özel” kılan tüm unsurlarını muhafaza etmeye çalışarak bir başka dile aktarmak.

3. Yayın yönetmeni olarak da görev aldığınız yayınevinin çeviriyle ilgili olarak sizden talepleri oldu mu?

Yayın yönetmeni olarak hep bir arzunun peşine takıldım: Hiçbir zaman ticari kaygılar gütmeme! Edebi olandan vazgeçme! Eseri ne tahrip et, ne değerini düşür ne de yücelt!

Bunları talep eden ile uygulayacak olan aynı kişi olunca pek sorun yaşanmadı.

4. Şiddet içerikli ya da etik açıdan tartışmaya neden olabilecek bölümlerde sansür uygulamanız gerektiğini düşündüğünüz oldu mu?

Asla. Kimse silah doğrultmadı, “Bu eseri çevir!” diye... Seçmeme ve basmama hakkına sahipken, bilinçle, bile isteye bu eseri tercih ettim. Dolayısıyla esere sadakat dışında bir seçenek yok. Ha, şunu diyebilirsiniz: Ama pek iyi olmamış! Çevirinin lezzeti yerinde değil! Bunu anlarım. Belki bugün çevirsem, başka türlü çeviririm. Bazı sözcükleri, bazı cümleleri değiştiririm. Hiç unutmam, Alman bir arkadaşım vardı, Münih’te yaşadığım günlerde... Çevirmendi. Bir yayınevine Shakespeare çeviriyordu. Başka bir işi de yoktu. Bir ara baktım, on yıl önce çevirdiği Hamlet’i tekrar çeviriyor. Sordum: Zaten çevirmişsin, niye zahmete giriyorsun? Ne dedi, biliyor musunuz: Evet, ama onu 10 yıl önceki ben çevirdi. Bugünkü ben, daha çok okudu, daha çok gezdi, daha çok yaşadı ve işinde ilerleme kaydetti.

5. Çevirinizle ilgili nasıl yorumlar aldınız?

Özgün metinle karşılaştırıp düşüncelerini benimle paylaşanların sayısı beşi geçmez. Bu üzücü tabii... Gönül başka türlü olmasını ister hiç kuşkusuz.

Eseri Türkçesinden okuyup da yorum yapanlar arasında tepkiler hep olumlu oldu.

Tek itiraz, çeviriye değil de esere yönelik geldi: Yerinde olsam bu kitabı basmazdım!

Üstelik bu itirazda bulunan kişi, bir yazardı.

6. Çevirinizi gerçekleştirirken hangi yöntemlere başvurdunuz?

Tüm çevirilerimde belli bir ritüeli (!) uygulardım: Eseri defalarca okurum. Yazarın üslubuna aşına olmaya çalışırım. Eser hakkında yazılmış eleştirileri okurum. Çeviri sürecinde de yanıma boy boy, tür tür sözlük alır, bilmediğim bir sözcükle, sözcük öbeğiyle karşılaştığımda da onlara bakmaktan gocunmam. Yazarı yaşıyor ve ulaşabileceğim mesafede ise kapısını çalarım. Anlamakta güçlük çektiğim sözcüğü hangi bağlamda kullandığını sorarım. Kullandığı sözcüklere dikkat ederim. Eğer Almancası varken, Fransızcasını, Latincesini kullanmışsa, buna sadık kalır, gerekli durumlarda dipnot kullanırım. Tıkandığım noktalarda çeviriyi bırakır, biraz soluklanırım. Bazı yazarları, düşünürleri çevirmek zordur. 100'den fazla çeviri yaptım. Ama hiçbirini, beni Jaspers yahut Schopenhauer kadar zorlanmadı. Jaspers'te sözcük üretmek durumunda kaldım. Schopenhauer'in kadınlara ilişkin görüşlerine katılmadım çoğu kere... Ve bu elimi ayağımı bağladı. Sonra ikna ettim kendimi: Ben bir elçiydim sadece... O eser benim değildi. Bunu sonraları hiç unutmadım.

EK 2: Çevirmen Gülderen Pamir, 14 Şubat 2019.

1. Öncelikle bu kitabı çevirmeye nasıl karar verdiniz?

Kitabın çeviri kararı doğal olarak yayınevinde ait olup, çevirmenin dahli söz konusu olamıyor. Çevirmen teklif edilen çeviriyi kabul edip, etmemekte özgür tabii.

2. Çeviriyi yaparken hedef kitle olarak sadece gençleri mi yoksa ebeveynler, öğretmenler gibi farklı kitleleri de gözettiniz mi? Oldukça hafif bir konuyu işleyen kitapta hedef tabii ki ilk gençlik çağındaki kitle. Ebeveyn ve öğretmenler de okusa gençlere yaklaşım konusunda yararlı olabilirdi ama toplumun okuma alışkanlığı yetersizliği nedeniyle kitabı çevirirken böyle bir hedef gözetmedim.

3. Çalıştığınız yayınevinin çeviri sürecinde sizden talepleri oldu mu? Yayınevinin içerik bağlamında hiçbir talebi olmadı.

4. Çevirinizde sansür uygulamanız gerektiğini düşündüğünüz oldu mu?

Bir çevirmenin sansür uygulama hakkı yoktur ve olmamalıdır. Esasen yazılı ve sözlü metinlerde sansür uygulanması söz ve ifade hürriyetine aykırı, bu bağlamda sansür zihniyetine sahip bir yayınevi için asla emek vermem. Yayıncım da zaten böyle bir talepte bulunmadı.

5. Çevirinizle ilgili nasıl yorumlar aldınız?

Çeviriyle ilgili aldığım tek yorum, yayıncımın elinize sağlık güzel olmuş demesi oldu.

6. Çevirinizi gerçekleştirirken hangi yöntemlere başvurdunuz?

Her çeviride olduğu gibi bunda da özel bir yöntem uygulamadım. Yabancı dilde okuduğunu anlamak ve içerik bağlamında değişiklik yapmadan kendi dilinin sözcükleriyle ifade etmek çevirinin esasıdır. Kolay bir metin olduğu için sözlüğe bakmaya bile gerek duymadığım bu kitabın dışında, ağır edebi eserlerde sözlük yardımı almak başlıca yöntemdir.

EK 3: ON8 Yayınevi, 05 Nisan 2019.

1. Yayın yelpazenizde çeviri gençlik edebiyatına öncelikle yer vermenizin nedeni yerli edebiyatta yeterince yetkin yazarın ve ürünün olmamasıdır der misiniz?

Yayın programımızda yerli ve yabancı yazarlarımızın sayısal oranı yarı yarıya. Türkiyeli gençleri farklı kültürlerle buluşturma noktasında çeviri gençlik edebiyatını çok önemsiyoruz. Günümüzde bu alanda ülkemizde de güçlü yazarlar ve kitaplar var.

2. Çeviri edebiyat alanından seçtiğiniz eserlerin kültürel bağlamda farklılık yaratacak ve öncü eserler olacağını söyleyebilir misiniz?

Evrensel bir bakış açısıyla kaleme alınmış farklı kültürlerin edebiyat kitaplarına yayın programımızda öncelik veriyoruz. Seçim yaparken yazarın edebiyat alanındaki kimliği, kitabın genç okura ulaşabilme gücü elbette belirleyici oluyor.

3. Yayınladığınız eserlerin toplumsal gerçekliğe uymasına rağmen toplumun bir kısmınca (eğitim sistemi) karşı çıkılmasına nasıl çözümler üretiyorsunuz?

Bu konuyla ilgili özel bir çözüm çabamız yok. Kitap seçimlerimizdeki hedef yaş grubu, ana konu, temalar, dil ve üslup; objektif bir bakış açısına sahip ve edebiyattan yana olduğu için kitaplarımıza karşı çıkılmasını gerektirecek bir sorun yaşamıyoruz.

4. Çeviri metinlerde zaman zaman okur ya da eğitimcilerce eleştirilme ve karşı çıkılma ihtimaline karşı metne kültürel müdahalelerde bulunuyor musunuz? Çeviriye müdahaleye karşı düşünceniz nedir?

Çeviri kitaplarda, metne kültürel müdahalelerde bulunmuyoruz. Bu anlamda metne müdahaleyi doğru bulmuyoruz.

5. Müdahalede bulunduğunuz herhangi bir metin ya da metinler varsa bunların gerekçesinin neler olduğunu açıklayabilir misiniz?

Yok.